

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2118

[Total No. of Pages : 3

[6443]-101

M.Com. (Part-I)

MA-501MJ : MANAGEMENT ACCOUNTING

(2023 Pattern) (Credit system)(Semester - I)

Time :3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Question No.1 & Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 Questions from Question Nos. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks by choosing correct alternative. [6]

- a) The budget which accommodates the changes is called as_____.
 - i) Master Budget
 - ii) Fixed Budget
 - iii) Flexible Budget
 - iv) Zero Budget
- b) Management accounting provides valuable services to_____.
 - i) Management
 - ii) Shareholders
 - iii) Competitors
 - iv) Government
- c) Key Factor is important in_____.
 - i) Separating Semi-Variable Costs
 - ii) Ascertaining Profitability
 - iii) Making Key Decision
 - iv) Ascertaining Cost of Product
- d) Funds from operations are_____of Working Capital.
 - i) Application
 - ii) Sources
 - iii) Outflow
 - iv) Usage
- e) Plans relating to financial decisions of a firm are called_____.
 - i) Operating Budget
 - ii) Financial Budget
 - iii) Sales Budget
 - iv) Purchase Budget

P.T.O.

Prepare a budget for production of 8,000 units and 15,000 units showing total and unit cost.

Assume that administration expenses are rigid for all levels of production.

Q5) Following data is provided by the costing department of X Limited producing two types of products Alfa and Beta by using the same raw material. **[18]**

Particulars	Product Alfa Amount in Rs.	Product Beta Amount in Rs.
Selling Price Per Unit	2,800/-	3,500/-
Raw Material @ Rs.250/- per kg.	750/-	1,250/-
Direct Labour @ Rs. 100/- per hr.	300/-	200/-
Direct Expenses	200/-	400/-
Variable Overheads	150/-	100/-

Fixed Cost Rs. 20,00,000/-

Guide the management which product is profitable in following situations.

- a) When Sales in units is limiting factor.
- b) When Sales in volume is key factor.
- c) When Raw Material is in short supply.
- d) When Direct Labour Hours are limiting factor.

If available direct labour Hours are 8,500 hours and maximum possible sale and production of each product is 2,000 units only then find out the most profitable sales mix and ascertain profit from that sales mix.

Q6) Write Short Notes on. (Any two) **[10]**

- a) Factors affecting pricing of a product.
- b) Differentiate between Management Accounting and Cost Accounting.
- c) Master Budget.
- d) Assumptions of Break Even Analysis.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2923

[Total No. of Pages : 4

[6443]-102

M.Com. (Part - I)

IE - 502 - MJ : INDUSTRIAL ECONOMICS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill up the blanks with selecting appropriate answers. (Any-5) : [5]

- a) The concept of Industrial economics was first used by_____.
(Sargent Florence, Adam Smith, P.W.S. Andrews, J.B. Clark)
- b) _____ is a fusion of two or more existing companies.
(Merger, Amalgamation, Disinvestment, Acquisition)
- c) The book ‘Theory of the Location of Industries’ was written by _____.
(Adam Smith, Alfred Weber, Sargent Florence, J.S. Mill)
- d) _____ is called the blood vessels of the industry.
(Saving, Labour, Loans, Finance)
- e) The Industrial Development Bank of India (IDBI) was established in the year of _____.
(1982, 2014, 1992, 1964)
- f) The _____ city of Maharashtra state is known as a hub of the Petrochemical Industries.
(Mumbai, Kolhapur, Nashik, Pune)
- g) The ‘Start Up India’ Scheme was launched by Government of India in year the of _____.
(2016, 2014, 1995, 1991)

P.T.O.

Q2) Define Industrial Economics. Explain the Scope and Significance of Industrial Economics. **[15]**

Q3) What is Industrial Imbalance? Describe the Causes and Measures to Solving Industrial Imbalance. **[15]**

Q4) What is Industrial Finance? State the Internal and External Sources of Industrial finance. **[15]**

Q5) Explain the Progress and Problems of Cooperative Industries in Maharashtra. **[15]**

Q6) Write short notes on (Any-4) **[20]**

- a) Causes of Industrial Combinations.
- b) Problems of Public Sector Industries.
- c) Factors Affecting to Industrial Location.
- d) Problems of Software Industries.
- e) Role of NABARD in Institutional finance.
- f) Agro Based and forest Industry.

Total No. of Questions : 6]

PD2923

[6443]-102

M.Com. (Part - I)

**IE - 502 - MJ : INDUSTRIAL ECONOMICS
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य उत्तराची निवड करून गाळलेल्या जागा भरा. (कोणत्याही 5)

[5]

- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्राची संकल्पना सर्वप्रथम यांनी वापरली.
(सार्जेंट फ्लोरेन्स, अँडम स्मिथ, पी. डब्ल्यू. एस अँड्रयूज, जे.बी. क्लार्क)
- ब) म्हणजे दोन किंवा अधिक अस्तित्वातील कंपन्यांचे एकत्रीकरण होय.
(विलीनीकरण, संमीलन, निर्गुतवणूक, संपादन)
- क) 'उद्योगांच्या स्थान निश्चितीचा सिद्धांत' हे पुस्तक यांनी लिहिले आहे.
(अँडम स्मिथ, अल्फ्रेड वेबर, सार्जेंट फ्लोरेन्स, जे.एस. मिल)
- ड) यास उद्योगाच्या रक्तवाहिन्या असे म्हणतात.
(बचत, श्रम, कर्ज, वित्त)
- इ) भारतीय औद्योगिक विकास बँके (आय.डी.बी.आय.) ची स्थापना या वर्षी झालेली आहे.
(1982, 2014, 1992, 1964)
- फ) महाराष्ट्र राज्यातील हे शहर पेट्रोकेमिकल उद्योगांचे केंद्र म्हणून ओळखले जाते.
(मुंबई, कोल्हापूर, नाशिक, पुणे)
- य) भारत सरकारने 'स्टार्टअप इंडिया' हा उपक्रम साली सुरू केला.
(2016, 2014, 1995, 1991)

प्र.2) औद्योगिक अर्थशास्त्र व्याख्या द्या. औद्योगिक अर्थशास्त्राची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) औद्योगिक असमतोलाची म्हणजे काय? औद्योगिक असमतोलाची कारणे व त्यावर उपायांचे वर्णन करा. [15]

प्र.4) औद्योगिक वित्त म्हणजे काय? औद्योगिक वित्ताचे अंतर्गत व बाह्य स्रोत स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) महाराष्ट्रातील सहकारी उद्योगांची प्रगती आणि समस्या स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही 4) [20]

- अ) औद्योगिक संयोजनांची कारणे
- ब) सार्वजनिक क्षेत्रातील उद्योगांच्या समस्या
- क) औद्योगिक स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे घटक
- ड) सॉफ्टवेअर उद्योगांच्या समस्या
- इ) संस्थात्मक वित्तातील भूमिका नाबार्डची भूमिका
- फ) कृषी आधारित व वनउद्योग

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2119

[Total No. of Pages : 4

[6443] - 103
M.Com. (Part - I)
BS-503 MJ: Business Statistics
(2023 Pattern) (4 Credits) (Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and Question No.6 are compulsory*
- 2) Solve any three questions from remaining questions numbers 2,3,4 and 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*
- 4) Use of calculator and statistical table are allowed.*
- 5) Symbols have their usual meaning.*

Q1) Fill in the blanks (any five) :

[5 × 1 = 5]

- a) Simple random sampling_ _ _ _ means that each unit selected in the sample is not returned to the population before the next is drawn.
- b) A 4×3 contingency table was obtained to test H_0 : Two attributes A and B are independent. Then under H_0 the probability distribution of test statistic is _ _ _ _
- c) A t-test can be applied only if the observations in the population from which random sample is drawn follows _ _ _ _
- d) Sampling errors can, at best, be minimized by increasing the _ _ _ _
- e) Index number of base year is _ _ _ _
- f) Index numbers are _ _ _ _ barometers.
- g) To find arithmetic mean of the individual observations the MS-Excel command is _ _ _ _

P.T.O.

Q2) Solve any three out of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) What are the errors in sampling and the steps for minimizing the errors with an illustration.
- b) Describe non-sampling errors and types of non-sampling errors with an illustration.
- c) Describe simple random sampling with and without replacement.
- d) Define: Statistic, sampling distribution of a statistic, standard error of a statistic.

Q3) Solve any three out of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Explain in details chi-square test of goodness of fit.
- b) The time taken by workers in performing a job by method I and method II is given below:

By method I	20	16	26	27	23	22	
By method II	27	33	42	35	32	34	38

Test at 10% level of significance whether the variances of time distribution of populations from which these samples are drawn does not differ significantly.

- c) An I.Q. test was conducted to 5 persons before and after they were trained. The results obtained are given below

I.Q. before training	110	120	123	132	125
I.Q. after training	120	118	125	136	121

Test at 5% level of significance whether training is effective.

- d) Distinguish between two sample t-test for testing equality of two population means and paired t-test.

Q4) Solve any three out of the following :**[3 × 5 = 15]**

- Define index number, explain why index numbers are called as economic barometers.
- Explain how index numbers are constructed, discuss the various problems involved in the construction of index number.
- Find the value of constant K for the following data with Laspeyre's price index number is 114.4.

Commodity	Base year Price	Current year Price	Base year quantity
A	36	40	100
B	80	90	12
C	45	41	K
D	5	6	1100

- Complete cost of living index number for the following data:

Group	Index number	Weight
Food	125	50
Clothing	200	15
Fuel & lighting	175	10
House rent	110	15
Iniscellaneous	113	10

Q5) Solve any three out of the following :**[3 × 5 = 15]**

- Write the MS-Excel commands to find standard deviation for the following data:
9, 12, 18, 3, 21.
- For the following frequency distribution, Write MS-Excel commands to find arithmetic mean, median & mode

X	2	4	6	8	10
F	0	2	8	6	2

- c) For the following data, Write MS-Excel commands to find pie-diagram:

Commodity	Food	Rent	Cloths	Education	Sawing	Miscellaneous
Expenditure	300	200	125	110	90	75

- d) A die when tossed 300 times gave the following results:

Score	1	2	3	4	5	6
Frequency	43	49	56	45	66	41

Write MS-Excel commands to test at 5% level of significance whether that the die is unbiased?

Q6) Write short notes on (any four) :

[4 × 5 = 20]

- Difference between sampling and Non-sampling
- Limitations and assumptions of chi-square test
- Define and describe analysis of variance table.
- State the utility of index numbers.
- Define the terms: base year, current year, weight
- Describe the chi-square test for independence of two attributes.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-2120

[Total No. of Pages : 6

[6443] - 104

M.Com.

STATISTICS

QA-504 MJ: Quantitative Applications
(2023 Pattern) (Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of nonprogrammable scientific calculator and statistical table is allowed.

Q1) Attempt any six of the following :

[6 × 1 = 6]

- a) The time required to produce each tire on an assembly line is an example of _____ data.
 - i) Nominal
 - ii) Ordinal
 - iii) Interval
 - iv) Ratio
- b) The smooth graph of frequency distribution is called as
 - i) Ogive curve
 - ii) frequency polygon
 - iii) frequency curve
 - iv) histogram
- c) Which of the following is not a measure of central tendency?
 - i) Mean
 - ii) Standard deviation
 - iii) Mode
 - iv) Median

P.T.O.

d) The most frequently occurring value in the given data is called as

- i) Mode
- ii) Quartile
- iii) Median
- iv) Variance

e) The faults due to chance causes

- i) can be removed
- ii) cannot be removed
- iii) can sometimes be removed
- iv) none of these

f) Control charts for attributes are

- i) p-chart
- ii) C-chart
- iii) both (i) and (ii)
- iv) none of these

g) Utility is generally related to

- i) Satisfaction
- ii) Necessity
- iii) Usefulness
- iv) Uselessness

h) The minimum expected opportunity loss (EOL) is

- i) equal to EVPI
- ii) equal to EMV
- iii) minimum regret
- iv) both (i) & (ii)

Q2) A) Attempt all of the following :

[4 × 5 = 20]

a) Weights of 80 Students are given below:

Weight in Kgs.	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
No.of students	7	11	15	21	16	6	4

Construct cumulative frequency curve to represent above data and find median using it.

b) Write a short note on Skewness.

c) Ten samples each of size 5 are drawn at regular intervals from a manufacturing process. The sample means and their ranges are given below:

SampleNo.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mean	201	198	202	200	203	204	199	196	199	201
Range	5	0	7	3	4	7	2	8	5	6

Calculate control limits for range chart and comment on state of control using control chart. [For $n = 5$, $A_2 = 0.58$, $D_3 = 0$, $D_4 = 2.115$]

d) Explain the difference between expected opportunity loss and expected monetary value.

OR

B) Attempt all of the following :

[4 × 5 = 20]

a) Discuss the drawbacks of census.

b) Calculate Mean of the following data:

Salary in Rs.	500-1000	1000-1500	1500-2000	2000-2500	2500-3000	3000-3500
No.of workers	7	11	13	8	5	4

- c) Write a short note on six sigma.
- d) A home buyer is completing an application for a home mortgage. The buyer is given the option of “locking in” a mortgage loan interest rate or waiting 60 days until closing and locking in a rate on the day of closing. The buyer is not given the option of locking in at any time in between. If the buyer locks in at the time of application and interest rates go down, the loan will cost the buyer \$150 per month more (–\$150 payoff) than it would have if he or she had waited and locked in later. If the buyer locks in at the time of application and interest rates go up, the buyer has saved money by locking in at a lower rate. The amount saved under this condition is a payoff of +\$200. If the buyer does not lock in at application and rates go up, he or she must pay more interest on the mortgage loan; the payoff is –\$250. If the buyer does not lock in at application and rates go down, he or she has reduced the interest amount and the payoff is +\$175. If the rate does not change at all, there is a \$0 payoff for locking in at the time of application and also a \$0 payoff for not locking in at that time. There is a probability of 0.65 that the interest rates will rise by the end of the 60-day period, a 0.30 probability that they will fall, and a 0.05 probability that they will remain constant. Construct a decision table from this information. Compute the expected monetary values from the table and reach a conclusion about the decision alternatives

Q3) A) Attempt all of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Write a short note on Histogram and discuss its drawbacks.
- b) Compute coefficient of variation of the following data:

Class Interval	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
Frequency	9	18	31	17	16	9

- c) A large manufacturer makes valves. Currently it is producing a particular valve for use in industrial engines. As a part of a quality-control effort, the company engineers randomly sample seven groups of 40 valves and inspect them to determine whether they are in or out of compliance. Results are shown here. Use the information to construct a chart. Comment on the chart.

Sample	1	2	3	4	5	6	7
Size	40	40	40	40	40	40	40
Number out of Compliance	1	0	1	3	2	5	2

- d) Write a short note on Utility.

OR

B) Attempt all of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Write a short note on levels of data measurement.
- b) Compute the 35th percentile, the 55th percentile, Q_1 , Q_2 , and Q_3 for the following data:
16, 28, 29, 13, 17, 20, 11, 34, 32, 27, 25, 30, 19, 18, 33.
- c) A manufacturer produces gauges to measure oil pressure. As part of the company's statistical process control, 25 gauges are randomly selected and tested for nonconformances. The results are shown here. Use these data to construct a chart that displays the nonconformances per item.

Item Number	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Number of Nonconformances	2	0	3	1	2	5	3	2	2
Item Number	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Number of Nonconformances	2	4	3	2	2	1	4	0	2
Item Number	19	20	21	22	23	24	25		
Number of Nonconformances	3	2	1	3	2	0	3		

- d) Explain the Hurwicz criterion.

Q4) Attempt any four of the following :**[4 × 6 = 24]**

- a) Write a short note on Cross tabulation.
- b) Compute mode for the following data:

Marks	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79
No of students	8	22	31	44	15	13	10

- c) Explain different Categories of Business Analytics.
- d) The following data represent the costs (in dollars) of a sample of 30 postal mailings by a company: 3.67, 2.75, 9.15, 5.11, 3.32, 2.09, 1.83, 10.94, 1.93, 3.89, 7.20, 2.78, 6.72, 7.80, 5.47, 4.15, 3.55, 3.53, 3.34, 4.95, 5.42, 8.64, 4.84, 4.10, 5.10, 6.45, 4.65, 1.97, 2.84, 3.21. Using dollars as a stem and cents as a leaf, construct a stem-and-leaf plot of the data.
- e) List Deming's 14 points.
- f) Use the decision table given here to compute an opportunity loss table from the data. Use this table and a minimax regret criterion to determine which decision alternative to select.

		State of the nature			
		S_1	S_2	S_3	S_4
Decision alternatives	d_1	50	70	120	110
	d_2	80	20	75	100
	d_3	20	45	30	60
	d_4	100	85	-30	-20
	d_5	0	-10	65	80

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2924

[Total No. of Pages : 4

[6443]-105

M.Com. - I

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION

**PT505 MJ : Personal Income Tax and tax Planning
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any 3 questions from Question No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice. [6]

- a) Income exempted from tax are stated in the section_____of Income Tax Act.
 - i) 5
 - ii) 10
 - iii) 12
 - iv) 8
- b) Which is the charging section of income under the head profits and gains of business or profession?
 - i) 15
 - ii) 24
 - iii) 28
 - iv) 17
- c) _____are not treated as agricultural income.
 - i) Income from poultry farming
 - ii) Income from bee heaving
 - iii) Purchase of standing crop
 - iv) All of the above
- d) Educational cess is leviable in case of _____.
 - i) Individual
 - ii) HUF
 - iii) Company
 - iv) All assesses
- e) Highest Administrative Authority for Income Tax in India is _____.
 - i) Finance Minister
 - ii) CBDT
 - iii) President of India
 - iv) Director of Income Tax
- f) A company incorporated outside India having its place of effective management fully situated in India in the previous year will be treated as _____.
 - i) NR
 - ii) ROR
 - iii) RNOR
 - iv) Resident

P.T.O.

Q2) Mr. Ajit an employee of Infosys ltd. Pune, gives you details of his salary for the year ended 31st March 2025 as under: **[18]**

- a) Basic salary Rs. 50,000 p.m.
- b) D.A. Rs. 30,000 p.m. (considered for retirement benefit)
- c) Transport Allowance Rs. 3,000 p.m.
- d) Children Hostel Allowance Rs. 3,000 p.m. for 3 children.
- e) Children Education Allowance Rs. 3,000 p.m. for 3 children.
- f) The company contributes Rs. 10,000 p.m. towards his R.P.F.
- g) Rs. 29,000 was credited to his RPF as interest @ 14.50% p.a.
- h) He paid professional tax Rs. 2,500 during the year.

You are asked to compute the Income from salary for the A.Y. 2025-26 as per old tax regime.

Q3) Mr. Ruturaj owns one residential house at Mumbai. The house is having two identical units. First unit of the house is self-occupied by Mr. Ruturaj and another unit is rented for Rs. 16,000 p.m. the rented unit was vacant for 2 months during the year. The particulars of the house for the previous year 2024-2025 are as under:

- a) Standard Rent Rs. 3,24,000 p.a.
- b) Municipal valuation Rs. 3,80,000 p.a.
- c) Fair Rent Rs. 3,70,000 p.a.
- d) Municipal taxes paid by the Mr. Ruturaj 15% of municipal value.
- e) Light and water charges Rs. 1000 p.m.
- f) Insurance charges Rs. 6,000 p.a.
- g) Interest on borrowed capital Rs. 3,000 p.m.

Compute income from house property of Mr. Ruturaj for the A. Y. 2025-26.

Q4) Profit and Loss Account of M/s. Rajiv & Son's, Mumbai for the financial year ended 31st March 2025. **[18]**

Profit and Loss Account
For the year ended 31st March 2025

Dr.		Cr.	
Particular	Rs.	Particular	Rs.
To Salary	2,00,000	By Gross Profit	16,00,000
To Advertise	40,000	By Interest on Securities	40,000
To General Expense	80,000	By Rent From House Property	60,000
To Entertainment Expense	30,000	By Bad Debts Recovered (Previously allowed	10,000
To Bad Debts	5,000	By Commission	60,000
To Travelling Exp.	45,000		
To G.S.T.	10,000		
To Interest on Capital	20,000		
To Repairs	5,000		
To Depreciation	30,000		
To Car Purchased	3,00,000		
To Car Expenses	30,000		
To Donations	20,000		
To Provisions for Bad Debts	20,000		
To Municipal Tax on House	10,000		
To Wealth Tax	15,000		
To Income Tax	25,000		
To Net Profit	8,85,000		
	17,70,000		17,70,000

Adjustments:

- a) Half of the repairs were on house property let out.
- b) Depreciation as per Income Tax Rule Rs. 40,000.
- c) Advertisement includes Rs. 10,000 were spent on Permanent signboard fixed on the premises.
- d) Donations paid to Prime Minister's National Relief Fund.

Compute his Income from Business for the year ending 31st March 2025 for A.Y. 2025-26.

Q5) Mr. Mahendra is working in Pune furnished the following information in respect of the F.Y. 2024-25. **[18]**

- a) Basic salary Rs. 24,000 p.m.
- b) D.A 20% of basic salary.
- c) Transport allowance Rs. 24,000.
- d) City Compensatory Allowance Rs. 100 p.m.
- e) He has contributed Rs. 2,400 p.m. to Unrecognized Provident Fund and an equal amount is contributed by the company.
- f) During the year, he has received interest on Government Security Rs. 18,000 and Family Pension of his wife Rs. 6,000 p.m.
- g) He has self-occupied property. On 1st January 1998, he has borrowed Rs. 8,00,000 for acquisition of the house. During the year he has paid Rs. 48,000 as principal amount and Rs. 32,000 as interest on this loan.
- h) Income from Business Rs. 8,00,000, interest on Saving Bank Account Rs. 30,000.
- i) He has made investment in National Saving Certificates of Rs. 40,000 and has paid Rs. 36,000 as Premium on Life Insurance policy during the year.
- j) Company has deducted tax at source Rs. 16,000 and Professional Tax Rs. 2,500

You are required to determine the taxable income for A.Y. 2025-26 as per old regime.

Q6) Write short notes. (Any Two) **[10]**

- a) Deductions from gross total income under chapter VIA to individual Assessee.
- b) Tax Payers information summary (TIS).
- c) Distinction between tax planning and Tax management.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-3928

[Total No. of Pages : 2

[6443]-106

First Year M.Com.

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION

DT 506 MJ: Direct Tax

(2023 Pattern) (Credit System) Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 is compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Q.2 to Q. 5.

Q1) Fill in the blanks:

[5]

- i) Which Article of the Constitution of India defines a Money Bill?
 - a) Article 110
 - b) Article 112
 - c) Article 115
 - d) Article 126
- ii) Which of the following is an example of Direct Tax?
 - a) GST
 - b) Income Tax
 - c) Custom Duty
 - d) All of the above
- iii) The Income Tax Act, 1961 extends to:
 - a) Only Union Territories
 - b) Only to citizens residing in India
 - c) Whole of India excluding Jammu and Kashmir
 - d) Whole of India including Jammu and Kashmir
- iv) Every person is liable to pay advance tax if advance tax payable is Rs. _____ or more.
 - a) 10,000
 - b) 20,000
 - c) 30,000
 - d) 40,000
- v) Under the old regime, which tax slab rate is applicable for income between ₹5,00,001 and ₹10,00,000?
 - a) 10%
 - b) 20%
 - c) 25%
 - d) 30%

P.T.O.

Q2) Define the term 'Tax'. What are the different types of Taxes in India?

[10]

Q3) What are the rate of Income Tax under Old Tax regime for the A.Y. 2024-25?

[10]

Q4) Solve the following problems (Any 2):

[10]

- a) Mr. Sunil estimated his income tax liability at Rs.2,30,000 including Health and Education Cess for the assessment year 2025-26, He also estimated his TDS at Rs.90,000 for the said previous year. Find out the advance tax payable by Mr. Sunil.
- b) Mr. Pravin (49 years) is resident in India for the assessment year 2025-26. For the previous year, 2024-25. his income chargeable to tax in India is Rs. 11,35,000. Calculate the tax liability of Mr. Pravin.
- c) From the following information compute the interest payable under section 234A by individual for Assessment year:2025-26
 - Date of filing of return: 15th November 2025
 - Due date of filing of return: 30th June2025
 - Tax determined on regular assessment Rs.59,000
 - Tax paid in advance Rs.30,000
- d) Ms. Priya has a total tax liability of ₹2,50,000 for the Assessment Year 2024-25. TDS deducted during the year amounts to ₹50,000. She paid an advance tax of ₹1,00,000 on 15th March 2024. She filed her income tax return on 25th July2024. Calculate the interest payable under Section 234B.

Q5) Write Short Notes (Any 2):

[10]

- a) Person
- b) Income
- c) Agricultural Income
- d) Advance Payment of Tax

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3925

[Total No. of Pages : 5

[6443]-107

M.Com.

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION
AA507MJ : Advanced Accounting
(2023 Pattern) (Semester - I) (Credit System) (60105)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from question No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Use of simple pocket calculator is allowed.

Q1) Fill in the blanks using appropriate alternatives :

[6]

- i) _____ Accounting System consists of environmentally differentiated conventional accounting and ecological accounting.
A) Human Resource B) Environmental
C) Inflation D) Management
- ii) Concept of _____ is based on the assumption that the recording is to be done for the expected losses but not for anticipated gains.
A) Accrual B) Conservatism
C) Materiality D) Consistency
- iii) _____ is called as IFRS.
A) International Financial Reporting Standards
B) Indian Financial Reporting standards
C) Integrated Financial Reporting Standards
D) Indian Funding Representative Standards
- iv) Profits earned by subsidiary company till the date of acquisition of shares by holding company are termed as _____.
A) Capital Profit B) Outstanding reserve
C) General reserve D) Profit & Loss

P.T.O.

- Q3)** M/S Amod Limited, Pune furnishes the following income statement for the year ended 31st March 25 on the basis conventional accounting. You are required to the statement of Retained Earnings under Conventional Method and also showing price changes under CPP Method on 31st March 2025.[18]

Particulars	Amount (Rs.)	Amount (Rs.)
Sales		3,00,000
<u>Less : Cost of goods sold</u>		
Opening stock	50,000	
Add: Purchases	1,00,000	
Less : Closing Stock	<u>24,000</u>	<u>1,26,000</u>
Gross Profit		1,74,000
Less : Expenses		
Wages & Salaries	30,000	
Other expaenses	42,000	
Depreciation on Building	5,000	
Interest	<u>4,000</u>	<u>81,000</u>
Net Income		93,000
Less : Dividend		<u>12,000</u>
Retained Earnings		<u>81,000</u>

Additional information :

- i) Index of general price level was on 1st April 2024 as Rs. 200 and on 31st March 2025 was Rs. 400 and Average index was Rs. 300.
- ii) Purchases and opening stock were valued at index -Rs. 200, while valuing under CPP, should be considered at Average Index Rs. 300. Closing stock , wages & Salaries and Other Expenses was valued at Average Index under conventional and to be valued at Index Rs. 400 under CPP.
- iii) Interest and Dividend are paid at the end of the year.
- iv) Index was Rs.100 while Building purchased
- v) Revenues are at Index of Rs. 300 and are converted at index Rs. 400 while using CPP method.

Q4) X Limited, Pune purchased of Y Co. Limited and Z Co. Limited on 1st April 2024 and 1st October 2024 respectively. The Balance sheet of the companies as at 31st March 2025 are given below : **[18]**

Balance Sheet as on 31st March 2025

Liabilities	X Co.Ltd Rs.	Y Co.Ltd Rs.	Z Co. Ltd Rs.
Share Capital			
Equity Shares of Rs. 100 each	8,00,000	4,00,000	4,80,000
9% Preference Shares of Rs.100 Each	-	1,20,000	-
General Reserve	80,000	-	20,000
Profit & Loss A/c as on 1 st April 2024	80,000	40,000	-
Current Year Profit	60,000	32,000	64,000
Trade Creditors	80,000	30,000	16,000
Loan from X Co Ltd.	-	20,000	-
Bills Payable	-	-	8,000
Z's Current A/c	10,000	-	-
Total	<u>11,10,000</u>	<u>6,42,000</u>	<u>5,88,000</u>

Assets	X Co.Ltd	Y Co.Ltd	Z Co.Ltd
	Rs.	Rs.	Rs.
Fixed Assets	1,76,000	3,34,000	2,88,000
<u>Investments</u>			
2,500 shares in Y Co. Ltd.	3,00,000	-	-
800 Preference Shares in Y Co Ltd	1,00,000	-	-
3,200 Equity Shares in Z Co.Ltd.	3,40,000	-	-
Loan in Y Co.Ltd	20,000	-	-
Stock	60,000	-	40,000
Bills Receivables from Z Ltd	4,000	-	-
Debtors	50,000	1,20,000	20,000
X's Current A/c	-	-	12,000
Bank	60,000	1,88,000	2,28,000
<u>Total</u>	<u>11,10,000</u>	<u>6,42,000</u>	<u>5,88,000</u>

The following particulars are available :

- The loan to y Ltd was given on 1st July 2024. Interest thereon at the rate of 12% p.a neither paid not provided.
- The fixed Assets of Z Ltd include plant purchased in January 2025 from X Ltd for Rs.9,000. The cost of the same to X was Rs.7,200 and credit for profit was taken by the company.
- Dividend for the year 2024-25, in respect of preference shares of Y Co Ltd, was accrued to the date of acquisition of shares by X Co.Ltd, it was also not paid in the year 2023-24.
- The whole of stock of Y Co. Ltd as at 30th September 2024, Rs.40,000 was later sold to X Co. Ltd for Rs.28,800 and it remained unsold as at 31st March 2025.

Q5) On 31st December 2024, the following ledger balances appeared in the books of Bombay Branch of a Poland firm having its Head Office in Poland.

[18]

Particulars	Debit Balances Rs.	Credit Balances Rs.
Stock as on 1 st Jan 24	1,26,000	-
Purchase and sales	7,50,000	11,25,000
Debtors and creditors	3,90,000	2,60,000
Bills of Exchange	1,04,000	91,000
Salaries and wages	48,000	-
Rent, Rates and taxes	36,000	-
Sundry Expenses	15,000	-
Furniture and Fixtures	49,100	-
Bank Balance	2,89,900	-
Poland office	-	3,32,000
Total	<u>18,08,000</u>	<u>18,08,000</u>

Additional information :

- Stock as on 31st December 2024 was Rs. 3,25,000
- Bombay Branch Account in the books of Poland Office showed a debit balance of € 4,167 as on 31st December 2024.
- Furniture and fixture were acquired from a remittance from Poland of € 585 which exactly covered the cost of such furniture and fixtures.
- The rate of exchange may be taken at :
On 31st December 2023 Rs. 84 per €, On 31st December 2024 Rs. 78 per €,
Consider € 77 for actual rate for furniture & fixture and Poland office.
Whereas the average rate for the year 2023 may be taken @ 72 Rs.per €.

Prepare Converted Trial Balance and Trading and Profit & Loss Account for the year ended 31st December 2024 and a Balance Sheet as on that date relating to Bombay Branch in the books of poland H.O.

Q6) Write Short Notes (Any Two) :

[10]

- Branches of Accounting
- Limitations of Conventional Financial Statements
- Disadvantages of Holding company
- Types of Branches.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2121

[Total No. of Pages : 4

[6443]-108

M.Com.

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

IS 508 MJ : Information Systems & E-Commerce Practices
(2023 Credit Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q.1 and Q.6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q2 to Q5.

Q1) Fill in the blanks. (Any five)

[5]

- i) _____ are programs that companies use to perform tasks and manage different aspects of their operations.
 - a) Business applications
 - b) Exchange of data
 - c) Security Systems
 - d) Data retrieval.
- ii) Electronic data interchange is the automated exchange of business between organizations.
 - a) Cycles
 - b) notes
 - c) scriptures
 - d) documents
- iii) Customer relationship management is software for organizing, maintaining and retrieving relevant _____ information in real time
 - a) Seller
 - b) Hire vendor
 - c) Owner
 - d) Customer
- iv) _____ is an organised collection of data that is used to store and retrieve data.
 - a) Database
 - b) Files
 - c) Folders
 - d) Sockets
- v) _____ is a type of commerce involving the exchange of products, services or information between businesses
 - a) Business-to-Consumer
 - b) Business-to-Retailer
 - c) Business-to-Sales
 - d) Business-to-Business

P.T.O.

- vi) A _____ is a cryptographic output used to verify the authenticity of data.
- a) Digital token b) Digital locator
- c) Digital idea d) Digital signature
- vii) _____ is a form of prepaid account where the customer's account information is stored electronically
- a) E-Wallet b) E-pocket
- c) E-Bucket d) E-mail

Q2) What is Information System? Explain the importance of business applications. **[15]**

Q3) Explain the concept of Database. Explain the Centralized and distributed Database Systems? **[15]**

Q4) What is E-Commerce? Explain various E-commerce business models. [15]

Q5) What is Electronic Payment System? Explain Security Mechanisms while paying online. [15]

Q6) Write short notes any two : [20]

- Transaction Processing Systems
- Supply Chain Management Systems
- Modem System Development Methods
- Digital Markets and Digital Goods
- Present Scenario of E-Commerce
- Security Mechanisms-Encryption and Digital Signature

PD-2121

[6443]-108

M.Com.

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

**IS 508 MJ : Information Systems & E-Commerce Practices
(2023 Credit Pattern) (Semester - I)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक. 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक. 2 ते 5 पैकी कोणतरी 3 प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवित.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही पाच)

[5]

- i) असे प्रोग्राम आहेत जे कंपन्या कार्ये करण्यासाठी आणि त्यांच्या ऑपरेशन्सच्या विविध पैलू व्यवस्थापित करण्यासाठी वापरतात.
- अ) व्यवसाय अनुप्रयोग ब) डेटाची देवाणघेवाण
क) सुरक्षा प्रणाली ड) डेटा पुनर्प्राप्ती
- ii) इलेक्ट्रॉनिक डेटा इंटरचेंज ही संस्थांमधील व्यवसायाची स्वयंचलित देवाणघेवाण आहे
- अ) सायकल ब) नोट्स
क) शास्त्रवचने ड) कागदपत्रे
- iii) ग्राहक संबंध व्यवस्थापन हे रिल टाइममध्ये संबंधित माहिती आयोजित करणे, देखरेख करणे आणि पुनर्प्राप्त करण्यासाठी सॉफ्टवेअर आहे.
- अ) विक्रेता ब) भाड्याने विक्रेता
क) मालक ड) ग्राहक
- iv) हा डेटाचा एक संघटित संग्रह आहे जो डेटा संग्रहित करण्यासाठी आणि पुनर्प्राप्त करण्यासाठी वापरला जातो.
- अ) डेटाबेस ब) फाईल्स
क) फोल्डर्स ड) सॉकेट्स

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-2122

[Total No. of Pages : 2

[6443]-109

F.Y. M.Com.

**LL-509 MJ : Labour Laws
(2023 Pattern) (Semester - I)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the Labour. Explain the characteristics of Labour. **[10]**

Q2) Define Trade Union. Describe its objectives and functions. **[10]**

Q3) Write Short Notes (Any Three) **[15]**

- a) Type of Wages
- b) Industrial Dispute Acts.
- c) National Commission on Labour (NCL)
- d) Trade Union.
- e) Social Security of Labour in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-2122

[6443]-109

F.Y. M.Com.

LL-509 MJ : Labour Laws
(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवतात.

-
प्रश्न 1)	कामगारांची व्याख्या करा. कामगारांचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	[10]
प्रश्न 2)	ट्रेड युनियनची व्याख्या करा. त्याची उद्दिष्टे आणि कार्ये वर्णन करा.	[10]
प्रश्न 3)	टिपा लिहा (कोणत्याही तीन)
अ) वेतनाचा प्रकार
ब) औद्योगिक विवाद कायदा
क) राष्ट्रीय कामगार आयोग (NCL)
ड) ट्रेड युनियन
इ) भारतातील कामगारांची सामाजिक सुरक्षा	[15]

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-2123

[Total No. of Pages : 4

[6443]-110

M.Com. (Part - I)

IP 510 MJ : INTELLECTUAL PROPERTY LAW

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicates full marks*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6) : [6]

- i) _____ allows modifying, renewing or expanding your global trademark port folio through one centralized system _____
 - a) Hague system
 - b) Madrid system
 - c) Berne convention
- ii) A process patents means _____
 - a) The end product is patented
 - b) Manufacturing process is patented
 - c) Invention is patented
- iii) Copyrights protects _____
 - a) Idea
 - b) Expression
 - c) An idea with an expression
- iv) Which of the following principle is applicable to Trademarks?
 - a) A Trademark should be distinctive
 - b) A Trademark should be capable of distinguishing goods or services
 - c) None of the above
- v) The agreement on Trade - Related Aspects of Intellectual property Rights came into effect from _____
 - a) 1995
 - b) 2000
 - c) 2005
- vi) The importance of Intellectual property was first recognized in the paris convention for the protection of _____
 - a) Industrial property
 - b) Literature and Artistic work
 - c) Product and Property

P.T.O.

- Q2) a)** Explain the Historical evaluation of IPR protection patent. **[10]**
b) State the Genesis and Development of Intellectual property Right in India. **[10]**

c) Discuss the patentable Inventions and Non patentable Invention. [10]

d) Discuss the various reliefs available against infringement of patent. [10]

- OR

- Q4) Write short notes (Any 4) :** **[24]**

- ◆ ◆ ◆

PD-2123

[6443]-110
M.Com. (Part - I)
IP 510 MJ : INTELLECTUAL PROPERTY LAW
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (कोणतेही 6) [6]
- i) तुमच्या ग्लोबल ट्रेडमार्क पोर्टफोलीओचे नुतनीकरण किंवा विस्तार करण्यासाठी, एका केंद्रासारख्या प्रणालीद्वारे बदल करू देते.
अ) हेग प्रणाली ब) मॅड्रिड प्रणाली
क) बर्न परिषद
- ii) प्रक्रिया पेटेंट म्हणजे
अ) अंतीम उत्पादन पेटेंट आहे ब) उत्पादन प्रक्रिया लागवड आहे
क) शोध पेटेंट आहे
- iii) कॉपीराइट ला संरक्षित करते.
अ) कल्पना ब) अभिव्यक्ती
क) अभिव्यक्तीसह कल्पना
- iv) खालिलपैकी कोणते तत्व ट्रेडमार्कला लागू आहेत?
अ) ट्रेडमार्क विशिष्ट असावा
ब) ट्रेडमार्क वस्तु किंवा सेवांमध्ये फरक करण्यास सक्षम असावे
क) वरीलपैकी नाही
- v) बौद्धिक संपदा अधिकारांच्या व्यापार संबंधित पैलुंवरील करार पासून लागू झाला.
अ) 1995 ब) 2000
क) 2005
- vi) च्या संरक्षणासाठी बौद्धिक मालमत्तेचे महत्व प्रथम पॅरीस अधिवेशनात ओळखले गेले.
अ) औद्योगिक मालमत्ता ब) साहित्य आणि कलात्मक कार्य
क) उत्पादन आणि मालमत्ता

- प्रश्न 2) अ) IPR संरक्षण पेटेंटची ऐतिहासिक उत्क्रांती स्पष्ट करा. [10]
ब) भारतातील बौद्धिक संपदा अधिकारांची उत्पत्ती आणि विकास सांगा. [10]
किंवा
क) पेटेंट करण्यायोग्य शोधांची आणि पेटेंट करण्यायोग्य नसलेल्या शोधांवर चर्चा करा. [10]
ड) पेटेंटच्या उल्लंघनाविरुद्ध उपलब्ध असलेल्या विविध सवलतींवर चर्चा करा. [10]
- प्रश्न 3) अ) ट्रेडमार्क स्पष्ट करा आणि ट्रेडमार्क नोंदणीमुळे उद्भवणारे अधिकार स्पष्ट करा. [10]
ब) ट्रेडमार्क नोंदणी करण्याची प्रक्रीया स्पष्ट करा. [10]
किंवा
क) कॉपी राईट मालकीची तरतुद स्पष्ट करा. [10]
ड) कॉपी राईट कायद्यांतर्गत कॉपीराइटने नेमुन दिलेले काम आणि परवाना स्पष्ट करा. [10]
- प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणतेही 4) [24]
अ) वनस्पती प्रकार.
ब) पेटेंट कायद्याची उद्धीष्टे
क) संबंधीत आधिकार आणि कॉपीराईट मधला फरक.
ड) ट्रेड मार्कचे प्रकार.
इ) IPR आणि शाश्वत विकास.
फ) IPR आणि ई कॉमर्स.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2925

[Total No. of Pages : 4

[6443]-111

M.Com. - I

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

AC511 MJ : Advanced Cost Accounting

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (NEP)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) Use of simple calculator is allowed.*
- 4) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Choose the correct option for following question (any 6)

[6]

- a) Cost Accounting Standard CAS-6 relates to _____.
 - i) Labour Cost
 - ii) Overheads
 - iii) Material Cost
- b) _____ System rewards employees based on quantity produced.
 - i) Time Wage
 - ii) Piece Rate
 - iii) Halsey Premium Plan
- c) Idle time is considered as a part of _____ cost.
 - i) Productive
 - ii) Prime
 - iii) Indirect
- d) Machine hour rate is a method of _____ overhead absorption.
 - i) Administrative
 - ii) Factory
 - iii) Selling
- e) _____ method is used for secondary distribution of overheads.
 - i) Apportionment
 - ii) Repeated Distribution
 - iii) Absorption

P.T.O.

- f) Reconciliation of cost and financial accounts is necessary due to _____ in items recorded.
- i) Differences
 - ii) Errors
 - iii) Timing
- g) _____ cost is change proportionately with change in output
- i) Abnormal
 - ii) Normal
 - iii) Variable

Q2) What is Inventory Control? Explain in detail the various techniques of Inventory Control. **[18]**

Q3) From the following information, compute the total employee cost and effective wages payable under different remuneration systems. **[18]**

- Standard output per day: 100 units
- Actual output per day: 120 units
- Time allowed: 8 hours/day
- Time taken: 7 hours
- Time rate: ₹ 50/hour
- Piece rate: ₹ 10 per unit
- Bonus: 50% of time saved (Halsey), proportionate to time saved (Rowan)
- Fringe Benefits: ₹ 5,000
- Employer Contribution to PF: 12% of basic wages

Compute:

- a) Total earnings under Time Rate, Piece Rate, Halsey, and Rowan systems
- b) Total employee cost including fringe benefits and PF

Q4) The following details relate to a factory with three production departments A, B, C and two service departments X & Y: **[18]**

Particulars	Production Departments			Service Departments	
	A	B	C	X	Y
Direct Material in Rs.	15,000	30,000	30,000	22,500	22,500
Direct Wages in Rs.	30,000	45,000	60,000	15,000	30,000
Staff (in Numbers)	1,500	2,250	2,250	750	750
Electricity (KWH)	6,000	4,500	3,000	1,500	1,500
Asset Value in Rs.	60,000	40,000	30,000	10,000	10,000
Area Sq.ft.	1,500	2,500	500	500	500
Light points (in Numbers)	10	16	4	6	4

The overhead expenses for the period were-

Power-Rs. 1,100.

Lighting-Rs. 200

Store overheads - Rs. 800

Staff welfare - Rs. 3,000

Depreciation - Rs. 30,000

Repairs - Rs. 6,000

General overheads - Rs. 12,000

Rent & Taxes - Rs. 550

Secondary Distribution:

- X to A, B, C and Y in ratio 4:3:2:1
- Y to A, B, C, in ratio 3:2:1

You are required to:

- a) Prepare a statement showing Primary Distribution of Overheads.
- b) Apportionment of overheads from X and Y to production departments.
- c) Calculate overhead absorption rate based on Direct Wages.

Q5) From the following information, prepare:

[18]

- a) Stores Ledger Control A/c
- b) Wages Control A/c
- c) Factory Overhead Control A/c
- d) Costing Profit & Loss A/c
- e) Reconciliation Statement

Particulars	Amount (₹)
Opening Stock of Raw Material	40,000
Purchases of Raw Material	1,20,000
Direct Wages	80,000
Indirect Wages	10,000
Factory Overheads Incurred	30,000
Factory Overheads Recovered	32,000
Sales	3,00,000
Administration Overheads	20,000
Profit as per Financial Accounts	35,000
Closing Stock of Raw Material	50,000

Q6) Short Notes. (Any 2 out of 4)

[10]

- a) Objectives of Cost Accounting
- b) Labour Turnover
- c) CAS-3
- d) Reconciliation of Cost and Financial Accounts

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2926

[Total No. of Pages : 3

[6443]-112

M.Com. - I

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM
CD - 512 - MJ : Costs for Decision Making & Activity Based Costing
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-I)(NEP)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from question No. 2 to 5.*
- 3) *Use of simple calculator is allowed.*
- 4) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Choose the correct option for following question (any 5) : **[5]**

- a) The General Manager's meeting most likely a result of the following management function
 - i) Controlling
 - ii) Organising
 - iii) Planning
 - iv) Decision Making
- b) Which of the following costs is NOT a relevant cost?
 - i) Differential
 - ii) Avoidable
 - iii) Opportunity
 - iv) Sunk
- c) In which of the following pricing policies, a firm charges higher initial price for the product and reduces it over time as the demand at higher price is satisfied?
 - i) Peak load pricing
 - ii) Incremental pricing
 - iii) Skimming
 - iv) Penetration pricing
- d) Which costing method calculates overhead as a function of specific activities?
 - i) Activity-based costing
 - ii) Traditional costing method
 - iii) Negative costing
 - iv) Piecemeal costing

P.T.O.

- e) In activity-based costing, the allocation basis used for applying costs to services or products is called _____.
- i) Cost driver ii) Cost object
- iii) Allocation iv) Applicator
- f) Dividing departmental costs into activity cost pools is known as:
- i) First-stage allocation ii) Second-stage allocation
- iii) Third-stage allocation iv) Fourth-stage allocation

Q2) Explain the types of Relevant Cost and Irrelevant Cost. [10]

Q3) Linex Limited manufactures three products P, Q and R which are similar in nature and are usually produced in production runs of 100 units. Product P and R requires both machine hours and assembly hours, whereas product Q requires only machine hours. The overheads incurred by the company during the first quarter are as under: **[10]**

Particulars	Rs.
Machine Department expenses	18, 48,000
Assembly Department Expenses	6, 72,000
Setup Costs	90,000
Store receiving cost	1, 20,000
Order processing and dispatch	1, 80,000
Inspection and Quality control cost	36,000

The data related to the three products during the period are as under:

Particulars	P	Q	R
Units produced and sold	15,000	12,000	18,000
Machine hours worked	30000 hrs.	48000 hrs	54000 hrs.
Assembly hour worked (Direct labour hours)	15000 hrs.	--	27000 hrs
Customers orders executed (In numbers)	1250	1000	1500
Numbers of requisitions raised on the stores	40	30	50

Prepare a statement showing details of overheads costs allocated to each products type using Activity Based Costing.

Q4) Explain the advantages of Activity Based Costing. [10]

Q5) Write short note on (any Two) [10]

- a) Make or buy decision
- b) Limiting factor
- c) Difference between Traditional costing and Activity Based Costing
- d) Cost Drivers

SEAT No. :

PD-2124

[Total No. of Pages : 3

[6443]-113
M.Com. (Part - I)
CT 513 MJ : Costing Techniques and Responsibility
Accounting
(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours/

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any 3 questions from question No.2 to 5
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Use of simple calculator is allowed.

Q1) Fill in the blank with the most appropriate alternative. [6]

- i) _____ is the technique of setting predetermined cost estimates that become a basis for comparison.
 - a) Standard Costing
 - b) Contract Costing
 - c) Budgetary Control
 - d) None of These
- ii) _____ is an integral part of the costing process within an organization.
 - a) Marginal Costing
 - b) Standard Costing
 - c) Budgetary Control
 - d) None of These
- iii) _____ refers to the use by several undertakings of the same costing principles or practices.
 - a) Batch Costing
 - b) Contract Costing
 - c) Uniform Costing
 - d) All of the above
- iv) _____ is reaching the optimum level of performance with the minimum expenditure of resources.
 - a) Productivity
 - b) Profitability
 - c) Responsibility
 - d) None of these
- v) _____ is a segment whose financial performance is measured in terms of cost.
 - a) Cost Centre
 - b) Revenue Centre
 - c) Profit Centre
 - d) Investment Centre
- vi) Material Cost Variance is the difference between Standard Cost Material and _____ cost Material.
 - a) Estimated
 - b) Actual
 - c) Variable
 - d) None of These

P.T.O.

Q2) What is 'Uniform Costing'? Explain the Advantages and Disadvantages of Uniform Costing. **[18]**

Q3) Summarized below are the Income and Expenditure forecast for the month of March to August 2022. You are required to prepare a Cash Budget for three months starting on 1st May 2019. Opening cash balance as on 1st May 2022 is 5000. **[18]**

Month	Sales (all Credit) Rs.	Purchases (all Credit) Rs.	Wages (Rs)	Manufacturing Expenses Rs.	Office Expenses Rs.	Selling Expenses Rs.
March	60,000	36,000	9,000	4,000	2,000	4,000
April	62,000	38,000	8,000	3,000	1,500	5,000
May	64,000	33,000	10,000	4,500	2,500	4,500
June	58,000	35,000	8,500	3,500	2,000	3,500
July	56,000	39,000	9,000	4,000	1,000	4,500
August	60,000	34,000	8,000	3,000	1,500	4,500

You are given the following further information :

- Plant costing Rs. 16,000 is due for delivery in July payable 10% on delivery and balance after three months.
- Advance tax of Rs. 8,000 each is payable in March and June.
- Period of credit allowed by supplier 2 months and to customer 1 month.
- Lag in payment of manufacturing expenses half month.
- Lag in payment of all other and Selling expenses 1 month.

Q4) In Toshika Ltd., Nagpur for the output of 'Shifa' chemical of 10 kgs. The actual mix differs from the standard mix with a change in output. **[18]**
The details for a period of May, 2023 are given as follows.

Materials	Standard Mix			Actual Mix		
	Quantity Kgs.	Price Rs.	Cost	Quantity Kgs.	Price Rs.	Cost
'BK'	60	20	1200	75	22	1650
'CK'	40	10	400	30	08	240
Total	100		1600	105		1890

Calculate the following material variances.

- Material Cost Variance,
- Material Price Variance,
- Material Usage Variance,
- Material Mix Variance.

Also verify your results.

Q5) From the Following cost data made available by Alfa Ltd. Kolhapur, Calculate **[18]**

- a) Labour Cost Variance
- b) Labour Rate Variance
- c) Labour Efficiency Variance
- d) Labour Mix Variance

Also verify your Results.

The Standard labour Force for manufacture of a product 'Nishan' is as follows :

- 20 un-trained workers @ Rs.0.75 per hour for 50 hours.
- 10 trained workers @ Rs. 1.25 per hour for 50 hours.

Whereas the actual labour force employed for manufacture of a product 'Nishan' is as follows:

- 22 un- trained Workers @Rs. 0.80 Per hour for 50 hours.
- 8 Trained workers @ Rs. 1.20 Per hour for 50 hours.

Q6) Short Notes. (Any Two)

[10]

- a) Zero Base Budget
- b) Variance Analysis.
- c) Overall Productivity.
- d) Responsibility Accounting.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2125

[Total No. of Pages : 4

[6443]-114

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CM-514MJ : Co-Operative Movement in India

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Any three questions from Q.No. 2 to Q.No. 5.*
- 3) *Marks to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks :

[5]

- a) Prime objective of a cooperative society is _____
- b) Dr. V.V. Patil Institute of cooperative management was situated in _____ .
- c) The Co-operative Movement originated in _____ Country.
- d) _____ committee recommended that a specific provisions be made in the existing Act of 1912 enabling rural societies to change their liability from unlimited to limited.
- e) The Multi-State Cooperative Societies Act 2002 of India has incorporated Cooperative values and principles in its _____ schedule.

Q2) What is Cooperative Movement? Discuss of Pre & Post Independence of Co-operative Movement.

[15]

Q3) What is Co-operative Society? Explain the structure of Cooperative Society.

[15]

Q4) What is Multi state Cooperative society? Explain the Registration and Function of Multi state Cooperative society.

[15]

P.T.O.

Q5) Write a brief note on Report of Mirdha Committee.

[15]

Q6) Write Short Notes on (Any four) :

[20]

- a) Challenges of Co-operative Movement in India.
- b) Registration of Co-operative Credit Societies Act, 1904
- c) Suggestion of Vaidyanathan Committee.
- d) Maclagen Committee on Cooperation, 1914.
- e) Problems of Co-operative Movement in India.
- f) Benefit of Co-operative Housing Societies.

Total No. of Questions: 6]

PD-2125

[6443]-114

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CM-514MJ : Co-Operative Movement in India

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** रिक्त जागा भरा. [5]
अ) सहकारी संस्थेचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.
ब) डॉ. व्ही. व्ही. पाटील इन्स्टिट्यूट ऑफ कोऑपरेटिव्ह मॅनेजमेंट येथे आहे.
क) सहकार चळवळीचा उगम देशात झाला.
ड) समितीने शिफारस केली आहे की 1912 च्या विद्यमान कायद्यात ग्रामीण समाजांना त्यांचे दायित्व अमर्यादित करून मर्यादित बदलण्यास सक्षम करण्यासाठी एक विशिष्ट तरतूद करावी.
इ) भारताच्या बहु-राज्य सहकारी संस्था अधिनियम 2002 ने सहकारी मूल्ये आणि तत्वे त्याच्या वेळापत्रकात समाविष्ट केली आहेत.
- प्रश्न 2)** सहकार चळवळ म्हणजे काय? सहकार चळवळीच्या स्वातंत्र्यपूर्व आणि नंतरची चर्चा करा. [15]
- प्रश्न 3)** सहकारी संस्था म्हणजे काय? सहकारी संस्थेची रचना स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4)** मल्टी स्टेट कोऑपरेटिव्ह सोसायटी म्हणजे काय? बहुराज्य सहकारी संस्थेचे नोंदणी आणि कार्य स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 5)** सहकारी संस्थांच्या निबंधकांची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) भारतातील सहकारी चळवळीतील आव्हाने
- ब) सहकारी पतसंस्था अधिनियम, 1904 ची नोंदणी
- क) वैद्यनाथन समितीची सूचना
- ड) सहकारावरील मॅक्लेगन समिती, 1914
- इ) भारतातील सहकारी चळवळीतील समस्या
- फ) सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचा लाभ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-2126

[Total No. of Pages : 2

[6443]-115

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

RI515 MJ : Rural Infrastructure

(2023 Credit Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Marks to the right indicate full marks.*

Q1) What is Financial Infrastructures? Write the Growth of Financial Infrastructures in India. **[10]**

Q2) What is weaker sections? Explain the various programs for weaker sections. **[10]**

Q3) Write a short notes (Any three) : **[15]**

- a) Development of Rural Industries
- b) Development of Allied sectors
- c) Housing and Education
- d) Managing the water Resources.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-2126

[6443]-115

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

RI515 MJ : Rural Infrastructure

(2023 Credit Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1) आर्थिक पायाभूत सुविधा म्हणजे काय? भारतातील आर्थिक पायाभूत सुविधाची वाढ लिहा. [10]
- प्रश्न 2) दुर्बल घटक म्हणजे काय? दुर्बल घटकांसाठीचे विविध कार्यक्रम समजावून सांगा. [10]
- प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) : [15]
- अ) ग्रामीण उद्योगांचा विकास
ब) संलग्न क्षेत्रांचा विकास
क) गृहनिर्माण आणि शिक्षण
ड) जलस्रोताचे व्यवस्थापन

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2127

[Total No. of Pages : 4

[6443]-116

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

OC516MJ:Organization of Co-operative Business

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q.No.2 to Q.No.5.*

Q1) Fill in the blanks:

[5]

- i) The Co-operative Movement in India was introduced in the year._____
 - a) 1903
 - b) 1904
 - c) 1905
 - d) 1906
- ii) _____ Communication is the exchange between a member and the CEO of the Co-operative Enterprise.
 - a) Horizontal
 - b) Diagonal
 - c) Vertical
 - d) Downward
- iii) The Co-operative Union have at least _____ members.
 - a) Two
 - b) Three
 - c) Five
 - d) Six
- iv) The Co-operative Farming is done under a Co-operative _____.
 - a) Society
 - b) Bank
 - c) Market
 - d) Agent
- v) The _____ was established in 1969 as an apex organization for coordinating guiding and promoting cooperative housing activities in India.
 - a) National Co-operative Housing Federation
 - b) National Co-operative Housing Society
 - c) Cooperative Housing Society
 - d) National Housing Federation

P.T.O.

Q2) What do you mean by 'Co-operation'? Explain in detail Role of Co-operatives in the Economic Development of India. **[15]**

Q3) What is 'Co-operative Organization'? Explain the Organizational Structure of Co-operative Organization. **[15]**

Q4) What is 'Co-operative Training'? Write the Need and Importance of Co-operative Training. **[15]**

Q5) What is 'Co-operative Farming'? Explain in detail problems and Solution of Co-operative Farming. **[15]**

Q6) Write Short Notes on (Any 4): **[20]**

- a) Features of Co-operation
- b) Audit and Taxation System in Co-operative Organization
- c) Vaikunta Mehta National Institute of Co-operative Management
- d) Problems in Irrigation Co-operatives
- e) Principles of Co-operation
- f) National Co-operative Development Corporation

Total No. of Questions : 6]

PD-2127

[6443]-116

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

OC516MJ:Organization of Co-operative Business

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) प्र. 1 व प्र. 6 अनिवार्य आहेत.

2) प्र. 2 ते प्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

i) भारतातील सहकारी चळवळ मध्ये सुरू झाली.

अ) 1903

ब) 1904

क) 1905

ड) 1906

ii) संदेशवहन म्हणजे सहकारी उपक्रमाचे सदस्य आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्यातील देवाणघेवाण होय.

अ) क्षेत्रीय

ब) कर्ण

क) अनुलंब

ड) खालच्या दिशेचे

iii) सहकारी संघात किमान सदस्य असतात.

अ) दोन

ब) तीन

क) पाच

ड) सहा

iv) सहकारी शेती सहकारी अंतर्गत केली जाते.

अ) संस्था

ब) बँक

क) बाजार

ड) मध्यस्थ संस्था

- v) ची स्थापना 1969 मध्ये भारतातील सहकारी गृहनिर्माण क्रियकलपांचे समन्वय, मार्गदर्शन आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी एक सर्वोच्च संस्था म्हणून करण्यात आली.
- अ) राष्ट्रीय सहकारी गृहनिर्माण महासंघ
ब) राष्ट्रीय सहकारी गृहनिर्माण संस्था
क) सहकारी गृहनिर्माण संस्था
ड) राष्ट्रीय गृहनिर्माण महासंघ

प्रश्न 2) 'सहकार' म्हणजे काय? भारताच्या आर्थिक विकासात सहकारी संस्थांची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) 'सहकारी संस्था' म्हणजे काय? सहकारी संस्थेची संघटनात्मक रचना स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 4) 'सहकारी प्रशिक्षण' म्हणजे काय? सहकारी प्रशिक्षणाची गरज आणि महत्व लिहा. [15]

प्रश्न 5) 'सहकारी शेती' म्हणजे काय? सहकारी शेतीच्या समस्या आणि उपाय सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) सहकाराची वैशिष्ट्ये
ब) सहकारी संस्थेतील लेखापरीक्षण आणि करप्रणाली
क) वैकुंठ मेहता राष्ट्रीय व्यवस्थापन संस्था
ड) पाटबंधारे सहकारी संस्थांमधील समस्या
इ) सहकाराची तत्वे
फ) राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2128

[Total No. of Pages : 4

[6443]-117

M. Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

OT 517 MJ : Organized Trades and Markets

(2023 Pattern) (Semester - I) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q.No.2 to Q.No.5.*

Q1) Fill in the blanks.

[5]

- i) _____ Hotel chain is owned by Tata's.
 - a) Trident
 - b) Oberoi
 - c) Taj
 - d) Sheraton
- ii) S.O.P. stands for _____.
 - a) Self Operating Procedure
 - b) Service Operator Process
 - c) Standard Operating Procedure
 - d) Sale Operating Process
- iii) _____ plays an equalizing Role as a welfare factor in a capitalistic Economy.
 - a) Organization
 - b) Company
 - c) Cooperation
 - d) Non-profit organisation
- iv) National Agriculture Market platform was founded in _____ year.
 - a) 2016
 - b) 2017
 - c) 2018
 - d) 2019
- v) Reliance Mart is an Example of _____ Market.
 - a) Wholesale
 - b) Super
 - c) Retail
 - d) Manufacturer

P.T.O.

Q2) What is 'Service Sector'? Explain in detail types of the 'Service Sector'. [15]

Q3) What do you mean by concept of 'Business' in Modern Context? Explain the Nature and Objectives of the 'Business' in the Modern Context. [15]

Q4) What is 'Supermarket'? Explain in detail Administration and Organization of Supermarket. [15]

Q5) What is 'Co-operative Marketing'? Explain in detail Role and Advantages of Co-operative Marketing. [15]

Q6) Write Short Notes on: (Any 4) [20]

- a) Challenges of Service Sector
- b) Importance of Foreign Direct Investment
- c) D-Mart
- d) Features of Organized Market
- e) Role of State Trading Corporation
- f) Marketing by Farmer's Producers Company

PD-2128

M. Com. (Part - I)

OT 517 MJ : Organized Trades and Markets

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

2) प्र. 2 ते प्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

[5]

- i) हॉटेल साखळी टाटांच्या मालकीची आहे.
अ) ट्रायडेंट ब) ओबेरॉय
क) ताज ड) शेरटन
- ii) एस. ओ. पी. चे पूर्ण रूप आहे.
अ) सेल्फ ऑपरेटिंग प्रोसीजर ब) सर्विस ऑपरेटर प्रोसेस
क) स्टँडर्ड ऑपरेटिंग प्रोसीजर ड) सेल्स ऑपरेटर प्रोसेस
- iii) भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेत कल्याणकारी घटक म्हणून ही समान भूमिका बजावते.
अ) संस्था ब) कंपनी
क) सहकार ड) विना – नफा संस्था
- iv) राष्ट्रीय कृषी बाजार मंचाची स्थापना साली झाली.
अ) 2016 ब) 2017
क) 2018 ड) 2019
- v) रिलायन्स मार्ट हे मार्केटचे उदाहरण आहे.
अ) घाऊक ब) सुपर
क) किरकोळ ड) निर्माता

- प्रश्न 2) 'सेवा क्षेत्र' म्हणजे काय? 'सेवा क्षेत्र' चे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 3) आधुनिक संदर्भातील 'व्यवसाय' या संकल्पनेचा अर्थ काय आहे? आधुनिक संदर्भात व्यवसायाचे स्वरूप आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4) 'सुपरमार्केट' म्हणजे काय? सुपरमार्केटचे प्रशासन आणि संघटन सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 5) 'सहकारी विपणन' म्हणजे काय? सहकारी विपणनाची भूमिका आणि फायदे सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार): [20]
- अ) सेवा क्षेत्राची आव्हाने
 - ब) थेट परकीय गुंतवणूकीचे महत्व
 - क) डी-मार्ट
 - ड) संघटित बाजाराची वैशिष्ट्ये
 - इ) राज्य व्यापार महामंडळाची भूमिका
 - फ) शेतकरी उत्पादक कंपनीद्वारे विपणन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD2129

[Total No. of Pages : 2

[6443]-118

M.Com. - I

LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

LO 518 MJ : Business Practices and Environment

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All Questions are compulsory.*
- 2) *Marks to right indicates full marks.*

Q1) What is leadership? Explain various Contemporary Issues in Leadership.[10]

Q2) What is Organizational Behaviour? Explain the Contribution of various disciplines to Organizational Behaviour. [10]

Q3) Write Short Notes (Any 3): [15]

- a) Behavioral theory of Leadership
- b) Challenges in Leadership
- c) Democratic Leadership Style
- d) Organizational values
- e) Employee Engagement

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD2129

[6443]-118

M.Com. - I

LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

LO 518 MJ : Business Practices and Environment

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) नेतृत्व म्हणजे काय? नेतृत्वातील विविध समकालीन मुद्दे स्पष्ट करा. [10]

प्र.2) संघटनात्मक वर्तन म्हणजे काय? संघटनात्मक वर्तनातील विविध विषयांचे योगदान स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) नेतृत्वाचा वर्तणूक सिद्धांत
- ब) नेतृत्वातील आव्हाने
- क) लोकशाही नेतृत्व शैली
- ड) संस्थात्मक मुल्ये
- इ) कर्मचारी प्रतिबद्धता

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2130

[Total No. of Pages : 4

[6443]-119

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BE 519MJ : Business Environment and Policy

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from question No.2 to question No.5.
- 3) Figures to the right indicate full marks

Q1) Fill in the blanks.

[5]

- i) _____ is not a component of specific forces of the business environment
 - a) Technological conditions
 - b) Investors
 - c) Employee
- ii) Headquarter of WTO is located at _____
 - a) Australia
 - b) Geneva
 - c) New York
- iii) FDI full form _____
 - a) Federal Department of Investigation
 - b) Foreign Department of Investment
 - c) Foreign Direct Investment
- iv) _____ is the primary goal of environmental management.
 - a) Maximization of profit
 - b) Minimization of resource use
 - c) Protecting and preserving the environment
- v) The word 'Policy' is derived from the _____ word.
 - a) French
 - b) German
 - c) Spanish

P.T.O.

Q2) What is 'Business Environment'? Explain in detail Importance and types of Business Environment'. **[15]**

Q3) What do you mean by 'World Trade Organization'? Explain in detail various Objectives and Functions of 'World Trade Organization'. **[15]**

Q4) What is 'Pollution'? Explain in detail the various types of 'Pollution' **[15]**

Q5) What is 'Business Policy'? Explain in detail the various Features and Process of Business Policy. **[15]**

Q6) Write Short Notes (Any four out of six) : **[20]**

- a) Components of Business Environment
- b) Multinational companies
- c) Environment management
- d) Green Environment
- e) Types of Business Policies
- f) Foreign Direct Investment

Total No. of Questions : 6]

PD-2130

[6443]-119

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BE 519MJ : Business Environment and Policy

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्रमांक. 1 आणि क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- i) व्यवसाय पर्यावरणातील विशिष्ट शक्तींचा घटक नाही.
अ) तांत्रिक परिस्थिती
ब) गुंतवणूकदार
क) कर्मचारी
- ii) WTO चे मुख्यालय येथे आहे.
अ) ऑस्ट्रेलिया
ब) जिनिव्हा
क) न्यूयॉर्क
- iii) एफडीआय म्हणजे होय.
अ) संघराज्य तपास विभाग
ब) परकीय गुंतवणूक विभाग
क) परकीय थेट गुंतवणूक
- iv) हे पर्यावरण व्यवस्थापनाचे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.
अ) नफा वाढवणे
ब) संसाधनांचा वापर कमी करणे
क) पर्यावरणाचे रक्षण आणि संवर्धन

- v) धोरण (Policy) हा शब्द या शब्दापासून तयार झाला आहे.
- अ) फ्रेंच
ब) जर्मन
क) स्पॅनिश

प्रश्न 2) 'व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? व्यवसाय पर्यावरणाचे महत्त्व आणि प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) 'जागतिक व्यापार संघटना' म्हणजे काय? 'जागतिक व्यापार संघटने' ची विविध उद्दिष्टे आणि कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 4) 'प्रदूषण' म्हणजे काय? प्रदूषणाचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) 'व्यवसाय धोरण' म्हणजे काय? व्यवसाय धोरणाची विविध वैशिष्ट्ये आणि प्रक्रिया (Process) सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (सहा पैकी कोणत्याही चार) [20]

- अ) व्यवसाय पर्यावरण घटक
ब) बहुराष्ट्रीय कंपन्या
क) पर्यावरण व्यवस्थापन
ड) हरित पर्यावरण
इ) व्यवसाय धोरणांचे प्रकार
फ) परकीय थेट गुंतवणूक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2927

[Total No. of Pages : 4

[6443]-120

M.Com. - I

**PO520 MJ : PRODUCTION AND OPERATION MANAGEMENT - I
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks (Any 6)

[6]

- a) Production management techniques are used in both manufacturing as well as _____.

(Service, Steel, Process, Production)

- b) SQC stands for _____.

(Statistical Quality Control, Statistical Quantity Control, Statistical Quality Circle, Statistical Quantum Control)

- c) _____ techniques such as time and motion study help to improve work performance of a water.

(Work measurement, Operation management, Time management, Quality)

- d) _____ calculating productivity considering more than one resource.

(Multi factor productivity, Single factor productivity, Crucial factor productivity, Total productivity)

- e) _____ is the final stage of the product cycle.

(Introduction stage, Growth stage, decline stage, Maturity)

P.T.O.

- f) Vendor management inventory system is becoming popular in _____.
(Customer, Industrial supplier, Employer, Worker)
- g) Relationship between supplier and buyer is called ____ system.
(Production, Process, VMI, ABC analysis)
- h) _____ is a technique of classification of inventory on the basis of value of each component.
(VMI, VED, ABC analysis, HML)

Q2) What is plant location & plant layout? Explain the objectives & factors relevant For choice of plant layout. **[20]**

OR

What is Product Design? Explain the various of stages of Product Design.

Q3) Explain the methods of Operation Management. **[20]**

OR

Explain the strategies in supply chain integration.

Q4) Write short notes (Any 4) **[24]**

- a) Safety consideration and environmental aspects
- b) Models of Production System
- c) Job-shop production system
- d) Six sigma
- e) Quality management
- f) Horizontal Integration

Total No. of Questions : 4]

PD2927

[6443]-120

M.Com. - I

PO 520 MJ : PRODUCTION AND OPERATION MANAGEMENT - I
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6)

[6]

अ) उत्पादन व्यवस्थापन तंत्रे उत्पादन आणि उद्योगांमध्ये वापरली जातात.

(सेवा, पोलाद, प्रक्रिया, उत्पादन)

ब) SQC चे विस्तारित लिहा

(सांख्यिकीय गुणवत्ता नियंत्रण, सांख्यिकीय प्रमाण नियंत्रण, सांख्यिकीय गुणवत्ता वर्तुळ, सांख्यिकीय मात्रा नियंत्रण)

क) तंत्रे कामगारांच्या वेळ आणि गती अभ्यासाच्या सुधारणा करण्यात मदत करतात.

(कार्य मापन, प्रक्रिया व्यवस्थापन, वेळ व्यवस्थापन, दर्जा)

ड) एकापेक्षा जास्त संसाधनांचा विचार करून उत्पादकता मोजणे म्हणजे होय.

(बहु घटक उत्पादकता, एकल घटक उत्पादकता, महत्वपूर्ण घटक उत्पादकता, एकूण उत्पादकता)

इ) हा उत्पादन चक्राचा अंतिम टप्पा आहे.

(परिचय टप्पा, वाढीचा टप्पा, ज्हास टप्पा, परिपक्वता टप्पा)

- फ) मध्ये विक्रेता व्यवस्थापन यादी पद्धती लोकप्रिय होत आहे.
(ग्राहक, औद्योगिक पुरवठादार, मालक, कामगार)
- य) पुरवठादार आणि खरेदीदार यांच्यातील संबंधाला प्रणाली म्हणतात.
(उत्पादन, प्रक्रिया, व्हीएमआय, एबीसी, विश्लेषण)
- र) हे तंत्र प्रत्येक घटकाच्या मूल्याच्या आधारावर यादीचे वर्गीकरण करण्याचे तंत्र आहे.
(व्हीएमआय, व्हीईडी, एबीसी विश्लेषण, एचएमएल)

प्र.2) उत्पादन स्थान आणि रचना म्हणजे काय ? उत्पादन रचना किंवा आराखड्याची उद्दिष्ट्ये व घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

उत्पादन आराखडा म्हणजे काय ? उत्पादन आराखड्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्र.3) प्रक्रिया व्यवस्थापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पुरवठा साखळी एकत्रीकरणाच्या व्यूहरचना स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही 4) [24]

- अ) पर्यावरणीय घटकाबाबत सुरक्षिततेचा विचार
- ब) उत्पादन प्रणालीची प्रतिकृती
- क) नोकरी-दुकान उत्पादन प्रणाली
- ड) सिक्स सिग्मा
- इ) गुणवत्ता व्यवस्थापन
- फ) समांतर एकत्रीकरण

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-2131

[Total No. of Pages : 4

[6443]-121

M.Com.

E - COMMERCE

EC-521MJ : Faculty of Commerce and Management
(Commerce)
(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks with the appropriate answers.

[5]

- i) What does mPOS stand for?
 - a) Mobile Point of Sale
 - b) Machine Point of Sale
 - c) Message Point of Sale
 - d) Metro Point of Sale
- ii) Which of the following describes e-commerce?
 - a) Doing business electronically
 - b) Doing business traditionally
 - c) Sale of goods
 - d) All of the above
- iii) What does B2B stand for?
 - a) Buyer to Buyer
 - b) Business to Business
 - c) Business to Buyer
 - d) Business to Builder
- iv) Which is a function of E-Commerce?
 - a) Marketing
 - b) Advertising
 - c) Warehousing
 - d) All of the above
- v) The best products to sell in B2C e-commerce are:
 - a) Small products
 - b) Digital products
 - c) Specialty products
 - d) Fresh products

P.T.O.

Q2) What is E-Commerce? Explain the Challenges faced in the retail sector of Modern Digital Payment System. **[10]**

OR

Describe the factors responsible for the growth of E- Commerce in India. **[10]**

Q3) Explain the role of E-Commerce in the Business Economy. **[10]**

OR

What is UPI? Explain the Features and Benefits of UPI. **[10]**

Q4) Write short notes on (Any Two) **[10]**

- a) Smart Cards
- b) Online Banking
- c) QR Code
- d) IT Act 2000

Total No. of Questions : 4]

PD-2131

[6443]-121

M.Com.

E - COMMERCE

EC521MJ : वाणिज्य आणि व्यवस्थापन विद्याशाखा
(वाणिज्य)

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

i) mPOS म्हणजे काय?

अ) मोबाईल पॉइंट ऑफ सेल	ब) मशीन पॉइंट ऑफ सेल
क) मेसेज पॉइंट ऑफ सेल	ड) मेट्रो पॉइंट ऑफ सेल

ii) खालीलपैकी कोणते ई-कॉमर्सचे वर्णन करते?

अ) इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने व्यवसाय करणे	ब) परंपरेने व्यवसाय करणे
क) वस्तूंची विक्री	ड) वरील सर्व

iii) B2B म्हणजे काय?

अ) खरेदीदार ते खरेदीदार	ब) व्यवसाय ते व्यवसाय
क) व्यवसाय ते खरेदीदार	ड) व्यवसाय ते बिल्डर

iv) ई-कॉमर्सचे कार्य कोणते आहे?

अ) विपणन	ब) जाहिरात
क) गोदाम	ड) वरील सर्व

v) B2C ई-कॉमर्समध्ये विक्रीसाठी सर्वोत्तम उत्पादने आहेत.

अ) लहान उत्पादने	ब) डिजिटल उत्पादने
क) विशेष उत्पादने	ड) ताजी उत्पादने

प्रश्न 2) ई-कॉमर्स म्हणजे काय? आधुनिक डिजिटल पेमेंट प्रणालीच्या किरकोळ क्षेत्रातील आव्हाने स्पष्ट करा. [10]

किंवा

भारतातील ई-कॉमर्सच्या वाढीस जबाबदार असलेल्या घटकांचे वर्णन करा. [10]

प्रश्न 3) व्यवसाय अर्थव्यवस्थेत ई-कॉमर्सची भूमिका स्पष्ट करा. [10]

किंवा

UPI म्हणजे काय? UPI ची वैशिष्ट्ये आणि फायदे स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) स्मार्ट कार्ड्स

ब) ऑनलाईन बँकिंग

क) QR कोड

ड) आयटी कायदा 2000

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-3929

[Total No. of Pages : 8

[6443]-122

M.Com. (Part - I)

FM-522MJ : FINANCIAL MANAGEMENT

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All Questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice :

[6]

- i) _____ is a functions of RBI.
 - a) Managing foreign relations
 - b) Issuing shares
 - c) Controlling credit in the economy
- ii) The Indian money market deals with _____
 - a) Long-term securities
 - b) Short-term funds
 - c) Foreign exchange only
- iii) Union Budget in India is presented by _____
 - a) Primer Minister
 - b) Finance Minister
 - c) RBI Governor
- iv) The convention of conservatism implies _____
 - a) Anticipate future profits
 - b) Record only actual profits
 - c) Anticipate all losses

P.T.O.

v) _____ is recorded in the Income Statement.

- a) Land and Building
- b) Capital
- c) Sales Revenue

vi) _____ is a component of current assets.

- a) Land
- b) Debtors
- c) Plant and machinery

Q2) What is Credit Management? Explain in detail the credit policy and collection policy. **[20]**

OR

From the given data prepare Gross Working Capital and Net Working Capital. **[20]**

Particulars	Amount / Details	Particulars	Period/ Details
Advance Tax to be Paid	₹ 85,000	Credit from Suppliers	1 Month
Cash and Bank Balance	₹ 1,20,000	Credit to Customers	1.5 Months
Cash Purchases	50%	Finished Goods Stock	1.5 Months
Cash Sales	60%	Raw Material Stock	1 Month
Contingency on Net Working Capital	10%	Work-in-Progress Stock	1 Month
Direct Labour per Unit	₹45	Lag in Payment of Direct Wages	1 Month
Direct Material per Unit	₹ 55	Lag in payment of Overheads	1.5 Month
Overheads per Unit	₹ 35	Annual Units Produced and sold	96,000 Units

Q3) What is Capital Budgeting? Explain the objectives, nature and techniques of capital budgeting. [20]

OR

Prepare a Comparative Balance Sheet using the following data of Gamma Ltd. as on March 31, 2024, and March 31, 2025 (Figures in crores(₹)) [20]

Particulars	31-03-2024 (₹)	31-03-2025 (₹)
Equity & Liabilities		
Equity Share Capital	500	600
Reserves & Surplus	1,500	2,000
Long Term Borrowings	300	240
Trade Payables	850	1,050
Other Liabilities	1,400	1,650
Total Liabilities	4,550	5,540
Assets		
Land & Building	350	385
Plant & Machinery	280	336
Equipments	50	60
Computers	75	82
Furniture & Fittings	35	37
Vehicles	110	132
Intangible Assets	45	47
Gross Block	945	1,079
Less : Depreciation	370	425
Net Block	575	654
CWIP	45	43
Inventories	40	52
Trade Receivables	680	920
Cash & Equivalents	1,800	1,950
Other Assets	1,410	1,921
Total Assets	4,550	5,540

Q4) Attempt any four of the following.

[24]

- Write a short note on SEBI
- Write a short note on Financial Analysis
- Write a short note on Net Present Value Method
- Write a short note on Leasing
- From the following evaluate the projects based on Average Rate of Return Method :

Particulars /Project	Project A	Project B
Initial Investment	40000	30000
Expected Life in Years	4	5
Net earnings (after Depreciation and Taxes)	In Rs.	In Rs.
1 st Year	4000	3500
2 nd Year	3000	4000
3 rd Year	2000	3000
4 th Year	1000	2500
5 th Year	0	2000
Total Net Earnings	10,000	15,000

- Evaluate the projects based on Pay Back Period Method :

Initial Investment		
	Project A(₹)	Project B(₹)
	50,000	45,000
Cash Inflows		
Year	Project A(₹)	Project B(₹)
1 st Year	12,000	20,000
2 nd Year	18,000	10,000
3 rd Year	15,000	10,000
4 th Year	5,000	5,000

Total No. of Questions : 4]

PD-3929

[6443]-122

M.Com. (Part - I)

FM-522MJ : FINANCIAL MANAGEMENT

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) साधे कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) योग्य पर्यायची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) हे आरबीआय (RBI) चे कार्य आहे.
अ) परराष्ट्र संबंधाचे व्यवस्थापन करणे
ब) भागांची विक्री करणे
क) अर्थव्यवस्थेतील पत नियंत्रण करणे
- ii) भारतीय नाणे बाजार शी संबंधित आहे.
अ) दीर्घकालीन सिम्युरिटीज
ब) अल्पकालीन निधी
क) केवळ विदेशी चलन
- iii) भारतात केंद्रिय अर्थसंकल्प कडून सादर केला जातो.
अ) पंतप्रधान
ब) अर्थमंत्री
क) आरबीआय गव्हर्नर
- iv) सावधगिरीचा दृष्टिकोन सूचित करतो.
अ) भविष्यातील नफ्याचा अंदाज लावणे
ब) केवळ वास्तविक नफा नोंदविणे
क) सर्व तोट्याचा अंदाज लावणे

- v) हे उत्पन्न विवरणपत्रात नोंदविले जाते.
- अ) जमिन आणि इमारत
- ब) भांडवल
- क) विक्री महसूल
- vi) हा चालू मालमत्तेचा एक घटक आहे.
- अ) जमिन
- ब) ऋणको (Debtor)
- क) यंत्रसंच व यंत्रसामग्री

प्रश्न 2) पत व्यवस्थापन म्हणजे काय? पत धोरण आणि संकलन धोरण सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

From the given data prepare Gross Working Capital and Net Working Capital. [20]

Particulars	Amount / Details	Particulars	Period/ Details
Advance Tax to be Paid	₹ 85,000	Credit from Suppliers	1 Month
Cash and Bank Balance	₹ 1,20,000	Credit to Customers	1.5 Months
Cash Purchases	50%	Finished Goods Stock	1.5 Months
Cash Sales	60%	Raw Material Stock	1 Month
Contingency on Net Working Capital	10%	Work-in-Progress Stock	1 Month
Direct Labour per Unit	₹45	Lag in Payment of Direct Wages	1 Month
Direct Material per Unit	₹ 55	Lag in payment of Overheads	1.5 Month
Overheads per Unit	₹ 35	Annual Units Produced and sold	96,000 Units

प्रश्न 3) भांडवली अंदाजपत्रक म्हणजे काय ? भांडवली अंदाजपत्रकाची उद्दिष्टे, स्वरूप व तंत्रे स्पष्ट करा.[20]
किंवा

Prepare a Comparative Balance Sheet using the following data of Gamma Ltd. as on March 31, 2024, and March 31, 2025 (Figures in crores(₹))[20]

Particulars	31-03-2024 (₹)	31-03-2025 (₹)
Equity & Liabilities		
Equity Share Capital	500	600
Reserves & Surplus	1,500	2,000
Long Term Borrowings	300	240
Trade Payables	850	1,050
Other Liabilities	1,400	1,650
Total Liabilities	4,550	5,540
Assets		
Land & Building	350	385
Plant & Machinery	280	336
Equipments	50	60
Computers	75	82
Furniture & Fittings	35	37
Vehicles	110	132
Intangible Assets	45	47
Gross Block	945	1,079
Less : Depreciation	370	425
Net Block	575	654
CWIP	45	43
Inventories	40	52
Trade Receivables	680	920
Cash & Equivalents	1,800	1,950
Other Assets	1,410	1,921
Total Assets	4,550	5,540

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणतेही चार सोडवा.

[24]

अ) सेबी यावर टिप लिहा.

ब) वित्तीय विश्लेषण यावर टिप लिहा.

क) निव्वळ वर्तमान मूल्य पद्धत यावर टिप लिहा.

ड) भाडेपट्टा यावर टिप लिहा.

इ) From the following evaluate the projects based on Average Rate of Return Method :

Particulars /Project	Project A	Project B
Initial Investment	40000	30000
Expected Life in Years	4	5
Net earnings (after Depreciation and Taxes)	In Rs.	In Rs.
1 st Year	4000	3500
2 nd Year	3000	4000
3 rd Year	2000	3000
4 th Year	1000	2500
5 th Year	0	2000
Total Net Earnings	10,000	15,000

फ) Evaluate the projects based on Pay Back Period Method :

Initial Investment		
	Project A(₹)	Project B(₹)
	50,000	45,000
Cash Inflows		
Year	Project A(₹)	Project B(₹)
1 st Year	12,000	20,000
2 nd Year	18,000	10,000
3 rd Year	15,000	10,000
4 th Year	5,000	5,000

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2132

[Total No. of Pages : 4

[6443]-123

M.Com. - I

ADVANCED BANKING AND FINANCE

CB523MJ : Central Banking

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Students can attempt any three questions from Q. No. 2 to Q No.5.

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- i) Imperial Bank of India was Nationalised in_____.
 - a) 1949
 - b) 1955
 - c) 1959
 - d) 1969
- ii) In India, _____ issues currency notes on behalf of the Central Government.
 - a) Reserve Bank of India (RBI)
 - b) Ministry of Finance
 - c) Finance Commission
 - d) None of the above
- iii) RBI was established in the year_____.
 - a) 1949
 - b) 1935
 - c) 1934
 - d) 1970
- iv) Full Form of CBDC_____.
 - a) Central Bank Digital Currency
 - b) Central Bank Direct Control
 - c) Current Bank Direct control
 - d) None of the above
- v) _____ is not an instrument of fiscal policy.
 - a) Tax
 - b) Government Expenditure
 - c) Bank rate
 - d) Public Borrowings

P.T.O.

Q2) Explain in Details the evolution and organization of Reserve Bank of India (R.B.I.) [15]

Q3) Explain the Advantages and Limitations of central bank autonomy. [15]

Q4) What is mean by Digital Currency? Explain the Benefits and Dangers of Digital Currency. [15]

Q5) Explain the Role of Central Banks in pursuing the transition to carbon-neutral economy. [15]

Q6) Write Short Notes (Any four) : [20]

- a) Challenges faced by Central Banks in the 2020
- b) RBI as Bankers to the Government
- c) RBI as Note Issuing Authority
- d) New Banking Licensing Policy
- e) The future of Money
- f) Promotional Functions of RBI

PD-2132

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

[5]

ड) सार्वजनिक कर्ज

- प्रश्न 2) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची उत्क्रांती आणि संघटन सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 3) मध्यवर्ती बँकेच्या स्वायत्ततेचे फायदे आणि मर्यादा स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4) डिजिटल चलनाची व्याख्या करा. डिजिटल चलनाचे फायदे आणि धोके सांगा. [15]
- प्रश्न 5) कार्बन-न्यूट्रल अर्थव्यवस्थेत संक्रमणाचा पाठपुरावा करण्यात मध्यवर्ती बँकांची भूमिका स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
- अ) 2020 याकाळातील केंद्रीय बँकांसमोरील आव्हाने.
- ब) सरकारची बँक म्हणून RBI
- क) नोट जारी करणारे प्राधिकरण म्हणून RBI
- ड) नवीन बँकिंग परवाना धोरण
- इ) पैशाचे भविष्य
- फ) RBI चे प्रचारात्मक कार्ये

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2133

[Total No. of Pages : 4

[6443]-124

M.Com. - I

BANKING & FINANCE

**UB 524 MJ: Universal Banking
(2023 Pattern) (Semester-I) (Credit System)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- a) Universal Bank is a _____ institution.
 - i) Financial
 - ii) Credit
 - iii) Insurance
 - iv) All of the above
- b) Among the following _____ is not a type of universal banking service.
 - i) Cooperative banking services
 - ii) Investment banking services
 - iii) Wholesale banking services
 - iv) All of the above
- c) When banks undertake activities related to banking like investment, Insurance, issue of debit and credit card etc. it is known as _____.
 - i) Universal Banking
 - ii) Internet Banking
 - iii) Private Banking
 - iv) Virtual Banking
- d) _____ is not a problem of universal banks.
 - i) Conflict of interest relationship
 - ii) Demonetisation
 - iii) Government intervention
 - iv) Risk of failure
- e) Universal Banks are needed for _____.
 - i) Participation in investment
 - ii) Savings and loans
 - iii) Risk Management
 - iv) All of the above.

P.T.O.

Q2) Explain the difference between universal banking and commercial banking. **[10]**

OR

Explain the functions of universal banking.

Q3) Explain the disadvantages of universal banking. **[10]**

OR

Explain the trends in universal banking in India.

Q4) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) Features of Universal Banking.
- b) Advantages of Universal Banking.
- c) Evolution of Universal Banks in India.
- d) Problems of Universal Banking.

Total No. of Questions : 4]

PD2133

[6443]-124

M.Com. - I

BANKING & FINANCE

UB 524 MJ: Universal Banking

(2023 Pattern) (Semester-I) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) सार्वत्रिक बँक एक संस्था आहे.
i) वित्तीय	ii) क्रेडिट
iii) विमा	iv) वरील सर्व
- ब) पुढीलपैकी हा सार्वत्रिक बँकिंग सेवेचा प्रकार नाही.
i) सहकारी बँकिंग सेवा	ii) गुंतवणूक बँकिंग सेवा
iii) घाऊक बँकिंग सेवा	iv) वरील सर्व
- क) जेव्हा वित्तीय संस्था आणि बँका बँकिंगशी संबंधित क्रियाकल्प जसे की गुंतवणूक, डेबिट आणि क्रेडिट कार्ड जारी करणे इ. करतात तेव्हा त्याला म्हणून ओळखले जाते.
i) युनिव्हर्सल बँकिंग	ii) इंटरनेट बँकिंग
iii) खाजगी बँकिंग	iv) आभासी बँकिंग
- ड) ही सार्वत्रिक बँकांची समस्या नाही.
i) हितसंबंधांचा संघर्ष	ii) नोटबंदी
iii) सरकारी हस्तक्षेप	iv) अपयशाचा धोका
- इ) साठी सार्वत्रिक बँकांची गरज आहे.
i) गुंतवणुकीतील सहभाग	ii) बचत आणि कर्ज
iii) जोखीम व्यवस्थापन	iv) वरील सर्व

प्र.2) सार्वत्रिक बँकिंग आणि व्यापारी बँकिंग यातील फरक स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

सार्वत्रिक बँकिंग ची कार्य स्पष्ट करा.

प्र.3) सार्वत्रिक बँकिंगचे तोटे स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

भारतातील सार्वत्रिक बँकिंग मधील अलीकडील प्रवाह स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[10]

- अ) सार्वत्रिक बँकिंग ची वैशिष्ट्ये
- ब) सार्वत्रिक बँकिंगचे फायदे
- क) भारतातील सार्वत्रिक बँकिंगची उत्क्रांती
- ड) सार्वत्रिक बँकिंगच्या समस्या

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2134

[Total No. of Pages : 4

[6443]-125

M.Com. (Part - I)

BANKING AND FINANCE

**LF-525-MJ : Legal Framework of Banking
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks with the most appropriate alternative. **[6]**

- a) _____ of Negotiable Instrument Act. 1881 deals with penalties in case of dishonour of cheque.
 - i) Section 6
 - ii) Section 81
 - iii) Section 138
- b) _____ of Banking Regulation Act. 1949 define banking business.
 - i) Section 5
 - ii) Section 6
 - iii) Section 8
- c) Section 20 to 45 of Reserve Bank of India Act, 1934 is regarding to _____.
 - i) Penalties
 - ii) Central banking function
 - iii) Capital structure
- d) Section 6 of the Negotiable Instrument Act defines _____.
 - i) Cheque
 - ii) Bill of exchange
 - iii) Promissory note

P.T.O.

- e) Central registry is established by_____
- i) SEBI
 - ii) RBI
 - iii) Central Government
- f) Securitisation Act. 2002 came into force on _____
- i) 1st April
 - ii) 2nd October
 - iii) 21st June

Q2) Explain the various power of RBI under Section 21, Section 35 and Section 36 of the Banking Regulation Act. 1949. **[20]**

OR

Define the 'Holder in due Course'. Explain the rights of the holder in due course under section-9 of the Negotiable Instrument Act. 1881.

Q3) Explain the provision of RBI Act 1934 under Section 45(A) to 45(G) relating to collection and furnishing of credit of information. **[20]**

OR

Write various provisions regarding reconstruction of financial assets and financial institution under section 3 to 12A securitisation Act. 2002.

Q4) Write short notes (Any Four). **[24]**

- a) Capital Structure (section 12)
- b) Types of Endorsements.
- c) Online payments in India.
- d) Central Registry.
- e) Bill of exchange (Sec -5)
- f) Functions of RBI.

Total No. of Questions : 4]

PD2134

[6443]-125

M.Com. (Part - I)

BANKING AND FINANCE

**LF-525-MJ : Legal Framework of Banking
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 च्या कलमांमध्ये धनादेशाचा अनादर झाल्यास दंडाची तरतूद आहे.
- i) कलम 6
 - ii) कलम 81
 - iii) कलम 138
- ब) बँकिंग नियमन कायदा 1949 चे कलम बँकिंग व्यवसाय परिभाषित करते.
- i) कलम 5
 - ii) कलम 6
 - iii) कलम 8
- क) भारतीय रिझर्व बँक कायदा 1934 चे कलम 20 ते 45 च्या संदर्भात आहे.
- i) दंड/शिक्षा
 - ii) मध्यवर्ती बँकेची कार्ये
 - iii) भांडवल रचना
- ड) चलनक्षम दस्तऐवज कायदानुसार कलम 6 च्या संदर्भात आहे.
- i) धनादेश
 - ii) हुंडी
 - iii) वचन चिठ्ठी

इ) केंद्रीय नोंदणी शाखेची स्थापना द्वारे केली जाते.

- i) सेबी
- ii) आरबीआय
- iii) केंद्र सरकार

फ) रोखीकरण कायदा 2002 रोजी अंमलात आला.

- i) 1 एप्रिल
- ii) 2 ऑक्टोबर
- iii) 21 जून

प्र.2) बँक व्यवसाय नियमन कायदा नियमन 1949 च्या कलम 21, कलम 35 आणि कलम 36 नुसार आरबीआयचे विविध अधिकार सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

यथाविधीकारकाची व्याख्या द्या. चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 च्या कलम 9 नुसार यथाविधीकारकाचे हक्क स्पष्ट करा.

प्र.3) आरबीआय कायदा 1934 च्या कलम 45(A) ते 45(G) अंतर्गत कर्ज विषयक माहितीचे संकलन आणि पुरवठा यासंबंधीच्या तरतुदी स्पष्ट करा. [20]

किंवा

रोखीकरण कायदा 2002 च्या कलम 3 ते 12(A) नुसार वित्तीय मत्ता आणि वित्तीय संस्थांची पुनर्रचना यासंदर्भातील विविध तरतुदी लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही 4) [24]

- अ) भांडवल रचना (कलम 12)
- ब) पृष्ठांकनाचे प्रकार
- क) भारतातील ऑनलाईन पेमेंट प्रणाली
- ड) केंद्रीय नोंदणी शाखा
- इ) हुंडी (कलम 5)
- फ) आरबीआयची कार्ये

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3921

[Total No. of Pages : 4

[6443]-126R
M.Com. (Part - I)
ADVANCED MARKETING
SM 526 MJ : Social Media Marketing
(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q. 1 and Q.6 are compulsory.
- 2) Student can attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.
- 3) Figures to the right indicates full marks

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) A place for buying and selling activities is called _____
 - a) Market
 - b) Marketing
 - c) Market Research
- ii) To engage your Facebook fans it is recommended that you utilize posting tactics like.
 - a) Product promotions
 - b) Asking for a like or share
 - c) Sharing links from website
- iii) Which of the following is a feature of Twitter that allows you to organize your followers into groups?
 - a) Retweets
 - b) Hashtags
 - c) Lists
- iv) What is a domain registrar's role in the domain registration process?
 - a) Managing domain settings and providing registration services
 - b) Designing website templates
 - c) Selling web hosting services
- v) An example of an 'Internet search engine' is
 - a) Windows
 - b) Yahoo
 - c) XP
- vi) YouTube launched in
 - a) 2003
 - b) 2004
 - c) 2005

P.T.O.

Q2) What is Search Engine? Explain its benefits and challenges. [18]

Q3) What is website hosting? Explain types of websites and phases of website development. [18]

Q4) What is website hosting? Explain types of websites and phases of website development. [18]

Q5) What is twitter and YouTube? Explain how to use twitter and YouTube for marketing. [18]

Q6) Write Short Notes (Any 2 out of 4) : [10]

- a) The Structure of LinkedIn
- b) Social Media Strategy
- c) Facebook Ad campaign
- d) Instagram Marketing

प्रश्न 2) शोध इंजिन म्हणजे काय? त्याचे फायदे आणि आव्हाने स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) वेबसाइट होस्टिंग म्हणजे काय? वेबसाइट्सचे प्रकार आणि वेबसाइट डेव्हलपमेंटचे टप्पे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) 'वेबसाइट होस्टिंग काय आहे'? वेबसाइट प्रकार आणि वेबसाइट विकासाचे टप्पे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) ट्विटर आणि यूट्यूब म्हणजे काय? विपणनासाठी twitter आणि YouTube कसे वापरावे ते स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (4 पैकी कोणतेही 2) [10]

- अ) लिंकडइनची रचना
- ब) सोशल मीडिया स्ट्रॅटेजी
- क) फेसबुक जाहिरात मोहीम
- ड) इंस्टाग्राम मार्केटिंग

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD2136

[Total No. of Pages : 2

[6443]-127

M.Com. - I

ADVANCED MARKETING

EM-527-MJ : Event Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What do you mean by Event Management? Explain the types of events. **[10]**

Q2) Explain the facilities and planning of event organisation. **[10]**

Q3) Short notes (Any three) **[15]**

- a) Event Planning and Management
- b) Organisation structure of event management
- c) Corporate Hospitality
- d) Corporate Event Reporting

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD2136

[6443]-127

M.Com. - I

ADVANCED MARKETING

EM-527-MJ : Event Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) कार्यक्रम व्यवस्थापन म्हणजे काय? कार्यक्रमाचे प्रकार स्पष्ट करा.

[10]

प्र.2) कार्यक्रम संस्थेचे नियोजन व संस्थेमार्फत पुरविले जाणाऱ्या सुविधा स्पष्ट करा.

[10]

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) कार्यक्रम नियोजन व व्यवस्थापन
- ब) कार्यक्रम व्यवस्थापन संस्थेची संरचना
- क) कार्पोरेट आदारातिथ्य
- ड) कार्पोरेट कार्यक्रम अहवाल

PD2137

[Total No. of Pages : 4

M.Com. (Part - I)

MT528MJ : Marketing Techniques

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

[Max. Marks : 70

- 1) Question No.1 and Question No.6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from question no.2 to question no.5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

[6]

- i) E-payment
- ii) E-commerce
- iii) E-mail marketing
- iv) Traditional marketing

- i) product
- ii) price
- iii) people
- iv) promotion mix

- i) Profit
- ii) Sales
- iii) Customer
- iv) Retailer

- i) Introduction
- ii) Growth
- iii) Maturity
- iv) Decline

- i) Business Analysis
- ii) Marketing testing
- iii) Generation of new idea
- iv) Production

P.T.O.

- f) _____ is the best distribution channel for vacuum cleaners?
- i) Telemarketing
 - ii) Retail Stores
 - iii) Direct Marketing
 - iv) All of the above
- g) Advertisement is _____ type of communication.
- i) Personal
 - ii) Impersonal
 - iii) Personal and Impersonal
 - iv) Direct

Q2) Define the term ‘Marketing’. Explain objectives and importance of Marketing. [18]

Q3) Define the term labeling. State the functions and Importance of labeling. [18]

Q4) Define the term ‘Personal Selling’? Explain the process of personal selling. [18]

Q5) What do you mean by public relation? Explain the different tools of public relation. [18]

Q6) Write short notes on (any two). [10]

- a) Role of Public Relation Officer
- b) Green Marketing
- c) Functions of Advertising
- d) Marketing Mix

Total No. of Questions : 6]

PD2137

[6443]-128

M.Com. (Part - I)

MARKETING

MT528MJ : Marketing Techniques

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) ई-विपणन हा एक भाग आहे.
i) ई-पेमेंट	ii) ई-कॉमर्स
iii) ई-मेल विपणन	iv) पारंपारिक विपणन
- ब) एक हा 4Ps चा भाग नाही.
i) उत्पादन	ii) किंमत
iii) लोक	iv) प्रमोशन मिक्स
- क) विपणनामध्ये हा केंद्रबिंदू असतो.
i) नफा	ii) विक्री
iii) ग्राहक	iv) किरकोळ विक्रेता
- ड) नविन उत्पादन विकासातील हा पहिला टप्पा आहे.
i) व्यावसाय पृथक्करण	ii) बाजार चाचणी
iii) नविन संकल्पना धोरणे	iv) वस्तु उत्पादन
- इ) नविन उत्पादन विकासातील हा पहिला टप्पा आहे.
i) व्यावसाय पृथक्करण	ii) बाजार चाचणी
iii) नविन संकल्पना धोरणे	iv) वस्तु उत्पादन

फ) व्हॅक्यूम क्लिनरसाठी सर्वोत्तम वितरण वाहिनी आहे.

i) टेलीमार्केटिंग	ii) किरकोळ दुकाने
iii) थेट विपणन	iv) वरील सर्व

य) जाहिरात हे प्रकारचे संज्ञापण आहे.

i) वैयक्तिक	ii) अवैयक्तिक
iii) वैयक्तिक व अवैयक्तिक	iv) प्रत्यक्ष

प्र.2) 'विपणन' या शब्दाची व्याख्या देऊन विपणनाची उद्दिष्टे आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) खूणचिह्नी (लेबलिंग) या शब्दाची व्याख्या देऊन खूणचिह्नीची (लेबलिंगची) कार्ये आणि महत्त्व सांगा. [18]

प्र.4) 'वैयक्तिक विक्री' या शब्दाची व्याख्या करा. वैयक्तिक विक्रीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) जनसंपर्क म्हणजे काय? जनसंपर्काची विविध साधने समजावून सांगा. [18]

प्र.6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) जनसंपर्क अधिकाऱ्याची भूमिका
- ब) हरित विपणन
- क) विपणनाचे कार्य
- ड) विपणन मिक्स

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2928

[Total No. of Pages : 4

[6443]-129

M.Com. (Part - I)

**RM-529-MJ: RESEARCH METHODOLOGY
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from Q. No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Fill in the Blanks.

[5]

- a) In order to pursue the research, _____ is priorly required.
 - i) Research design
 - ii) Research question
 - iii) Data analysis procedure
- b) Type-I error occurs when _____.
 - i) The null hypotheses get accepted even if it is false
 - ii) The null hypotheses get rejected even if it is true
 - iii) Both the null hypotheses as well as alternative hypotheses are rejected
- c) Questions in which only two alternatives are possible is called _____.
 - i) Multiple choice questions
 - ii) Dichotomous questions
 - iii) Open ended questions
- d) Questionnaire is filled by _____.
 - i) Respondent
 - ii) Everybody
 - iii) Enumerator
- e) _____ is called non-probability sampling.
 - i) Quota sampling
 - ii) Cluster sampling
 - iii) Systematic sampling

P.T.O.

Q2) Write meaning of the term ‘Research’. Explain in detail role of Computer in Research and also explain about SPSS. **[15]**

Q3) What is ‘Review of Literature’? Explain in detail need and sources of Review of Literature. **[15]**

Q4) What is Questionnaire? Explain in detail types of questionnaires and essentials of a good questionnaire. **[15]**

Q5) What is ‘Research Report’? Explain in detail importance of report writing and type of Research Report. **[15]**

Q6) Write Short Notes. (Any Four) **[20]**

- a) Ethical Issues in Research
- b) Research Problem
- c) Null and Alternative Hypothesis
- d) Bibliography Entries
- e) Analysis and Interpretation of Data
- f) Taking notes for Research

Total No. of Questions : 6]

PD2928

[6443]-129

M.Com. (Part - I)

RM-529-MJ: RESEARCH METHODOLOGY

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) संशोधन पुढे नेण्यासाठी, प्रथम आवश्यक आहे.
 - i) संशोधन रचना
 - ii) संशोधन प्रश्न
 - iii) डेटा विश्लेषण प्रक्रिया
- ब) टाइप-I त्रुटी तेव्हा येते जेव्हा
 - i) शून्य गृहीतके जरी खोटी असली तरी स्वीकारली जातात
 - ii) शून्य गृहीतके जरी ती सत्य असली तरी नाकारली जातात
 - iii) शून्य गृहीतके तसेच पर्यायी गृहीतके दोन्ही नाकारली जातात
- क) ज्या प्रश्नांमध्ये फक्त दोन पर्याय शक्य आहेत त्यांना
 - i) बहुपर्यायी प्रश्न
 - ii) द्विभाजित प्रश्न
 - iii) मुक्त प्रश्न
- ड) प्रश्नावली द्वारे भरली जाते.
 - i) उत्तरदाता (Respondent)
 - ii) सर्वजण (Everybody)
 - iii) गणना करणारा (Enumerator)
- इ) ला नॉन-प्रॉबेबिलिटी सॅम्पलिंग म्हणतात.
 - i) कोटा सॅम्पलिंग
 - ii) क्लस्टर सॅम्पलिंग
 - iii) सिस्टीमॅटिक सॅम्पलिंग

प्र.2) 'संशोधन' या संकल्पनेचा अर्थ लिहा. संशोधनात संगणकाची भूमिका सविस्तरपणे स्पष्ट करा आणि सांख्यिकीय सॉफ्टवेअर - SPSS च्या वापराबद्दलदेखील सविस्तर लिहा. [15]

प्र.3) 'साहित्याची समीक्षा' (Review of Literature) म्हणजे काय? साहित्याच्या समीक्षाची आवश्यकता आणि त्याचे स्रोत याबद्दल तपशीलवार लिहा. [15]

प्र.4) प्रश्नावली म्हणजे काय? प्रश्नावलीचे प्रकार आणि चांगल्या प्रश्नावलीच्या आवश्यक बाबींचे सविस्तरपणे वर्णन करा. [15]

प्र.5) 'संशोधन अहवाल' म्हणजे काय? अहवाल लेखनाचे महत्त्व आणि संशोधन अहवालाचे प्रकार सविस्तरपणे स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) संशोधनातील नैतिकतेबाबतच्या समस्या
- ब) संशोधन समस्या
- क) शून्य आणि पर्यायी गृहीतके
- ड) ग्रंथसूची नोंदी
- इ) तथ्य विश्लेषण व निर्वचन
- फ) संशोधनासाठी नोट्स घेणे

Total No. of Questions : 7]

SEAT No. :

PD2138

[Total No. of Pages : 4

[6443]-201

M.Com. - I

FA551MJ : FINANCIAL ANALYSIS AND CONTROL
(2023 Credit Pattern) (Semester-II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Questions No. 1 and 7 are compulsory.*
- 2) *Attempt any Three Questions from Questions No. 2 to 6.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of a Simple Calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- a) On common size analysis of the income statement involves expressing each line item as a percentage of _____.
 - i) Total Liabilities
 - ii) Total Revenue
 - iii) Equity
 - iv) Operating Income
- b) Net income divided by the average total assets is known as the _____ ratio.
 - i) Quick
 - ii) Return on equity
 - iii) Operating
 - iv) Inventory Turnover
- c) Decrease in Working capital during a period is considered as _____ of funds.
 - i) Source
 - ii) Neutral
 - iii) Application
 - iv) Variable
- d) The _____ method of capital budgeting does not consider the time value of money.
 - i) Internal Rate of Return
 - ii) Net Present Value
 - iii) Payback Period
 - iv) Profitability Index
- e) Capital budgeting is the process of evaluating & selecting long-term investment projects based on their _____.
 - i) Market Value
 - ii) Liquidity
 - iii) Short-term gains
 - iv) Profitability
- f) The payment of dividends is a _____ activity.
 - i) Operating
 - ii) Investing
 - iii) Financing
 - iv) Budgeting

P.T.O.

Q2) On 31st March 2024, the Balance Sheet of Bobby Ltd., Mumbai stood as under, Prepare Comparative Balance Sheet and give interpretation. [18]

Balance Sheet as on 31st March 2024

22-23(₹)	Capital & Liabilities	23-24(₹)	22-23(₹)	Property & Assets	23-24(₹)
18,00,000	Share Capital	20,00,000	10,00,000	Plant & Machinery	12,00,000
3,50,000	Reserve Fund	3,75,000	15,00,000	Office Premises	14,00,000
1,50,000	Profit & Loss	1,75,000	5,00,000	Investments	4,00,000
10,00,000	12% Debentures	12,00,000	5,00,000	Sundry Debtors	8,00,000
3,50,000	15% Loan from SBI (secured)	1,40,000	3,25,000	Stock	5,00,000
6,00,000	Sundry Creditors	6,60,000	3,40,000	Cash in hand	4,00,000
1,50,000	Bills Payable	2,50,000	2,25,000	Cash at BoB	3,00,000
1,00,000	Outstanding Expenses	2,00,000	1,10,000	Preliminary Exp.	nil
45,00,000		50,00,000	45,00,000		50,00,000

Q3) The Balance Sheet of Bhikusa Ltd., Ahmedabad as on 31st March, 2024 was as follows: [18]

Balance Sheet as on 31st March, 2024

Liabilities	22-23(₹)	23-24(₹)	Assets	22-23(₹)	23-24(₹)
Share Capital	1,25,000	1,50,000	Goodwill	5,000	12,000
Reserve Fund	3,000	5,000	Machinery	27,000	15,000
Profit & Loss	42,000	62,000	Investments	10,000	15,000
4% Debentures	80,000	nil	Cash	70,000	25,000
Sundry Creditors	45,000	20,000	Debtors	90,000	98,000
Bills Payable	35,000	23,000	Bills Receivable	3,000	5,000
			Stock-in-trade	1,20,000	87,000
			Preliminary Exp.	5,000	3,000
	3,30,000	2,60,000		3,30,000	2,60,000

The additional information relating to the year 23-24 is as follows: -

- In July 23, company paid a dividend @4% p.a. for the year ended 31st March 2024.
 - During the year 23-24, Machinery was sold for ₹ 15,000
 - In October, 2023 4% debentures were redeemed at a premium of 5%
- You are required to prepare for the year end 31st March 2024:
- Statement of Changes in working Capital and
 - Fund Flow Statement
 - Adjusted Profit & Loss Account

Q4) Balaji and Rao Ltd., Karnataka submits their Income statement for the year 23-24. Prepare Cash Flow Statement. Find Cash from operation (Indirect Method). **[18]**

Profit & Loss Account for the year ended 31st March 2024

Particulars	22-23(₹)	Particulars	22-23 (₹)
Salaries & wages	4,900	Gross Profit	39,900
Dep on Machinery	2,800	Sundry Income	2,800
Warehouse Rent	3,100	Profit on sale of fixtures	8,300
Amortisation of Patents	2,700	General Income	2,400
Publicity charges	4,600	Refund of Income Tax	7,000
Loss on sale of equipment	4,200		
Postage & telegram	1,100		
Provision for Taxation	3,400		
Electricity charges	1,900		
Proposed dividend	5,300		
Repairs & Maintenance	1,600		
Addition to Reserve fund	2,300		
Underwriters commission	1,700		
Delivery van exp.	1,900		
Net Profit c/d	18,900		
	60,400		60,400

Particulars	22-23 (₹)	22-23(₹)
Sundry Debtors	9,100	14,800
Sundry Creditors	5,900	7,100
Bills Receivable	4,700	3,000
Bills Payable	2,400	900
Outstanding Expenses	2,600	4,100
Outstanding Incomes	1,800	1,100
Stock-in-trade	3,200	5,600
Incomes carried forward	3,100	600

Q5) Minakshi Ltd. is considering to start a new project. The set-up cost for the new project is ₹ 4,00,000 having a project life of 5 years. The project will not generate any residual value at the end of life. Following are the cash inflows which are expected from the project, which are before providing tax impact. Depreciation 20% on original cost. **[18]**

Years	(₹)
Y ₁	1,70,000
Y ₂	2,00,000
Y ₃	1,60,000
Y ₄	1,60,000
Y ₅	80,000

- Calculate Simple and Discounted Payback Period
- Calculate Net Present Value and Present Value Index
- Advise the management whether to go for the project or not?

Cost of Capital 12% and tax rate is 30%

Q6) Define statement of Changes in Financial Position. Explain the importance of statement of Changes in Financial Position. **[18]**

Q7) Write short notes (any 2 out of 4) : **[10]**

- AS 7 Statement of Cash Flow
- Capital Budget Statement
- Statement of changes in Working Capital
- Average Rate of Return Method (ARR)

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2139

[Total No. of Pages : 4

[6443]-202

M.Com. (Part - I)

ST - 552 - MJ : STRATEGIC MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blank with the most appropriate alternative. [6]

- i) _____ is NOT a component of the strategic management process.
 - a) Strategy formulation
 - b) Strategy implementation
 - c) Strategy evaluation
 - d) Tactical execution
- ii) _____ are the characteristics of strategic management.
 - a) Short-term focus and reactive decision-making
 - b) Narrow scope and lack of flexibility
 - c) Long-term orientation and proactive decision-making
 - d) Fragmented approach and individualistic decision-making
- iii) A potential disadvantage of strategic planning is _____.
 - a) Improved organizational performance
 - b) Limited adaptability to changing conditions
 - c) Enhanced competitive advantage
 - d) Clear communication of objectives
- iv) _____ Component is NOT part of internal analysis for strategic planning.
 - a) Assessing organizational culture
 - b) Evaluating financial performance
 - c) Analysing market trends
 - d) Reviewing human resources capabilities
- v) _____ factor affects the choice of organizational structure.
 - a) Employee demographics
 - b) Market demand
 - c) Technological progress
 - d) Currency exchange rate
- vi) The _____ concept involves a comprehensive overhaul of organizational processes to achieve efficiency and effectiveness.
 - a) Business Process Reengineering
 - b) Corporate restructuring
 - c) Total Quality Management (TQM)
 - d) Benchmarking

P.T.O.

Q2) What is Strategic Management? Explain the Evaluation & Characteristics of Strategic Management. [18]

Q3) Explain in detail Organizational Goals, Mission and Social responsibilities in Strategic Formulation. [18]

Q4) Write a detail note on Strategic Implementation. [18]

Q5) Explain in detail terms of Total Quality Management (TQM) & Six Sigma.[18]

Q6) Write a short note (any two) : [10]

- a) Approaches to strategic decision making
- b) Advantages of Strategic planning
- c) Generating Strategic Alternative
- d) Chanakyaniti

Total No. of Questions : 6]

PD-2139

[6443]-202

M.Com. (Part - I)

ST - 552 - MJ : STRATEGIC MANAGEMENT

(2023 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन प्रक्रियेचा एक घटक नाही.
अ) व्यूहरचना तयार करणे ब) व्यूहरचनात्मक अंमलबजावणी
क) व्यूहरचनात्मक मूल्यमापन ड) रणनीतिक खेळ अंमलबजावणी
- ii) ही व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) अल्पकालीन लक्ष केंद्रित करणे आणि प्रतिक्रियाशील निर्णय घेणे
ब) अल्प व्याप्ती आणि लवचिकतेचा अभाव
क) दीर्घकालीन अभिमुखता आणि सक्रिय निर्णय घेणे
ड) खंडित दृष्टीकोन आणि व्यक्तिवादी निर्णय घेणे
- iii) व्यूहरचनात्मक नियोजनाचा संभाव्य तोटा आहे.
अ) सुधारित संस्थात्मक कामगिरी ब) बदलत्या परिस्थितीशी मर्यादित अनुकूलता
क) वर्धित स्पर्धात्मक फायदा ड) उद्दिष्टांचा स्पष्ट संवाद
- iv) घटक हा व्यूहरचनात्मक नियोजनासाठी अंतर्गत विश्लेषणाचा भाग नाही.
अ) संघटनात्मक संस्कृतीची तपासणी करणे
ब) आर्थिक कामगिरीचे मूल्यांकन
क) बाजारातील ट्रेंडचे विश्लेषण करणे
ड) मानवी संसाधन क्षमतांचे पुनरावलोकन करणे

- v) घटक हा संघटनात्मक संरचनेच्या निवडीवर परिणाम करतो.
- अ) कर्मचारी लोकसंख्याशास्त्र ब) बाजारातील मागणी
क) तांत्रिक प्रगती ड) चलन विनिमय दर
- vi) कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता प्राप्त करण्यासाठी संकल्पनेमध्ये संस्थात्मक प्रक्रियांचे व्यापक फेरबदल समाविष्ट आहेत.
- अ) व्यवसाय प्रक्रिया पुनर्अभियांत्रिकी
ब) कॉर्पोरेट पुनर्रचना
क) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)
ड) बेंचमार्किंग

प्रश्न 2) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची उत्क्रांती आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) व्यूहरचनात्मक सूत्रीकरणामध्ये संघटनात्मक उद्दिष्टे, ध्येय आणि सामाजिक जबाबदाऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) व्यूहरचना अंमलबजावणी या संकल्पनेवर सविस्तर टीप लिहा. [18]

प्रश्न 5) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM) आणि सिक्स सिग्मा या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [10]

- अ) व्यूहरचनात्मक निर्णय घेण्याचे दृष्टीकोन
ब) व्यूहरचनात्मक नियोजनाचे फायदे
क) व्यूहरचनात्मक पर्यायाची निर्मिती
ड) चाणक्यनिति

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2929

[Total No. of Pages : 3

[6443]-203

M.Com. - I

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION
BT553-MJ : Business Tax Assessment and Planning
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 (Three) questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- a) Under the Income-tax Act, 1961, interest on capital received by a partner from a partnership firm is chargeable under the head _____.
 - i) profits and gains of business or profession
 - ii) Income from other sources
 - iii) Capital gains
 - iv) None of the above
- b) Salary received by a partner from his partnership firm is considered in his personal assessment as _____.
 - i) Income from salary
 - ii) Profit from business or profession
 - iii) Income from other sources
 - iv) Exempted income
- c) The income of an assessee engaged in the business of growing and manufacturing tea in India is taxable to the extent of _____.
 - i) 40% of such income
 - ii) 60% of such income
 - iii) 70% of such income
 - iv) 30% of such income
- d) If non-agricultural income is ₹ 4,52,000 and net agricultural income is ₹ 40,000, the tax liability of an individual assessee will be _____.
 - i) Nil
 - ii) ₹ 200
 - iii) ₹ 206
 - iv) ₹ 4,326

P.T.O.

- Q2)** Mr. Dinesh grows sugarcane and uses the same for the purpose of manufacturing sugar in his factory. 30% of sugarcane produce is sold for Rs. 20,00,000 and the cost of cultivation of such sugarcane is Rs. 10,00,000. The cost of cultivation of the balance sugarcane (70%) is Rs. 28,00,000 and the market value of the same is Rs. 44,00,000. After incurring Rs. 3,00,000 in the manufacturing process on the balance sugarcane, the sugar was sold for 50,00,000. Compute Mr. Dinesh's business income and agricultural income. **[18]**

	Rs.
i) Gross Total Income	12,00,000
ii) Life Insurance Premium paid (Policy Amount Rs. 1,40,000; policy is issued before 01.04.2012)	35,000
iii) Donation in Swachh Bharat Kosh	20,000
iv) Health Insurance Premium paid on the health of his child (By cheque)	10,000
v) Amount spent on the medical treatment of his disabled father who is fully dependent on him (A proper certificate of disability is obtained)	1,50,000
vi) Mr. Tanay resides in a rented house in Delhi and pays Rs. 18,000 p.m. He does not own any residential house anywhere but has a factory at Aligarh, rent income of which is included under the head 'Income from other sources'.	

b) Explain the objectives and benefits of TDS and TCS [8]

Q4) The Profit and Loss A/c of TK Ltd., (a Partnership Firm) for the year ended 31st March 2025 is as follows: **[18]**

Profit and Loss A/c
For the year ended 31st March 2025

Dr.		Cr.	
Particulars	Rs.	Particulars	Rs.
Cost of goods sold	5,00,000	Sales	9,00,000
Remuneration to partners	2,24,500	Rent of house property	30,000
Interest to Partners @ 18% p.a.	30,000	Dividend	85,000
Municipal Tax of house property	12,500		
Other expenses	1,18,000		
Net profit	1,30,000		
	10,15,000		10,15,000

Other Information:

- a) Out of other expenses Rs. 9,200 is not deductible u/s 36, 37 (1) and 43B.
- b) On 15.1.2025, the firm pays an outstanding Sales Tax Liability of Rs. 27,350 of the previous 2023-24. As this amount pertains to the previous year 2023-24, it has not been debited to the aforesaid Profit and Loss A/c.

Calculate Remuneration under section 40 (b).

Q5) Define the term 'Return of Income'. Explain its types in detail. **[18]**

Q6) Write short Notes (Any two) **[10]**

- a) Conditions for claiming deduction of Remuneration and Interest to partners under section 40(b)
- b) Tax Clearance Certificate
- c) Best Judgment Assessment
- d) Tax Deduction or Collection at Source

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-3926

[Total No. of Pages : 1

[6443]-204

M.Com. (Part - I)

IT554 MJ : INDIRECT TAX (GST)
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Use of Basic Calculator is allowed.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) M/s. Pune Traders of Maharashtra, made taxable supply of ₹7,50,000 to M/s. Nashik Brothers of Maharashtra Chargeable @ 18% GST (CGST & SGST @ 9% each). The same goods are supplied by M/s. Nashik Brothers to M/s. Aditya Traders of Gujarat after value addition of 20%, chargeable at 18% IGST. Compute different GST payable to Govt. **[5]**

OR

The following transactions of intra-state taxable supply of goods made by following persons.

- 1) Taxable supply of ₹ 4,50,000 made by Mr. A to Mr. B
- 2) Taxable supply of ₹ 5,40,000 (after 20% value addition) made by Mr. B to Mr.C

Calculate total tax paid by various person to respective government and the amount of Input Tax Credit availed under respective transactions.

Q2) Explain Objectives of GST in India. **[10]**

OR

Explain procedure for registration under GST.

Q3) Explain various types of GST Returns. **[10]**

OR

What is Composition Scheme and Alternative Composition Scheme under GST

Q4) Write Short Notes (Any Two). **[10]**

- a) Provisional-Assessment
- b) Define Business u/s 2 (17)
- c) Define Person u/s. 2 (84)
- d) Electronic Credit Ledger

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2930

[Total No. of Pages : 4

[6443]-205

M.Com. - I

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

SA 555 MJ : Specialized Areas in Accounting

(2023 Credit Pattern) (Semester - II) (Special Paper - III) (Group - A)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from Q.2 to Q.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of simple calculator is allowed. Give working notes when necessary.*

Q1) Fill in the blanks by choosing right alternative (Any Six) **[6]**

- a) Value Added Statement includes the value added to goods and services by ____
 - i) suppliers
 - ii) customers
 - iii) employees
 - iv) competitors
- b) Corporate Environmental Reporting aims to enhance _____ and accountability of environmental performance
 - i) Transparency
 - ii) Complexity
 - iii) Profitability
 - iv) Secrecy
- c) Brand Accounting refers to the process of _____ the value of a brand in financial terms
 - i) recognizing
 - ii) assessing
 - iii) managing
 - iv) ignoring
- d) Insurance provides a sense of _____ by mitigating the financial risks associated with unforeseen events.
 - i) security
 - ii) uncertainty
 - iii) liability
 - iv) profitability
- e) AS-7 deals with the accounting treatment of _____ contracts.
 - i) Manufacturing
 - ii) Service
 - iii) Construction
 - iv) Retail

P.T.O.

- Q2)** From the following information of Reco Marine Insurance Ltd for the year ended 31st March 2024. **[18]**

Particulars	Direct Business	Re-insurance
Premium received:	88,00,000	7,52,000
Receivable – 1.4.23	4,39,000	36,000
Receivable – 31.3.24	3,77,000	32,000
Premium Paid:	6,09,000	
Payable – 1.4.23		27,000
Payable – 31.3.24		18,000
Claims:		
Paid	69,00,000	5,54,000
Payable – 1.4.23	89,000	15,000
Payable –31.3.24	95,000	12,000
Received:		2,01,000
Receivable – 1.4.23		40,000
Receivable – 31.3.24		38,000

Q3) Prepare an Income statement according to Departmental accounting from the following information: **[18]**

Particulars	Revenue	Rs.
Sales	Restaurant	5,00,000
	Banquet	3,00,000
	Guest room	2,00,000
Cost of Sales	Restaurant	1,00,000
	Banquet	60,000
	Guest room	35,000
Wages and Salaries	Restaurant	80,000
	Banquet	25,000
	Guest room	10,000
Unallocated Expenses	Office Expenses	15,000
	Head office expenses	20,000
	Advertisement and marketing	20,000
	Fixed charges	12,000
	Interest	5,000

Note:

Unallocated expenses are to be apportioned amongst departments on the following basis:

- Head office Expenses and advertisement and marketing expenses to be apportioned on the basis of sales.
- Office Expenses and fixed charge to be apportioned equally amongst three departments.
- Interest to be apportioned in the ratio of 2:2:1 amongst Restaurant, Banquet and Guest room.

Q4) Kumar Builders, Mumbai have undertaken a contract. Following are the details.**[18]**

Prepare Contract Account for the year ended 31st March 2024.

Contract Price -	8,00,000
Materials Issued to contract -	1,57,000
Materials returned to stores -	3,700
Materials on Site as on 31st March 2024 -	22,300
Materials stolen from site -	19,000
Productive wages -	49,000
Chargeable Expenses -	27,000
Labour Charges Payable -	3,200
Direct Expenses Accrued -	2,300
Hire on imported Machinery -	31,500
Office on Costs -	5,000
Plant installed at site at cost -	76,900
Cost of Contract yet to be certified -	13,000
Plant installation charges -	7,400
Value of Plant as on 31st March 2024 -	69,300

Cash received from contractee up to 31st March 2024 were Rs. 2,70,000 for 90% of work certified. Amount of notional profits to be transferred to P&L Account.

Q5) Explain Brand Accounting. Explain its objectives and functions. **[18]**

Q6) Write a short note on following (Any 2) **[10]**

- Lean Accounting - Meaning and objectives
- Non-revenue earning department.
- Escalation clause.
- Green/Environmental accounting

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2140

[Total No. of Pages : 4

[6443]-206

M.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAWS

DC - 556 - MJ : Laws Relating to Copyright & Design

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any Three Questions from Question No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the Blanks (Attempt any six) :

[6]

- i) Copyright is a form of _____ property.
 - a) Intellectual
 - b) Personal
 - c) Real
 - d) None of the above
- ii) _____ refers to the unauthorized reproduction, distribution, or use of copyrighted designs.
 - a) Plagiarism
 - b) Infringement
 - c) Counterfeiting
 - d) None of the above
- iii) The duration of registration of a geographical indication is _____.
 - a) 10 Years
 - b) 15 Years
 - c) 20 Years
 - d) 25 Years
- iv) The period of validity of registration of a plant variety under the PPVFR Act, 2001 is _____.
 - a) 10 Years
 - b) 15 Years
 - c) 18 Years
 - d) 20 Years
- v) The term of copyright for literary, dramatic, musical, and artistic works is generally _____.
 - a) 25 Years
 - b) 50 Years
 - c) 60 Years
 - d) Lifetime of the Author plus 60 Years
- vi) Copyright in a registered design is infringed by _____.
 - a) Reproduction
 - b) Distribution
 - c) Unauthorized Use
 - d) All of the above

P.T.O.

- vii) The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999, provides for the establishments of _____ for administration and enforcement of the Act.
 - a) Geographical Indications Authority
 - b) Geographical Indications Board
 - c) Geographical Indications Registry
 - d) Geographical Indications Commission
- viii) The Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001, provides for _____ for violations of the Act.
 - a) Civil Penalties
 - b) Criminal Penalties
 - c) Both a and b
 - d) None of the Above

Q2) What is the meaning of Copyright? Explain in detail the Scope and Characteristics of Copyright. **[18]**

Q3) What is the meaning of Industrial Design? Explain who can file an application for the registration and procedure for the registration of a design under Design Act, 2000. **[18]**

Q4) What are Geographical Indications? What are the Infringements and Remedies available for infringement of the Geographical Indications? **[18]**

Q5) What is PPVFR Act, 2001? Discuss the Scope and Objectives of the Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001. **[18]**

Q6) Write short notes on : (Any two) **[10]**

- a) Infringement of Copyright
- b) Legal Issues in the case of Micolube India Limited v. Rakesh Kumar 2013 1AD (Delhi) 542; MIPR 2012 (2) 200
- c) Procedure of Registration of Geographical Indications
- d) Key Definitions under PPVFR Act, 2001

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2141

[Total No. of Pages : 4

[6443]-207

M.Com. (Part - I)

BUSINESS LAW

LA 557 MJ: Law of Arbitration

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All Questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks by Selecting suitable choice (any 5) :

[5]

- a) The 'Arbitral' as defined in the Arbitration and Conciliation Act 1996 includes,
 - i) Final award
 - ii) Interim award
 - iii) None of these
- b) An arbitral award:
 - i) must be connected with the subject-matter of the dispute arbitrated
 - ii) must be founded on principle of trust
 - iii) both (i) and (ii) are correct
- c) An arbitral award shall be enforced in the same manner as if it were a decree of
 - i) local authority
 - ii) the court
 - iii) the tribunal
- d) Which of the following model Law was used by the Indian Arbitration and Conciliation Act 1996,
 - i) Constitution of India
 - ii) Guideline of Supreme Court of India
 - iii) UNCITRAL, 1985

P.T.O.

- e) An arbitral award made under Part 1 of the Arbitration and Conciliation Act, 1996 shall be considered as a
 - i) Domestic award
 - ii) Foreign award
 - iii) General award
- f) Correction and interpretation of award can be made _____ from the receipt of the arbitral award.
 - i) Within 30 days
 - ii) Within 60 days
 - iii) Within 45 days

Q2) What is mean by ‘Arbitration’? Explain Arbitration agreement. **[10]**

Q3) What is mean by ‘Arbitration’? Explain Arbitration Council of India (Sec 43A to 43M). **[10]**

Q4) Write Short Notes (Any 2) **[10]**

- a) Meaning of Arbitration Act.
- b) Recourse against Arbitral Award.
- c) Conduct of Arbitral Proceeding
- d) Enforcement of certain Foreign Awards

Total No. of Questions : 4]

PD2141

[6443]-207

M.Com. (Part - I)

BUSINESS LAW

LA 557 MJ: Law of Arbitration

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (कोणतेही 5)

[5]

- अ) लवाद आणि सामंजस्य कायदा 1996 मध्ये परिभाषित केलेल्या 'लवाद' यामध्ये समाविष्ट आहे.
- i) अंतिम पुरस्कार
 - ii) अंतरिम पुरस्कार
 - iii) यापैकी काहीही नाही
- ब) एक लवाद निवाडा:
- i) लवादाच्या विषयाशी संबंधित असणे आवश्यक आहे
 - ii) विश्वासाच्या तत्त्वावर स्थापित करणे आवश्यक आहे
 - iii) (i) आणि (ii) दोन्ही बरोबर आहेत
- क) एक लवाद निवाडा तशाच प्रकारे लागू केला जाईल जसे की तो डिब्री होता.
- i) स्थानिक प्राधिकरण
 - ii) न्यायालय
 - iii) न्यायाधिकरण
- ड) खालीलपैकी कोणता मॉडेल कायदा भारतीय लवाद आणि सामंजस्य कायदा 1996 द्वारे वापरला गेला?
- i) भारताची राज्यघटना
 - ii) भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाची मार्गदर्शक तत्त्वे
 - iii) UNCITRAL 1985

इ) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 च्या भाग 1 अंतर्गत दिलेला लवाद निवाडा म्हणून गणला जाईल.

i) देशांतर्गत पुरस्कार

ii) परदेशी पुरस्कार

iii) सामान्य पुरस्कार

फ) लवाद निवाडा झाल्या पासून आत निवाड्याची दुरुस्ती आणि स्पष्टीकरण करता येईल.

i) 30 दिवसांच्या आत

ii) 60 दिवसांच्या आत

iii) 45 दिवसांच्या आत

प्र.2) लवाद म्हणजे काय? लवादाचा करार स्पष्ट करा.

[10]

प्र.3) लवाद म्हणजे काय? भारतीय लवाद परिषद स्पष्ट करा. (Sec 43A to 43M)

[10]

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही 2)

[10]

अ) लवाद कायद्याचा अर्थ

ब) लवादाच्या निवाड्याच्या विरोधात उपाय

क) लवादाची कार्यवाही करणे

ड) काही विदेशी पुरस्कारांची अंमलबजावणी

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2142

[Total No. of Pages : 4

[6443]-208

First Year M.Com.

BUSINESS LAWS

Commercial Laws & Practices

ES-558-MJ : E-Security and Cyber Laws

(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from question no.2 to question no.5.*

Q1) Fill in the blanks (any 5) [5]

- a) To protect a computer from viruses, you should install _____ in your computer.
 - i) backup wizard
 - ii) disk cleanup
 - iii) antivirus
 - iv) disk defragmenter
- b) _____ of the following is an example of a method of secure E-Transaction.
 - i) Cash on Delivery
 - ii) Bank Transfer
 - iii) Payment through any website
 - iv) Sending credit card details via mail
- c) _____ is the potential penalty for cyber wrong.
 - i) Community Service
 - ii) Fine or Monetary Penalty
 - iii) Imprisonment
 - iv) All of the above
- d) Computer wrong includes _____.
 - i) Civil Wrongs
 - ii) Crime
 - iii) Both civil wrongs and crimes
 - iv) None of the above

P.T.O.

- e) Information Technology Act 2000 legislation deals with _____
- i) Legal Recognition of Electronic Documents
 - ii) Legal Recognitions for digital signatures
 - iii) Offenses and Contraventions
 - iv) All of the above
- f) Digital Signature provides _____
- i) Authentication
 - ii) Non-Repudiation
 - iii) Both of the above
 - iv) None of the above

Q2) Define Computer Crime. Explain in detail the types of Computer Crimes. **[15]**

Q3) What is Information System Controls? Explain in detail the types of Information System Control. **[15]**

Q4) State the meaning of E-Contracts. Explain in detail the requirements & legal aspects of E-Contracts. **[15]**

Q5) Define Cyber Wrongs. Explain in detail the penalties for cyber wrongs and Adjudication. **[15]**

Q6) Write short notes (any four). **[20]**

- a) Computer Fraud
- b) Secure Electronic Transaction Protocols
- c) Duties of Certifying Authority
- d) Banker Books Evidence Act, 1891
- e) E-Commerce security issues
- f) Computer viruses

Total No. of Questions : 6]

PD2142

[6443]-208

First Year M.Com.

BUSINESS LAWS

Commercial Laws & Practices

ES-558-MJ : E-Security and Cyber Laws

(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही पाच)

[5]

- अ) संगणकास व्हायरसपासून संरक्षण करण्यासाठी, आपण आपल्या संगणकावर स्थापित केले पाहिजे.
i) बॅकअप विझार्ड	ii) डिस्क क्लीनअप
iii) अँटीव्हायरस	iv) डिस्क डीफ्रॅगमेंटर
- ब) खालीलपैकी सुरक्षित ई-व्यवहाराच्या पद्धतीचे उदाहरण आहे.
i) घरपोच दिल्यावर रोख रकम	ii) बँक हस्तांतरण
iii) कोणत्याही वेबसाइटद्वारे पेमेंट	iv) क्रेडिट कार्ड तपशील मेलद्वारे पाठवणे
- क) सायबर चुकीसाठी संभाव्य दंड आहे.
i) समुदाय सेवा	ii) दंड किंवा आर्थिक दंड
iii) तुरुंगवास	iv) वरील सर्व
- ड) संगणकाच्या चुकीमध्ये समाविष्ट आहे.
i) नागरी चुका	ii) गुन्हेगारी
iii) नागरी चुका किंवा गुन्हेगारी दोन्ही	iv) वरीलपैकी काहीही नाही

इ) माहिती तंत्रज्ञान कायदा 2000 गोष्टींशी निगडीत आहे.

- i) इलेक्ट्रॉनिक कागदपत्रांची कायदेशीर मान्यता
- ii) डिजिटल स्वाक्षरीसाठी कायदेशीर मान्यता
- iii) गुन्हे आणि उल्लंघन
- iv) वरीलपैकी सर्व

फ) डिजिटल स्वाक्षरी प्रदान करते.

- i) प्रमाणीकरण
- ii) अस्वीकार
- iii) वरील दोन्ही
- iv) वरीलपैकी एकही नाही

प्र.2) संगणक गुन्हाची व्याख्या करा. संगणक गुन्हांचे प्रकार तपशीलवार सांगा. [15]

प्र.3) माहिती प्रणाली नियंत्रणे म्हणजे काय? माहिती प्रणाली नियंत्रणाचे प्रकार तपशीलवार सांगा. [15]

प्र.4) ई-करारांचा अर्थ सांगा. ई-करारांच्या आवश्यकता आणि कायदेशीर बाबी तपशीलवार स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) “सायबर चुका” याची व्याख्या करा. सायबर चुका आणि निर्णयासाठी दंड तपशीलवार स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) संगणक फसवणूक
- ब) सुरक्षित इलेक्ट्रॉनिक व्यवहार प्रोटोकॉल
- क) प्रमाणित प्राधिकरणाची कर्तव्ये
- ड) बँकर बुक्स एक्टिडन्स ऍक्ट, 1891
- इ) ई-कॉमर्स सुरक्षा समस्या
- फ) संगणक व्हायरस

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-2143

[Total No. of Pages : 3

[6443]-209

M.Com.

**CA - 559 MJ : APPLICATION OF COST ACCOUNTING
(2023 Pattern) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Triple Limited makes three types of gold watch-the Diva (D), the Classic (C) and the Poser (P). A traditional product costing system is used at present; although an activity based costing (ABC) system is being considered. Details of the three products for a typical period are: **[20]**

Particulars	Hours per unit		Materials	Production units
	Labour hours	Machine hours	Cost per unit	
Product Diva	1½	1½	20	750
Product Classic	1½	1	15	1250
Product Poser	1	3	25	7000

Total production overheads are Rs.654,500 and further analysis shows that the total production overheads can be divided as follows:

Particulars	Percentage
Costs relating to set-ups	35
Costs relating to machinery	20
Costs relating to materials handling	15
Costs relating to inspection	30
Total production overhead	100

The following total activity volumes are associated with each product line for the period as a whole:

P.T.O.

	Number of set ups	Number of moments of materials	Number of inspections
Product D	75	12	150
Product C	115	21	180
Product P	480	87	670
	670	120	1000

Required:

- Calculate the cost per unit for each product using traditional methods, absorbing overheads on the basis of machine hours
- Calculate the cost per unit for each product using ABC principles (work to two decimal places).
- Explain why costs per unit calculated under ABC are often very different to costs per unit calculated under more traditional methods. Use the information from Triple Limited to illustrate.

OR

Explain the meaning, features and applications of cost accounting in Service Sector.

- Q2)** C Ltd undertook a contract for construction of bridge. The contract price is Rs.600000. The following is the information relating to the contract during the year 2022-2023. **[15]**

Particulars	Amt
Materials Purchased and issued	70698
Materials sent to site	100000
Materials returned to stores	1098
Materials at site on 31/03/2023	3766
Labour engaged on site	140000
Wages accrued and due but not paid	8750
Engineers fees	6334
Direct expense payable	580
General overheads	8252
Overheads outstanding	9250
Plant installed at site cost	41500
Erection charges on site for Plant	1250
Scrap value of plant after 5 years	2750
Work certified	390000
Cost of work not certified	9000
Cash received from contractee	360000

Prepare Contract account and contractee's account. Also show the amount of profit which you consider might be fairly taken on the contract and how have you calculated the same.

OR

What is Product Life cycle? Explain the phases and characteristics of Product Life Cycle.

- Q3)** E Ltd manufactures stainless steel shaving blades and the market price was fixed at Rs.40 per pack containing five blades. The cost particulars per pack are as follows [15]

Particulars	Rs.
Basic Materials	15
Productive Wages	4
Direct Expense	2
Variable Works Overheads	3
Marginal Administration Overheads	1
Fixed Overheads p.a.	5000
Selling Commission @ 10 % on Invoice Price	

The company was producing only 5000 packs. However they have additional capacity to produce another 500 packs without incurring any additional fixed overheads. One of the distributor from the competitor market has given the proposal to take 500 packs in addition to their normal quota but at a reduced selling price at Rs.30 per pack and shown his willingness to accept only 50% of his normal commission for this conditional proposal. The company management needs suggestion for the viability of this proposal.

OR

Explain the concept of Activity Based Costing? Differentiate traditional cost system and activity based costing.

- Q4) Write short notes (Any four) :** [20]

- Transfer Pricing
- Infrastructure Costing
- Joint products and By - Products
- Cost Pools and Cost Drivers
- Purpose of Life cycle costing
- Methods of costing

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2144

[Total No. of Pages : 2

[6443]-210

M.Com. - I

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

VA560MJ : Variance Analysis & Interpretation

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II) (NEP)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question one is compulsory.*
- 2) *Attempt two questions from Q.2 to Q.4.*
- 3) *Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- a) In variance analysis ROI assesses overall performance by comparing the actual profit with the _____.
 - i) Budgeted Profit
 - ii) Standard Profit
 - iii) Target Profit
 - iv) Maximum Profit
- b) The _____ Player in game theory is the one who, by making the first move, establishes the initial framework for the game.
 - i) Initiating
 - ii) Starting
 - iii) Leading
 - iv) Primary
- c) Profit Volume Variance is the difference between the _____ and profit, considering both sales and cost.
 - i) Budgeted Profit
 - ii) Target Profit
 - iii) Maximum Profit
 - iv) Expected Profit
- d) Controllable costs are those that can be influenced or managed by the decisions and actions of _____.
 - i) Customers
 - ii) Competitors
 - iii) Management
 - iv) Suppliers

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2145

[Total No. of Pages : 2

[6443]-211

M.Com. (Part - I)

COST CONTROL AND COST SYSTEM

CC561MJ : Advanced Cost Accounting and Cost System (Major Elective)
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q.2 to Q.5.*

Q1) Fill in the blanks (any 5)

[5]

- a) _____ is an attempts to keep the expenses within the control.
 - i) Cost Control
 - ii) Cost Reduction
 - iii) Cost Ascertainment
 - iv) Cost Analysis
- b) Waste is defined as discarded substances having _____.
 - i) No value
 - ii) some value
 - iii) Both of these
 - iv) None of these
- c) _____ refers to permanently reducing the expenses
 - i) Cost Control
 - ii) Cost Reduction
 - iii) Cost Ascertainment
 - iv) Cost Analysis
- d) _____ measures the efficiency of the production system.
 - i) Productivity
 - ii) Policy
 - iii) Process
 - iv) Plan
- e) It is a process of improving a product's value at each stage of the product life cycle.
 - i) Value analysis
 - ii) value added
 - iii) value engineering
 - iv) Business Process Reengineering
- f) In this technique it is assumed that all elements of cost can be segregated into fixed and variable components.
 - i) budgetary control
 - ii) standard costing
 - iii) marginal costing
 - iv) uniform costing

Q2) Discuss the cost control techniques in detail.

[15]

Q3) Explain the techniques of cost reduction with specific reference to Value Analysis, Value Added and Value Engineering.

[15]

P.T.O.

Q4) M/s PQR gives following details in respect of a unit of a particular product [15]

Perticulars	Rs.
Selling Price	200
Direct Material	50
Direct Labour	40
Variable Expenses	30

Number of units produced and sold - 1000 units

Fixed overheads - Rs. 30,000

You are require to calculate :

- P/V Ratio
- Break Even Point (in Value)
- Break Even Point (in units)
- Margin of Safety (in units)
- If selling price is increased by 10%, Calculate the revised Break Even Point (in units) and Margin of Safety

Q5) A factory engaged in producing 'Plastic Buckets' in working to 40% capacity and produces 10000 buckets p.a. [15]

The present cost break up for one bucket is as follows-

Material	Rs. 10
Labour cost	Rs. 3
Overheads	Rs. 5 (60% fixed)
Selling Price	Rs. 20 per Bucket

If it is decided to work the factory at 50% capacity, the selling price falls by 3%. At 90% capacity, the selling price falls by 5% accompanied by the similar fall in the prices of material. You are required to calculate the profit at 50% and 90% capacity and also calculate the BEP for the same capacity productions

Q6) Write Short Notes Any four [20]

- Waste and Scrap
- Cost Control and Cost Reduction
- Economic Order Quantity
- Key Factor
- Importance of costing systems in organisation
- Activity Based Costing

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2146

[Total No. of Pages : 4

[6443]-212

M.Com. (Part - I)

MC - 562 - MJ : MANAGEMENT OF CO-OPERATIVE
MOVEMENT

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and question No.6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from question No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- i) _____ is the supreme and final authority of co-operative society.
 - a) RCS
 - b) District Deputy Registrar
 - c) Company Law Board
- ii) Annual General Body Meeting of co-operative society should be convey within _____ from the close of the financial year.
 - a) 1 Year
 - b) 6 Months
 - c) 3 Months
- iii) Democratic control in co-operative means _____.
 - a) Control by Member Users
 - b) Control by Government
 - c) Board of Directors
- iv) The Urban Credit Co-operative also known as _____.
 - a) National Bank
 - b) Urban Co-operative Bank
 - c) District Central Co-operative Bank
- v) Co-operative societies are compulsory register under _____.
 - a) The Companies Act 1913
 - b) The MCS Act 1960
 - c) The Co-operative Society Act 1912
- vi) The first dairy co-operative society was registered in 1913 at _____.
 - a) Anand in Gujrat
 - b) Allahabad in UP
 - c) Aurangabad in Maharashtra

P.T.O.

Q2) Explain Meaning, Definition and Principles of 'Co-operative Management' .[18]

Q3) State the Types of 'Co-operatives in India'. [18]

Q4) State the History and Evolution of 'Co-operative Movement'. [18]

Q5) What are the Challenges of 'Co-operative Movement' in Maharashtra? [18]

Q6) Write short Notes (Any Two) [10]

- a) Role of co-operative sugar factory in rural development
- b) Problems of Dairy co-operatives.
- c) Management of co-operative Housing society
- d) Functions of Urban co-operative credit society.

Total No. of Questions : 6]

PD-2146

[6443]-212

M.Com. (Part - I)

MC - 562 - MJ : MANAGEMENT OF CO-OPERATIVE
MOVEMENT

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्ना सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) हा सहकारी संस्थेचा सर्वोच्च आणि अंतिम अधिकार आहे.
अ) आरसीएस ब) जिल्हा उपनिबंधक
क) कंपनी कायदा मंडळ
- ii) सहकारी संस्थेची वार्षिक सर्वसाधारण सभा आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीपासून च्या
आत बोलावण्यात यावी.
अ) 1 वर्ष ब) 6 वर्ष
क) 3 वर्ष
- iii) सहकारातील लोकशाही नियंत्रण म्हणजे
अ) सदस्य वापरकर्त्यांद्वारे नियंत्रण ब) शासनाचे नियंत्रण
क) संचालक मंडळ
- iv) नागरी शहरी पतसंस्था ज्याला असेही म्हणतात.
अ) राष्ट्रीय बँक ब) नागरी सहकारी बँक
क) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- v) सहकारी संस्था अंतर्गत अनिवार्य नोंदणीकृत आहेत.
अ) कंपनी कायदा 1913 ब) एम. सी. एस. कायदा 1960
क) सहकारी संस्था अधिनियम 1912
- vi) पहिला दूध सहकारी संस्था 1913 मध्ये येथे नोंदणीकृत झाली.
अ) गुजरातमधील आनंद ब) उत्तर प्रदेशातील अलाहाबाद
क) महाराष्ट्रातील औरंगाबाद

- प्रश्न 2) 'सहकारी व्यवस्थापनाचा' अर्थ, व्याख्या आणि तत्त्वे स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3) 'भारतातील सहकारी संस्थांचे' प्रकार सांगा. [18]
- प्रश्न 4) 'सहकार चळवळीचा' इतिहास आणि उत्क्रांती सांगा. [18]
- प्रश्न 5) महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीसमोरील आव्हाने कोणती आहेत? [18]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) ग्रामीण विकासात सहकारी साखर कारखान्याची भूमिका
 - ब) दुग्ध सहकारी संस्थांच्या समस्या
 - क) सहकारी गृहनिर्माण संस्थेचे व्यवस्थापन
 - ड) नागरी सहकारी पतसंस्थेची कार्ये

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2147

[Total No. of Pages : 4

[6443]-213

M.Com. - I

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**RE563MJ : Rural Entrepreneurship and Micro Finance
(2023 Pattern) (Semester-II) (Credit System)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Choose the correct Answers.

[5]

- a) Which of the following is a traditional craft practiced by rural artisan's in India?
 - i) Software development
 - ii) Pottery
 - iii) Accounting
 - iv) Marketing
- b) Which of the following is a social challenge faced by rural entrepreneurs?
 - i) Limited access to education and training
 - ii) Cultural barriers to entrepreneurship
 - iii) Social stigma associated with failure
 - iv) All of the above
- c) What role do NGOs play in the formation and education of Self-Help Groups (SHGs)?
 - i) Providing direct financial assistance to SHG members
 - ii) Conducting training sessions and workshops on financial literacy and entrepreneurship
 - iii) Facilitating government regulations for SHG registration
 - iv) Monitoring SHG activities for profit maximization

P.T.O.

- d) What is the primary purpose of establishing linkages between Self- Help Groups (SHGs) and banks?
- i) To eliminate the need for formal banking services
 - ii) To increase the profitability of SHGs through investment in stocks
 - iii) To facilitate access to financial services such as savings, credit, and insurance
 - iv) To promote competition between SHGs and banks
- e) Microfinance aims to provide financial services to _____ individuals who lack access to traditional banking services.
- i) Rural
 - ii) Urban
 - iii) Middle-class
 - iv) Elite

Q2) What is Rural Entrepreneurship? Explain the Challenges and Problems of Rural Entrepreneurship. [10]

OR

Explain the advantages and disadvantages of rural entrepreneurship.

Q3) Explain the Indian Rural Financial System. [10]

OR

Define microfinance? Explain the financial products of microfinance.

Q4) Short Notes. (Any two) [10]

- a) Rural Technology
- b) NABARD
- c) Micro-Remittances
- d) Microfinance model

Total No. of Questions : 4]

PD2147

[6443]-213

M.Com. - I

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**RE563MJ : Rural Entrepreneurship and Micro Finance
(2023 Pattern) (Semester-II) (Credit System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[5]

- अ) खालीलपैकी भारतात पारंपारिक कलाकुसर ग्रामीण कारागिरांकडून केली जाते?
- i) सॉफ्टवेअर डेव्हलपमेंट
 - ii) मातीची भांडी
 - iii) लेखा
 - iv) विपणन
- ब) खालीलपैकी सामाजिक आव्हान ग्रामीण उद्योजकांना भेडसावत ?
- i) शिक्षण आणि प्रशिक्षणासाठी मर्यादित प्रवेश
 - ii) उद्योजकतेतील सांस्कृतिक अडथळे
 - iii) अपयशाशी संबंधित सामाजिक कलंक
 - iv) वरील सर्व
- क) स्वयंसेवी संस्था या स्वयं-सहायता गट (SHGs) च्या निर्मिती आणि शिक्षणामध्ये भूमिका बजावतात ?
- i) SHG सदस्यांना थेट आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे
 - ii) आर्थिक साक्षरता आणि उद्योजकता यावर प्रशिक्षण सत्रे आणि कार्यशाळा आयोजित करणे
 - iii) बचत गट नोंदणीसाठी सरकारी नियमांची सोय करणे
 - iv) जास्तीत जास्त नफा मिळवण्यासाठी स्वयंसहाय्यता गटाच्या क्रियाकलापांचे निरीक्षण करणे

ड) स्वयं-मदत गट (SHGs) आणि बँकांमध्ये संबंध प्रस्थापित करण्याचा प्राथमिक उद्देश आहे ?

- i) औपचारिक बँकिंग सेवांची गरज दूर करणे
- ii) स्टॉकमधील गुंतवणुकीद्वारे बचत गटांची नफा वाढवणे
- iii) बचत, क्रेडिट आणि विमा यासारख्या वित्तीय सेवांमध्ये प्रवेश सुलभ करण्यासाठी
- iv) बचत गट आणि बँकांमधील स्पर्धेला प्रोत्साहन देणे

इ) पारंपारिक बँकिंग सेवांमध्ये प्रवेश नसलेल्या व्यक्तींना आर्थिक सेवा प्रदान करणे हे मायक्रोफायनान्सचे उद्दिष्ट आहे.

- i) ग्रामीण
- ii) शहरी
- iii) मध्यमवर्गीय
- iv) उच्चभू

प्र.2) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय ? ग्रामीण उद्योजकतेची आव्हाने आणि समस्या स्पष्ट करा. [10]

किंवा

ग्रामीण उद्योजकतेचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.

प्र.3) भारतीय ग्रामीण आर्थिक प्रणाली / व्यवस्था स्पष्ट करा. [10]

किंवा

मायक्रोफायनान्सची व्याख्या द्या. मायक्रोफायनान्सची आर्थिक उत्पादने स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) ग्रामीण तंत्रज्ञान
- ब) नाबार्ड (NABARD)
- क) सूक्ष्म-रेमिटन्स (Micro-Remittances)
- ड) मायक्रोफायनान्स मॉडेल

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2148

[Total No. of Pages : 4

[6443]-214

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

IC-564-MJ : International Co-Operative Movement

(NEP 2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice. (any 6).

[6]

- a) Cooperation is a product of _____.
 - i) First world war
 - ii) Second world war
 - iii) Industrial Revolution
 - iv) None of these
- b) In _____ each works for all and all work for each.
 - i) Socialism
 - ii) Capitalism
 - iii) Co-Operation
 - iv) Trade Unionism
- c) Consumer Cooperative Movement started in _____.
 - i) Germany
 - ii) England
 - iii) France
 - iv) USSR
- d) Great Britian is the homeland of _____.
 - i) rural credit co-operatives
 - ii) cooperative store movement
 - iii) urban co-operatives
 - iv) diary cooperatives
- e) _____ was a pioneer leader of Indian Cooperative Movement.
 - i) D.R. Gadgil
 - ii) Vaikunthbhai Mehta
 - iii) Sardar Patel
 - iv) Dr. Kurien
- f) ICA refers to _____.
 - i) International Co-Operative Alliance
 - ii) Indian Co-Operative Association
 - iii) Indonesian Co-Operative Association
 - iv) International Control of Alliances

P.T.O.

- g) _____ is called Sahakarmaharshi
- i) Dr. Vitthalrao Vikhe Patil ii) Shri. Vasantdada Patil
- iii) Shri. Rajarambapu Patil iv) Shri. Bhausaheb Thorat
- h) _____ has been called the ‘father of English Socialism’.
- i) Robert Owen ii) Dr. William King
- iii) France Charles Fourier iv) Board of Directors meeting

Q2) What is Co-operative movement? Explain the growth of co-operative movement at the International Level Inter Co-operative Relations. [18]

Q3) State and explain the Objectives, Principles and functions of International Co-operative Alliance. [18]

Q4) Explain the contribution of Dr. Verghese Kurien’s cooperative model to rural development and poverty alleviation in India? [18]

Q5) Explain the role of Co-operative Movement in the Development of Indian Economy. [18]

Q6) Write Short Notes (Any two): [10]

- a) Role of Dr. William King in Co-Operative Movement.
- b) IFFCO.
- c) Principles of International Co-Operative Alliance (ICA).
- d) Dr. Verghese Kurien’s Co-Operative Model.

Total No. of Questions : 6]

PD2148

[6443]-214

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

IC-564-MJ : International Co-Operative Movement

(NEP 2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) सहकार हे चे उत्पादन आहे.
i) पहिले महायुद्ध	ii) दुसरे महायुद्ध
iii) औद्योगिक क्रांती	iv) यापैकी नाही
- ब) मध्ये प्रत्येक काम सर्वांसाठी आणि सर्व काम प्रत्येकासाठी.
i) समाजवाद	ii) भांडवलशाही
iii) सहकार	iv) श्रमिक संघवाद
- क) ग्राहक सहकार चळवळीची सुरुवात
i) जर्मनी	ii) इंग्लंड
iii) फ्रान्स	iv) USSR
- ड) ग्रेट ब्रिटन ही ची जन्मभूमी आहे.
i) ग्रामीण पतसहकार	ii) सहकारी भांडार चळवळ
iii) शहरी सहकार	iv) डेअरी सहकार
- इ) भारतीय सहकारी चळवळीचे जनक नेते म्हटले जाते.
i) डी.आर.गाडगीळ	ii) कुंठभाई मेहता
iii) सरदार पटेल	iv) डॉ. वर्गीस कुरियन
- फ) आय.सी.ए. (ICA) म्हणजे
i) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी	ii) भारतीय सहकारी संघ
iii) इंडोनेशियन सहकारी संघ	iv) आंतरराष्ट्रीय नियंत्रण आघाडी

य) यांना सहकार महर्षी असे म्हटले जाते.

i) डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील	ii) श्री. वसंतदादा पाटील
iii) श्री. राजारामबापू पाटील	iv) श्री. भाऊसाहेब थोरात

र) यांना 'इंग्रजी समाजवादाचे जनक' म्हटले जाते.

i) रॉबर्ट ओवेन	ii) डॉ. विल्यम किंग
iii) फ्रान्स चार्ल्स फोरियर	iv) संचालक मंडळाची बैठक

प्र.2) सहकार चळवळ म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील आंतर सहकारी संबंधावरील सहकारी चळवळीची वाढ (Growth) स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडीची उद्दिष्टे, तत्त्वे आणि कार्ये सांगा आणि स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) भारतातील ग्रामीण विकास आणि दारिद्र्य निर्मूलनासाठी डॉ. वर्गीस कुरियन यांच्या सहकारी मॉडेलचे योगदान स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासात सहकारी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) डॉ. विल्यम किंग यांची सहकारी चळवळीतील भूमिका सांगा.
- ब) आय.एफ.एफ.सी.ओ. (IFFCO)
- क) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (ICA) ची तत्त्वे सांगा.
- ड) डॉ. वर्गीस कुरियन यांचे सहकार मॉडेल स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2149

[Total No. of Pages : 4

[6443]-215

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BP565MJ : Modern Business Practices

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks:

[6]

- i) _____ is a person, who discovers the business opportunity.
 - a) Shareholder
 - b) Promoter
 - c) Director
 - d) Secretary
- ii) In the 21st Century, _____ is crucial in modern business.
 - a) Capital
 - b) Technology
 - c) Man Power
 - d) Machine
- iii) In modern business, it is important to adopt _____centric approach.
 - a) Customer
 - b) Cost
 - c) Credit
 - d) Creative

P.T.O.

- iv) _____ is popularly known as AI.
 - a) Automated Intelligences
 - b) Automated Innovation
 - c) Artificial Intelligence
 - d) Artificial Innovation
- v) _____ acts as a guide in decision making process.
 - a) Policy
 - b) Procedure
 - c) Production
 - d) Governance
- vi) Which stakeholder group is typically the primary focus of CSR initiatives?
 - a) Shareholders
 - b) Employees
 - c) Customers
 - d) Government

Q2) Explain the key elements of modern business and requisites for success in modern business. **[18]**

Q3) Explain the role of Artificial Intelligence and Machine Learning in decision-making. **[18]**

Q4) Explain the Sustainability and Corporate Social Responsibility in modern business. **[18]**

Q5) Explain the creating opportunities for career advancement and professional development for all employees. **[18]**

Q6) Write a short notes on (any 2 out of 4): **[10]**

- a) Business as an economic activity
- b) Impact of technology on various industries
- c) Customer-centric approach
- d) Benefits of fostering a diverse and inclusive workplace culture

Total No. of Questions : 4]

PD-2149

[6443]-215

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BP565MJ : Modern Business Practices

(2023 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागी अचूक पर्याय लिहा.

[6]

- i) ही एक अशी व्यक्ती आहे, जी व्यवसायाची संधी शोधते.
अ) भागधारक
ब) प्रवर्तक
क) संचालक
ड) चिटणीस
- ii) 21 व्या शतकात, आधुनिक व्यवसायात हे महत्वपूर्ण आहे.
अ) भांडवल
ब) तंत्रज्ञान
क) मनुष्यबळ
ड) मशीन
- iii) आधुनिक व्यवसायात केंद्रीभूत दृष्टीकोन स्वीकारणे महत्वाचे आहे.
अ) ग्राहक
ब) खर्च
क) क्रेडीट
ड) सर्जनशील

- iv) हे AI म्हणून प्रसिद्ध आहे.
अ) स्वयंचलित बुद्धिमत्ता
ब) स्वयंचलित नाविन्यता
क) कृत्रिम बुद्धिमत्ता
ड) कृत्रिम नाविन्यता
- v) हे निर्णय प्रक्रियेत मार्गदर्शक म्हणून काम करते.
अ) धोरण
ब) प्रक्रिया
क) उत्पादन
ड) शासन
- vi) कोणता घटक विशेषतः व्यवसाय सामाजिक जबाबदारी उपक्रमांचा प्राथमिक केंद्रबिंदू आहे?
अ) भागधारक
ब) कर्मचारी
क) ग्राहक
ड) सरकार

प्रश्न 2) आधुनिक व्यवसायातील मुख्य घटक आणि आधुनिक व्यवसायात यश मिळविण्यासाठी आवश्यक असलेल्या बाबी हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) निर्णय घेण्यामध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि मशीन लर्निंगची भूमिका हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) आधुनिक व्यवसायात शाश्वतता आणि कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) कर्मचाऱ्यांसाठी करिअर प्रगतीच्या संधी निर्माण करणे आणि सर्व कर्मचाऱ्यांचा प्रोफेशनल विकास हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिप लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) आर्थिक क्रियाकलाप म्हणून व्यवसाय
ब) विविध उद्योगांवर तंत्रज्ञानाचा प्रभाव
क) ग्राहक-केंद्रित दृष्टीकोन
ड) वैविध्यपूर्ण आणि सर्वसमावेशक कार्यस्थळ संस्कृती वाढवण्याचे फायदे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2150

[Total No. of Pages : 4

[6443]-216

M.Com. - I

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BL566MJ : Business Laws and Ethics

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- a) The Modern Iteration of Corporate Governance started in period of _____.
 - i) 1960
 - ii) 1970
 - iii) 1990
 - iv) 2000
- b) Rule of Ethics is also called as _____.
 - i) Law
 - ii) Rule
 - iii) Responsibility
 - iv) Mandate
- c) Corporate Governance is a form of _____.
 - i) External Regulation
 - ii) Self-Regulation
 - iii) Government Control
 - iv) Charitable Action
- d) Ethics is a Science of _____.
 - i) Truth
 - ii) Mind
 - iii) Beauty
 - iv) Conduct
- e) The Agency Theory is related with _____.
 - i) Corporate Governance
 - ii) Ethics
 - iii) Values
 - iv) Code

P.T.O.

Q2) Define 'Corporate Governance'. Explain the Objectives and Evolution of 'Corporate Governance'. **[10]**

Q3) Explain the concept of 'Ethics'. What are the guidelines for developing 'Code of ethics'? **[10]**

Q4) Write short notes on. (Any 2) **[10]**

- a) Importance of Corporate Governance
- b) Ethics Management Programme
- c) Principles of Corporate Governance
- d) Objectives of Ethics

Total No. of Questions : 4]

PD2150

[6443]-216

M.Com. - I

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BL566MJ : Business Laws and Ethics

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

अ) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची आधुनिक पुनरावृत्ती च्या कालावधीत सुरू झाली.

i) 1960	ii) 1970
iii) 1990	iv) 2000

ब) नैतिकतेच्या नियमाला असेही म्हणतात.

i) कायदा	ii) नियम
iii) जबाबदारी	iv) आदेश

क) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स हा चा एक प्रकार आहे.

i) बाह्य नियमन	ii) स्वयं-नियमन
iii) सरकारी नियंत्रण	iv) धर्मादाय कृती

ड) नैतिकता हे चे विज्ञान आहे.

i) सत्य	ii) मन
iii) सौंदर्य	iv) आचरण

इ) एजन्सी सिद्धांत शी संबंधित आहे.

i) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स	ii) नैतिकता
iii) मूल्ये	iv) कायद्याचा संग्रह

प्र.2) 'कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची' व्याख्या करा. कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची उद्दिष्टे आणि उत्क्रांती स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) 'नैतिकता' ही संकल्पना स्पष्ट करा. आचारसंहिता विकसित करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे काय आहेत?[10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सचे महत्त्व
- ब) नैतिकता व्यवस्थापन कार्यक्रम
- क) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची तत्त्वे
- ड) नैतिकतेची उद्दिष्टे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2151

[Total No. of Pages : 4

[6443]-217

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BA-567-MJ : Business Environment and Analysis

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q.2 to Q.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- a) _____ is the limitation for Multinational Companies.
i) Employment	ii) Political instability
iii) Innovation	iv) Efficiency
- b) _____ is a small business in which people work in their own houses by using their own equipments.
i) Textile mill	ii) Sugar factories
iii) Cottage industry	iv) Paper mill
- c) _____ is the founder of Big Bazar.
i) Bhavarlal Jain	ii) Hukmichand Chordia
iii) Dhirubhai Ambani	iv) Kishore Biyani
- d) Marketing intermediaries are categorized under _____ Environment.
i) External	ii) Macro
iii) Micro	iv) Remote

P.T.O.

- e) Macro Environment is also known as _____
- i) Task environment ii) Remote environment
 - iii) Global environment iv) Operating environment
- f) Pravin Masale manufacturing started from _____
- i) 1964 ii) 1920
 - iii) 1962 iv) 1947

Q2) What is 'Foreign Investment'? State the need of Foreign Investment in the growth of Indian industries. **[18]**

Q3) What is 'Business Environment'? Distinguish between Micro and Macro Business Environment. **[18]**

Q4) What is 'Technical Environment'? How Technical Environment affects Business. **[18]**

Q5) Describe the Biography of 'Bhavarlal Jain' the owner of Jain Irrigation System Ltd. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any Two). **[10]**

- a) Foreign Technology
- b) Business Intermediaries
- c) Legal Environment of Business
- d) Biography of Hukmichand Chordia

Total No. of Questions : 6]

PD2151

[6443]-217

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BA-567-MJ : Business Environment and Analysis

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) ही बहुराष्ट्रीय कंपन्यांसाठीची मर्यादा आहे.
i) रोजगार	ii) राजकीय अस्थिरता
iii) नाविन्यपूर्ण कल्पना	iv) कार्यक्षमता
- ब) हा लघु उद्योग आहे ज्यामध्ये लोक त्यांच्या स्वतःच्या उपकरणांचा वापर करून त्यांच्या स्वतःच्या घरात काम करतात.
i) कापड गिरणी	ii) साखर कारखाने
iii) कुटीर उद्योग	iv) पेपर मिल
- क) हे बिग बाजारचे संस्थापक आहेत.
i) भवरलाल जैन	ii) हुकमीचंद चोरडिया
iii) धीरूबाई अंबानी	iv) किशोर बियाणी
- ड) विपणन मध्यस्थांचे वर्गीकरण पर्यावरण अंतर्गत केले जाते.
i) बाह्य	ii) समग्र
iii) सूक्ष्म	iv) दूरस्थ

इ) व्यवसायाचे समग्र पर्यावरण या नावाने देखील ओळखले जाते.

i) कार्य पर्यावरण

ii) दूरस्थ पर्यावरण

iii) जागतिक पर्यावरण

iv) परिचालन पर्यावरण

फ) प्रवीण मसाले उत्पादनाची सुरुवात पासून झाली.

i) 1964

ii) 1920

iii) 1962

iv) 1947

प्र.2) 'परकीय गुंतवणूक' म्हणजे काय? भारतीय उद्योगांच्या वाढीसाठी परकीय गुंतवणुकीची गरज सांगा. [18]

प्र.3) 'व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? व्यवसायाच्या सूक्ष्म आणि समग्र पर्यावरणातील फरक स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) व्यवसायाचे 'तांत्रिक पर्यावरण' म्हणजे काय? तांत्रिक पर्यावरणाचा व्यवसायावर कशाप्रकारे परिणाम होतो? [18]

प्र.5) जैन इरिगेशन सिस्टीम लिमिटेडचे मालक 'भवरलाल जैन' यांच्या चरित्राचे वर्णन करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) परकीय तंत्रज्ञान

ब) व्यावसायिक मध्यस्थ

क) व्यवसायाचे कायदेशीर पर्यावरण

ड) हुकमीचंद चोरडिया यांचे चरित्र

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2152

[Total No. of Pages : 4

[6443]-218

M.Com. (Part - I)

BV-568 MJ : Business Ethics & Professional Values

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from the Remaining Question No.2. to Question no. 5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks with the most appropriate alternative. [6]

- i) Virtue ethics emphasizes developing qualities like _____ and integrity in a person.
 - a) Profit
 - b) Innovation
 - c) Honesty
 - d) Freedom
- ii) Human values like empathy and compassion contribute to the development of _____ culture.
 - a) Beneficial
 - b) Legal
 - c) Ethical
 - d) Cultural
- iii) The Whistle Blowing Code encourages employees to report unethical behaviour without fear of _____.
 - a) Profit
 - b) Revenge
 - c) Prize
 - d) Promotion
- iv) Vedic management is a management system based on _____ Principles.
 - a) Vedantic
 - b) Economics
 - c) Mathematics
 - d) Physical
- v) The Indian ethical system of financing consists of _____ and accurate financial records.
 - a) Transparency
 - b) Profitable
 - c) Innovative
 - d) Monopoly

P.T.O.

vi) _____ is a moral consideration for the well-being of present and future generations.

a) Exploitation	b) Increasing profits
c) Neglect	d) Sustainable Development

Q2) What is Business Ethics? Explain the Types and Principles of Business Ethics. [18]

Q3) What is Corporate Governance? Explain the Characteristics and Benefits of Corporate Governance. [18]

Q4) Explain Ethical and Unethical issues in Information Technology and State the Measures to Implement ethical practices in information technology.[18]

Q5) What is Sustainable Development? Explain the principles and Objectives of Sustainable Development. [18]

Q6) Write Short Notes. (Any two) [10]

- a) Human values
- b) Vedic management
- c) Ethical practices in Human Resource Management
- d) Ethical Values in Environment

v) वित्तपुरवठा क्षेत्रातील भारतीय नैतिक पद्धतीमध्ये आणि अचूक वित्तीय नोंदी असतात.

अ) पारदर्शकता

ब) फायदेशीर

क) नाविन्यपूर्ण

ड) मत्तेदारी

vi) हा वर्तमान आणि भावी पिढ्यांच्या कल्याणाचा नैतिक विचार आहे.

अ) शोषण

ब) नफा वाढवणे

क) दुर्लक्ष करणे

ड) शाश्वत विकास

प्रश्न 2) व्यावसायिक नितीमूल्य म्हणजे काय? व्यावसायिक नितीमूल्यांचे प्रकार व तत्त्वे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स म्हणजे काय? कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स ची वैशिष्ट्ये आणि फायदे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) माहिती तंत्रज्ञानातील नैतिक व अनैतिक मुद्दे स्पष्ट करा आणि माहिती तंत्रज्ञानातील नैतिक पद्धती लागू करण्यासाठीचे उपाय सांगा. [18]

प्रश्न 5) शाश्वत विकास म्हणजे काय? शाश्वत विकासाची तत्त्वे आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) मानवी मूल्ये

ब) वैदिक व्यवस्थापन

क) मानव संसाधन व्यवस्थापनातील नैतिक पद्धती

ड) पर्यावरणातील नैतिक मूल्ये

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2153

[Total No. of Pages : 4

[6443]-219

M.Com. - I

**CS 569 MJ : CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Questions no 1 and 5 are Compulsory.
- 2) Answer any two questions from Q2 to Q4.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the Blanks with the most appropriate answer : **[5]**

- a) _____ regulatory body oversees corporate governance in INDIA.
 - i) SEBI
 - ii) RBI
 - iii) IRDA
- b) _____ is the minimum number of directors required to be a part of the CSR Committee as per sec 135 of Companies Act, 2013.
 - i) 1 Director
 - ii) 2 Directors
 - iii) 3 Directors
- c) _____ is NOT a consequence of non-compliance with CSR spending requirements under the Companies Act, 2013.
 - i) Imposition of penalties
 - ii) Mandatory closure of the company
 - iii) Legal action against the company's directors
- d) According to Carroll's Pyramid of Corporate Social Responsibility, _____ level of CSR represents legal and ethical responsibilities.
 - i) Only Legal Responsibilities
 - ii) Economic responsibilities
 - iii) Philanthropic responsibilities
- e) In terms of financial allocation, _____ department or committee typically oversees the budget for CSR activities.
 - i) Finance
 - ii) Human Resource
 - iii) Marketing

P.T.O.

Q2) Explain in detail the Corporate Social Responsibilities towards each of the stakeholders. **[10]**

Q3) Discuss in detail the advantages and disadvantages of Corporate Social Responsibility. **[10]**

Q4) Discuss the concept of CSR measurement. Why CSR should be measured? Explain how CSR is measured? **[10]**

Q5) Write Short Notes on (Any Two) **[10]**

- a) Criteria to be fulfilled by Companies for CSR
- b) CSR Activities conducted by any Company on Eradicating Poverty and Healthcare
- c) Stakeholders theory of CSR
- d) System based Approach to CSR

Total No. of Questions : 5]

PD2153

[6443]-219

M.Com. - I

**CS 569 MJ : CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-II)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व 5 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते 4 पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) ही नियामक संस्था भारतातील कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सचे नियमन करते.
- i) SEBI
 - ii) RBI
 - iii) IRDA
- ब) कंपनी अधिनियम, 2013 च्या कलम 135 नुसार CSR समितीचा भाग बनण्यासाठी किमान संचालकांची संख्या आवश्यक आहे.
- i) 1 संचालक
 - ii) 2 संचालक
 - iii) 3 संचालक
- क) हा कंपनी अधिनियम, 2013 अंतर्गत CSR खर्चाच्या नियमांचे पालन न केल्याचे परिणाम नाही.
- i) दंड लादणे
 - ii) कंपनी बंद करणे
 - iii) कंपनीच्या संचालकांवर कायदेशीर कारवाई
- ड) व्यावसायिक सामाजिक जबाबदारीच्या कॅरोलच्या पिरेमिडनुसार, CSR ची पातळी कायदेशीर आणि नैतिक जबाबदाऱ्यांचे प्रतिनिधित्व करते.
- i) फक्त कायदेशीर जबाबदाऱ्या
 - ii) आर्थिक जबाबदाऱ्या
 - iii) परोपकारी जबाबदाऱ्या
- इ) आर्थिक वाटपाच्या दृष्टीने, विभाग किंवा समिती सामान्यतः सीएसआर क्रियाकलापांसाठी बजेटची देखरेख करते.
- i) वित्त
 - ii) मानव संसाधन
 - iii) विपणन

प्र.2) प्रत्येक हितधारकांप्रती कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदाऱ्या (CSR) सविस्तर स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारीचे फायदे आणि तोटे यांचे सविस्तर वर्णन करा. [10]

प्र.4) CSR मापन संकल्पनेची चर्चा करा. CSR का मोजले पाहिजे? CSR कसे मोजले जाते ते स्पष्ट करा. [10]

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) कंपन्यांनी CSR साठी पूर्ण करावयाचे निकष
- ब) कोणत्याही कंपनीद्वारे गरीबी निर्मूलन आणि आरोग्य सेवांसाठी केलेले CSR उपक्रम
- क) CSR चा हितधारक सिद्धांत
- ड) CSR साठी प्रणाली आधारित दृष्टिकोन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2154

[Total No. of Pages : 4

[6443]-220

M.Com. (Part - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

KM-570-MJ : Elements of Knowledge Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q.No. 2 to Q.No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Choose the correct answers.

[6]

- a) The purpose of a knowledge management system _____
 - i) To limit information access
 - ii) To enhance knowledge sharing and retrieval
 - iii) To discourage collaboration
 - iv) To promote data hoarding
- b) The Knowledge Management System involves the _____ sequential activities of knowledge.
 - i) Acquisition, Storage, Dissemination, Application
 - ii) Storage, Acquisition, Dissemination, Application
 - iii) Application, Acquisition, Dissemination, Storage
 - iv) Dissemination, Acquisition, Storage, Application
- c) _____ phase of knowledge management involves capturing, organizing, and storing information.
 - i) Transfer
 - ii) Creation
 - iii) Storage
 - iv) Application
- d) Knowledge Management is _____
 - i) a discipline
 - ii) based on information
 - iii) the same as the information value chain
 - iv) the process of capturing and using expertise

P.T.O.

- e) Company knowledge is typically found in _____
 - i) Policy Manuals
 - ii) Case Histories
 - iii) Training Manuals
 - iv) All of the Above
- f) _____ is the primary role of a leader in knowledge management.
 - i) Controlling information flow
 - ii) Facilitating knowledge sharing
 - iii) Restricting access to knowledge
 - iv) Minimizing collaboration

Q2) What is Knowledge Management? Explain the obstacles to Knowledge Sharing. [18]

Q3) Explain the tools and technologies in Knowledge Management. [18]

Q4) What is Artificial Intelligence? Explain the role of Artificial Intelligence in Knowledge Management. [18]

Q5) Explain in detailed the Benchmarking Method in Knowledge Audit. [18]

Q6) Write a short notes on (any 2 out of 4). [10]

- a) Knowledge Management Process.
- b) System of Presenting Knowledge.
- c) E - Commerce and Knowledge Management.
- d) Scope of Knowledge Strategy.

Total No. of Questions : 6]

PD2154

[6443]-220

M.Com. (Part - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

**KM-570-MJ : Elements of Knowledge Management
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागी अचूक पर्याय लिहा.

[6]

- अ) ज्ञान व्यवस्थापन प्रणालीचा उद्देश हा आहे.
- i) माहिती प्रवेश मर्यादित करणे
 - ii) ज्ञानाची देवाणघेवाण आणि पुनर्प्राप्ती वाढवणे
 - iii) सहकार्यास परावृत्त करणे
 - iv) डेटा होर्डिंगला प्रोत्साहन देणे
- ब) ज्ञान व्यवस्थापन प्रणालीमध्ये ज्ञानाच्या या अनुक्रमिक क्रियाकलापांचा समावेश आहे.
- i) संपादन, साठवण, प्रसार, उपयोग
 - ii) साठवण, संपादन, प्रसार, उपयोग
 - iii) उपयोग, संपादन, प्रसार, संचयन
 - iv) प्रसार, संपादन, संचयन, उपयोग
- क) ज्ञान व्यवस्थापनाच्या टप्प्यात माहिती हस्तगत करणे, व्यवस्थापित करणे आणि संग्रहित करणे समाविष्ट आहे.
- i) हस्तांतरण
 - ii) निर्मिती
 - iii) संग्रहण
 - iv) उपयोग
- ड) ज्ञान व्यवस्थापन हे आहे.
- i) एक शिस्त
 - ii) माहितीवर आधारित
 - iii) माहिती मूल्य साखळी
 - iv) कौशल्य हस्तगत करण्याची आणि वापरण्याची प्रक्रिया

इ) कंपनीचे ज्ञान सामान्यात: मध्ये आढळते.

i) धोरण नियमावली

ii) घटना इतिहास

iii) प्रशिक्षण पुस्तिका

iv) वरीलपैकी सर्व

फ) ज्ञान व्यवस्थापनात नेत्याची प्राथमिक भूमिका ही असते.

i) माहिती प्रवाह नियंत्रित करणे

ii) ज्ञानाची देवाणघेवाण सुलभ करणे

iii) ज्ञानाचा प्रवेश प्रतिबंधित करणे

iv) सहयोग कमी करणे

प्र.2) ज्ञान व्यवस्थापन म्हणजे काय? ज्ञान व्यवस्थापनामधील अडथळे स्पष्ट करा.

[18]

प्र.3) ज्ञान व्यवस्थापनातील साधने आणि तंत्रज्ञान स्पष्ट करा.

[18]

प्र.4) कृत्रिम बुद्धिमत्ता म्हणजे काय? ज्ञान व्यवस्थापनातील कृत्रिम बुद्धिमत्तेची भूमिका स्पष्ट करा.

[18]

प्र.5) ज्ञान अंकेक्षणामधील बॅचमार्किंग पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

[18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

अ) ज्ञान व्यवस्थापन प्रक्रिया

ब) ज्ञान सादर करण्याची प्रणाली

क) ई-कॉमर्स आणि ज्ञान व्यवस्थापन

ड) ज्ञानाच्या धोरणाची/व्यूहरचनेची व्याप्ती

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD-2155

[6443]-221

M.Com. (Part - I)

ADVANCED BANKING & FINANCE

LP - 571 - MJ : Banking Law & Practices

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q. 1 and Q. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any Three Questions from Q. No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill up the blanks with appropriate answers.

[6]

- i) Section 3 of The Prevention of Money Laundering Act 2002 deals with _____.
 - a) Staff of Adjudicating Authorities
 - b) Offence of money-laundering
 - c) Management of properties confiscated under this Chapter
 - d) No civil or criminal proceedings against reporting entity, its directors, and employees in certain cases
- ii) As per prevention of money Laundering Act, 2002 Appellate Tribunal means _____.
 - a) Bench
 - b) Judge
 - c) Banking company
 - d) RBI
- iii) The Foreign Exchange Regulation Act was replaced by the _____ In India.
 - a) The Foreign Exchange Management Act
 - b) The Foreign Exchange Currency Act
 - c) The Foreign Exchange Funds Act
 - d) The Foreign Exchange Finances Act
- iv) Non-Performing Assets (NPA) of Indian Commercial Banks are _____.
 - a) Buildings and Lands
 - b) Government Securities
 - c) Loans not repaid within stipulated time
 - d) Cash Holdings

P.T.O.

- v) Liquidity risk refers to the risk of
 - a) Losses due to changes in interest rates
 - b) Losses due to pre-mature withdrawal of investments
 - c) Inability to meet short-term obligations
 - d) Losses due to changes in asset prices
- vi) _____ appoints the Banking Ombudsman under the Banking Ombudsman Scheme, 2006.
 - a) Individual banks
 - b) Reserve Bank of India (RBI)
 - c) Ministry of Finance
 - d) Competition Commission of India (CCI)

Q2) Explain the provision of the prevention of money laundering Act, 2002 pertaining to obligations of the Banking companies. Financial Institutions and Intermediaries. **[18]**

Q3) Explain the provisions related to Directorate of enforcement (section 36 to 38) as per the Foreign Exchange Management Act, 1999. **[18]**

Q4) Define Non-Performing Asset. Explain Reasons for rising NPA's and explain the Income Recognition & Asset Classification (IRAC) norms. **[18]**

Q5) What is the role of banking Ombudsman? Explain the procedure for filling complaints and Power to Call for Information. **[18]**

Q6) Write a short note (Any 2) : **[10]**

- a) Offence of money laundering
- b) Authorized person As per FEMA
- c) RBI guidelines for asset and liability management
- d) Impact of Technology on Banks

PD-2155

[6443]-221

M.Com. (Part - I)

ADVANCED BANKING & FINANCE

LP - 571 - MJ : Banking Law & Practices

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडे दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक अधिनियम, 2002 चे कलम 3 शी संबंधित आहे.
अ) निर्णय घेणाऱ्या अधिकाऱ्यांचे कर्मचारी
ब) अवैध संपत्तीचा गुन्हा
क) या प्रकरणांतर्गत जप्त केलेल्या मालमत्तेचे व्यवस्थापन
ड) काही प्रकरणांमध्ये अहवाल देणारी संस्था, तिचे संचालक आणि कर्मचाऱ्यांवर कोणतीही दिवाणी किंवा फौजदारी कारवाई नाही
- ii) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक अधिनियम, 2002 नुसार अपील्य न्यायाधिकरण म्हणजे
अ) खंडपीठ ब) न्यायाधीश
क) बँकिंग कंपनी ड) आर.बी.आय. (RBI)
- iii) भारतात परकीय चलन नियमन कायद्याचे रूपांतर मध्ये करण्यात आले.
अ) परकीय चलन व्यवस्थापन अधिनियम
ब) परकीय चलन अधिनियम
क) परकीय चलन निधी अधिनियम
ड) परकीय चलन वित्त अधिनियम
- iv) भारतीय व्यावसायिक बँकांची अनुत्पादक मालमत्ता आहे.
अ) इमारती आणि जागा
ब) सरकारी रोखे
क) निर्धारित वेळेत परतफेड न केलेली कर्जे
ड) रोख धारकता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2156

[Total No. of Pages : 4

[6443]-222

M.Com. - I

ADVANCED BANKING AND FINANCE

PS - 572 - MJ : Banking Products and Services

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Fill in the blanks (Any five) :

[5]

- a) 24/7 is a characteristic of _____ type of banking.
 - i) Traditional
 - ii) Private
 - iii) Modern
 - iv) None of these
- b) Investment banks provide _____ facilities while assisting clients on the sell side.
 - i) Export assistance
 - ii) Import assistance
 - iii) Underwriting
 - iv) All of the above
- c) Cyber security risks have increased with _____.
 - i) Due to higher expenditure
 - ii) Due to increase in income
 - iii) Modern banking
 - iv) None of these
- d) _____ is a type of banking that assists customers in buying and selling securities is the main task.
 - i) Local banking
 - ii) Foreign banks
 - iii) Investment banking
 - iv) Co-operative banking
- e) _____ involves the process of providing traditional banking services through online platforms without physical branches.
 - i) Traditional banking
 - ii) Neo-banking
 - iii) Co-operative banking
 - iv) None of these
- f) _____ is helpful in creating infrastructure in digital banking services.
 - i) Insurance banking
 - ii) Co-operative banks
 - iii) Cloud banking
 - iv) None of these

P.T.O.

Q2) What is investment banking? Write various services of investment banking.[10]

Q3) What is Digital Banking? Write the advantages of digital banking. [10]

Q4) Write notes. (Any two) [10]

- a) General Insurance Products
- b) Advantages of Traditional Banking
- c) National Cyber Security Policy 2013
- d) Neo-Banking

Total No. of Questions : 4]

PD2156

[6443]-222

M.Com. - I

ADVANCED BANKING AND FINANCE

PS - 572 - MJ : Banking Products and Services

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही पाच)

[5]

- अ) 24/7 हे प्रकारच्या बँकिंगचे वैशिष्ट्य आहे.
i) पारंपारिक ii) खासगी
iii) आधुनिक iv) यापैकी नाही
- ब) गुंतवणूक बँका विक्रीच्या बाजूने ग्राहकांना मदत करताना ही सुविधा उपलब्ध करून देतात.
i) निर्यात मदत ii) आयात मदत
iii) अंडररायटिंग iv) वरील सर्व
- क) मुळे सायबर सुरक्षेचा धोका वाढलेला आहे.
i) जास्त खर्चा ii) उत्पन्न वाढी
iii) आधुनिक बँकिंग iv) यापैकी नाही
- ड) ग्राहकांना सेक्युरिटीजच्या खरेदी विक्री संदर्भात मदत करणे हे प्रकारच्या बँकिंगचे मुख्य कार्य आहे.
i) स्थानिक ii) विदेशी
iii) गुंतवणूक iv) सहकारी बँका
- इ) प्रत्यक्ष शाखांशिवाय ऑनलाईन प्लॅटफॉर्मद्वारे पारंपारिक बँकिंग सेवा प्रदान करण्याची प्रक्रिया प्रकारच्या बँकिंग मध्ये आहे.
i) पारंपारिक बँका ii) निओ-बँकिंग
iii) सहकारी बँक iv) यापैकी नाही
- फ) डिजिटल बँकिंग सेवांमध्ये पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी उपयुक्त ठरते.
i) विमा बँकिंग ii) सहकारी बँका
iii) क्लॉउड बँकिंग iv) यापैकी नाही

प्र.2) गुंतवणूक बँकिंग म्हणजे काय? गुंतवणूक बँकिंगच्या विविध सेवा लिहा. [10]

प्र.3) डिजिटल बँकिंग म्हणजे काय? डिजिटल बँकिंगचे फायदे लिहा. [10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सामान्य विमा उत्पादने
- ब) पारंपारिक बँकिंगचे फायदे
- क) राष्ट्रीय सायबर सुरक्षा धोरण 2013
- ड) निओ बँकिंग

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2157

[Total No. of Pages : 4

[6443]-223

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

MP-573-MJ : Monetary Policy

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q.No. 2 to Q.No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- a) Which of the following banks is the Central Bank of India?
 - i) Federal Bank of India
 - ii) Union Bank of India
 - iii) Reserve Bank of India
 - iv) NABARD
- b) The full form of 'SLR' is _____.
 - i) Standard Liquidity Ratio
 - ii) Statutory Limited Ratio
 - iii) Statutory Liquidity Ratio
 - iv) Security Liquidity Ratio
- c) The rate at which banks park surplus funds with the RBI helps to absorb liquidity.
 - i) Repo Rate
 - ii) Bank Rate
 - iii) Cash Reserve Ratio
 - iv) Reverse Repo Rate
- d) _____ monetary policy refers to the actions taken by a central bank to promote economic stability.
 - i) Deficiency policy
 - ii) Efficiency policy
 - iii) Excess policy
 - iv) Stability Policy

P.T.O.

- e) Modern Monetary Theory is an _____ theory.
- i) Economic
 - ii) Social
 - iii) Both i and ii
 - iv) None of the above
- f) Monetary Policy Committee was constituted by the _____ Government.
- i) State
 - ii) Central
 - iii) Both i and ii
 - iv) None of the above

Q2) Define the Monetary Policy? Explain the various key aspects of Monetary Policy in Emerging markets. [18]

Q3) What do you mean by Modern Monetary Theory? Explain the History of Modern Monetary theory. [18]

Q4) Explain in details the advantages of Economic with in Developing Countries.[18]

Q5) Explain the various Instruments of Monetary Policy of RBI. [18]

Q6) Short Notes (Any two). [10]

- a) Credit View
- b) Monetary Policy in Emerging Markets
- c) Elements of Modern Monetary Theory
- d) Monetary Policy Committee

Total No. of Questions : 6]

PD2157

[6443]-223

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

MP-573-MJ : Monetary Policy

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

अ) खालीलपैकी कोणती भारताची मध्यवर्ती बँक आहे?

i) फेडरल बँक ऑफ इंडिया	ii) युनियन बँक ऑफ इंडिया
iii) भारतीय रिझर्व्ह बँक	iv) नाबार्ड

ब) SLR चे पूर्ण रूप आहे.

i) Standard Liquidity Ratio	ii) Statutory Limited Ratio
iii) Statutory Liquidity Ratio	iv) Security Liquidity Ratio

क) बँका ज्या दराने आरबीआयकडे अतिरिक्त निधी ठेवतात त्या दराने तरलता (रोखता) शोषण्यास मदत होते.

i) रेपो दर	ii) बँक दर
iii) रोख राखीव प्रमाण	iv) रिर्व्ह रेपो रेट

ड) आर्थिक स्थैर्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी केंद्रीय बँकेने केलेल्या कृतींचा अर्थ चलनविषयक धोरण आहे.

i) कमतरता धोरण	ii) कार्यक्षमता धोरण
iii) जादा धोरण	iv) स्थिरता धोरण

इ) आधुनिक चलन सिद्धांत हा एक सिद्धांत आहे.

i) आर्थिक

ii) सामाजिक

iii) (i) आणि (ii) दोन्ही

iv) वरीलपैकी नाही

फ) आर्थिक धोरण समिती सरकारने स्थापन केली होती.

i) राज्य

ii) केंद्र

iii) (i) आणि (ii) दोन्ही

iv) वरीलपैकी काहीही नाही

प्र.2) चलनविषयक धोरणाची व्याख्या करा? उद्योन्मुख बाजारपेठांमधील चलनविषयक धोरणाच्या विविध प्रमुख बाबी स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) आधुनिक चलन सिद्धांत म्हणजे काय? आधुनिक चलन सिद्धांताचा इतिहास स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) विकसनशील देशांमधील आर्थिक फायद्यांचे तपशीलवार वर्णन करा. [18]

प्र.5) RBI च्या चलनविषयक धोरणाच्या विविध साधनांचे स्पष्टीकरण करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) पत दृष्टीकोन

ब) उद्योन्मुख बाजारपेठेतील चलनविषयक धोरण

क) आधुनिक मौद्रिक सिद्धांताचे घटक

ड) चलनविषयक धोरण समिती

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2158

[Total No. of Pages : 4

[6443]-224

M.Com. (Part - I)

CR 574 MJ : ADVANCED MARKETING

Public Relations and Corporate Communication

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Student can attempt any three questions From Q.2 to Q.5.
- 3) Figures to the right side indicates full marks.

Q1) Fill in the blanks. (Any Six)

[6]

- i) Information Technology Act was enacted in the year ____
A) 2000 B) 2002
C) 2001 D) 2002
- ii) Corporate communication is ____ Nature.
A) Simple B) Plain
C) Main D) Complex
- iii) ____ is mean by micro blogging.
A) Blog posted by companies
B) Blogs with limited individual posts.
C) Blog writting
D) All of above
- iv) Basic ____ skills require for public Relation.
A) Computer B) Knowledge
C) Writing D) None of above

P.T.O.

- v) Elements of corporate communication include _____ identify and corporate image.
A) Employee	B) Consumer
C) Competitor	D) Brand
- vi) _____ communication is crucial during a crisis.
A) External	B) Internal
C) Hierarchical	D) Formal

Q2) What is corporate Blogging? State the characteristic and types of corporate Blogging. [18]

OR

Define public relations and explain its role as a strategic tool in modern management.

Q3) What are the basic computer skills required for public relations? Explain the amazing technology is in public relation. [18]

OR

What is public relation? State the Role and scope of public relation.

Q4) What is crisis communication? Explain how effective crisis communication can mitigate reputational damage. [18]

OR

What is time management skills? How to manage several tasks at once.

Q5) Define corporate blogging? Explain the types and Elaborate on the role of corporate blogs. [18]

Q6) Write Short Notes (Any Two) : [10]

- a) Digital piracy
- b) Web conference
- c) Corporate Blog
- d) Lobbying.

Total No. of Questions : 6]

PD-2158

[6443]-224

M.Com. (Part - I)

CR 574 MJ : ADVANCED MARKETING

Public Relations and Corporate Communication

(जनसंपर्क आणि व्यावसायिक संप्रेषण)

(2023 Credit Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रं. 1 व सहा सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन सोडवा.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा.

[6]

- i) माहिती तंत्रज्ञान कायदा मध्ये स्थापन झाला.
अ) 2000 ब) 2002
क) 2001 ड) 2002
- ii) व्यावसायिक संप्रेषण हे स्वरूपाचे आहे.
अ) सोपे ब) साधे
क) मुख्य ड) गुंतागुंतीचे
- iii) चा अर्थ मायक्रो ब्लॉगिंग होतो.
अ) कंपनीने पोस्ट केलेला ब्लॉग
ब) ज्या ब्लॉगमध्ये मर्यादित वैयक्तिक पोस्ट आहेत
क) ब्लॉग लिखान
ड) वरील सर्व
- iv) जनसंपर्कासाठी चे पायाभूत कौशल्य आवश्यक आहे.
अ) संगणकाचे ब) ज्ञान
क) लिखानकाम ड) यापैकी नाही

- v) व्यावसायिक संप्रेषण घटकांमध्ये ओळखणे व व्यावसायिक प्रतिमा यांचा समावेश आहे.
अ) कर्मचारी	ब) ग्राहक
क) स्पर्धक	ड) प्रतिमा
- vi) संप्रेषणच्या वेळी संवाद महत्त्वाचा असतो.
अ) बाह्य	ब) अंतर्गत
क) श्रेणीबद्ध	ड) औपचारिक

प्रश्न 2) व्यावसायिक ब्लॉगिंग म्हणजे काय? व्यावसायिक ब्लॉगिंगचे वैशिष्ट्ये व प्रकार विषद करा. [18]

किंवा

जनसंपर्काचा अर्थ सांगून आधुनिक व्यवस्थापनामध्ये जनसंपर्काची भूमिका व्यूहरचनात्मक साधन म्हणून स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) जनसंपर्कासाठी कोणते किमान कौशल्य गरजेचे आहे. जनसंपर्कातील आश्चर्यकारक तंत्रज्ञान स्पष्ट करा. [18]

किंवा

जनसंपर्क म्हणजे काय? जनसंपर्काची भूमिका व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) संघर्षात्मक संप्रेषण म्हणजे काय? प्रतिष्ठेचे नुकसान करण्यात संघर्षात्मक संप्रेषणाचा काय परिणाम होतो. हे स्पष्ट करा. [18]

किंवा

वेळेचे व्यवस्थापन कौशल्य म्हणजे काय? एकाच वेळी अनेक कार्ये कसे करावे हे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) व्यावसायिक ब्लॉगिंगचा अर्थ सांगून व्यावसायिक ब्लॉगचे प्रकार व स्पष्टीकरणाची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) डिजीटल पायरसी
ब) वेब कॉन्फेरेन्स
क) व्यावसायिक ब्लॉग
ड) गटबाजी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD2159

[Total No. of Pages : 2

[6443]-225

M.Com. - I

**BR-575-MJ : BRANDING (Ad Marketing)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is the Branding? Explain the importance of consumer perception and behavior in branding. **[10]**

Q2) What is Brand Building? Explain the types of branding. **[10]**

Q3) Write short notes (Any 3) **[15]**

- a) Brand Planning
- b) Brand Elements
- c) Rebranding
- d) Importance of Brand Building

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD2159

[6443]-225

M.Com. - I

**BR-575-MJ : BRANDING (Ad Marketing)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) चिन्हांकित म्हणजे काय? चिन्हांकितमध्ये ग्राहकांच्या धारणा आणि वर्तनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [10]

प्र.2) चिन्हांकन बांधणी म्हणजे काय? चिन्हांकितचे प्रकार स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) चिन्हांकन नियोजन

ब) चिन्हांकन घटक

क) पुनचिन्हांकित

ड) चिन्हांकन बांधणीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2160

[Total No. of Pages : 4

[6443]-226

M.Com. (Part - I)

MARKETING

MS576MJ : Service Marketing

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice. (any 6).

[6]

- a) In the service industry charges, fees, fares or rates are all _____.
 - i) Service cost
 - ii) Cost structure
 - iii) Cost plus
 - iv) Price
- b) Pure goods without accompanying _____.
 - i) Product
 - ii) Goods
 - iii) Services
 - iv) Nothing
- c) Characteristics of Services is _____.
 - i) Intangibility
 - ii) Greater Life Expectancy
 - iii) Greater complexity of the product
 - iv) More leisure
- d) Service positioning is about _____.
 - i) Developing a service
 - ii) Developing a perception of the service
 - iii) Service quality decisions
 - iv) Perceptual mapping

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

PD2160

[6443]-226

M.Com. (Part - I)

MARKETING

MS576MJ : Service Marketing

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

अ) सेवा उद्योगात शुल्क, फी, भाडे किंवा दर हे सर्व आहेत.

i) सेवा खर्च	ii) खर्चाची रचना
iii) खर्च अधिक	iv) किंमत

ब) शुद्ध वस्तू सोबत नसणे म्हणजे

i) उत्पादन	ii) वस्तू
iii) सेवा	iv) काही नाही

क) सेवांचे वैशिष्ट्य मानले जाते.

i) अमूर्तता	ii) महत्तम जीवन अपेक्षितता
iii) उत्पादनातील महत्तम गुंतागुंत	iv) अधिकाधिक सुकरता

ड) सेवा स्थिती म्हणजे

i) सेवा विकसित करणे	ii) सेवेची धारणा विकसित करणे
iii) सेवा गुणवत्तेचे निर्णय	iv) बोधात्मक मॅपिंग

- इ) सेवेचे केंद्रकृत आणि मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन घेणे या गुणधर्मांमुळे शक्य होत नाही.
- i) अविभाज्यता ii) अमूर्तता
- iii) एकजिनसीपणा iv) नाशवंतपणा
- फ) सेवा गुणवत्ता प्रतिमानात सेवा गुणवत्तेच्या निर्धारकांमध्ये चा समावेश होतो.
- i) विश्वासार्था आणि सहानुभूती ii) प्रतिसाद
- iii) खात्री आणि अमूर्तता iv) वरीलपैकी सर्व
- य) सेवा-केंद्रित फर्म बऱ्यापैकी व्यापक बाजारपेठेत सेवांची श्रेणी ऑफर करते.
- i) विस्तीर्ण ii) मर्यादित
- iii) कमी iv) अधिक

प्र.2) सेवा म्हणजे काय? सेवांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) उत्पादन आणि किंमतीच्या संदर्भात सेवा मिश्र रचना सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) विक्रीयवृद्धी मिश्र म्हणजे काय? विक्रीयवृद्धी मिश्र च्या संदर्भात सेवा मिश्र चा आराखडा स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) ग्राहक सेवा आकलन या संकल्पनेची व्याख्या द्या. ग्राहक सेवा आकलन व्यवस्थापनाचे महत्त्व आणि प्रक्रिया स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सेवांचे प्रकार
- ब) सेवा वितरण प्रक्रिया
- क) सेवा किंमत व्यूहरचना
- ड) ग्राहक निष्ठा

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2161

[Total No. of Pages : 4

[6443]-301

M.Com. - II

BF601MJ : Business Finance
(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 6 are compulsory*
- 2) Answer any three questions from Q2 to Q5*
- 3) Figures to the right side indicate full Marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- i) _____ theory describes that money received in current time has more worth than money receivable in future.
 - a) Cash Value of money
 - b) Time value of money
 - c) Storage value of money
- ii) Goods purchased from the supplier and payment not made immediately is recorded as _____.
 - a) Account Payable
 - b) Account Receivable
 - c) Current Assets
- iii) The most common cause(s) of financial problems are _____.
 - a) Under - Capitalization
 - b) Inadequate expense control
 - c) Both a & b
- iv) Dividends are paid to _____.
 - a) Equity Shareholders
 - b) Preference Shareholders
 - c) Both a & b

P.T.O.

- v) Marketable securities are primarily_____.
- a) Short term debt instruments
- b) Long term debt instruments
- c) Long term equity
- vi) Money market deals with_____.
- a) Short term securities
- b) Securities having life more than 1 year
- c) Equity Shares

Q2) Define the term ‘Business Finance’. Explain in detail the Principles, Nature and Scope of Business Finance. **[18]**

Q3) What is ‘Capitalization’. Explain the Methods of Capitalization and Sources of Capital. **[18]**

Q4) Give an overview of the changes introduced in Indian Companies Act 2013. **[18]**

Q5) Describe in detail factors influencing Working Capital Requirement and the Advantages and Disadvantages of Working Capital. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any Two) **[2×5=10]**

- a) Determinants of Discount Rates
- b) Strategic financial planning
- c) Corporate Securities
- d) Short Term Finance

Total No. of Questions : 6]

PD-2161

[6443]-301

M.Com. - II

BF601MJ : Business Finance
(2023 Pattern) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) सिध्दांत असे वर्णन करतो की, वर्तमान काळात मिळालेल्या पैशाची किंमत भविष्यात मिळणऱ्या पैशापेक्षा जास्त असते.
अ) पैशाचे रोख मूल्य
ब) पैशाचे समय मूल्य
क) पैशाचे साठवण मूल्य
- ii) पुरवठादाराकडून खरेदी केलेला माल आणि तात्काळ पैसे न दिल्याची नोंद म्हणून केली जाते.
अ) देय खाते
ब) प्राप्त खाते
क) चालू मालमत्ता
- iii) वित्तीय समस्येचे सर्वात सामान्य कारण/कारणे..... आहे/आहेत.
अ) अल्प - भांडवलीकरण
ब) खर्चावरील अपुरे नियंत्रण
क) 'अ' व 'ब' दोन्हीही
- iv) लाभांश हा ला दिला जातो.
अ) सामान्य भागधारक
ब) अग्रहक्क भागधारक
क) 'अ' व 'ब' दोन्हीही

- v) विक्रीयोग्य रोखे प्रामुख्याने आहेत
- अ) अल्पकालिन कर्ज रोखे
 - ब) दिर्घकालिन कर्ज रोखे
 - क) दिर्घकालिन सामान्य भाग
- vi) नाणे बाजार शी संबंधित आहे.
- अ) अल्पकालिन प्रतिभूति
 - ब) 1 वर्षापेक्षा जास्त मुदत असणाऱ्या प्रतिभूति
 - क) सामान्य भाग

प्रश्न 2) 'व्यावसायिक वित्तपुरवठा' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याची तत्वे, स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) 'भांडवलीकरण' म्हणजे काय? भांडवलीकरणाच्या पध्दती व भांडवलाचे स्रोत स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) भारतीय कंपनी कायदा 2013 मध्ये सादर केलेल्या बदलांचा आढावा द्या. [18]

प्रश्न 5) खेळत्या भांडवलाच्या गरजेवर परिणाम करणारे घटक आणि खेळत्या भांडवलाचे फायदे व तोटे यांचे सविस्तर वर्णन करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [2×5=10]

- अ) सवलत दराचे निर्धारक
- ब) व्यूहरचनात्मक वित्तीय नियोजन
- क) कंपनी प्रतिभूति
- ड) अल्पकालिन वित्तपुरवठा

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2162

[Total No. of Pages : 2

[6443]-302

M.Com. -II

**AC602MJ : AUDITING AND CORPORATE GOVERNANCE
(2023 Pattern) (Credit system) (Semester - III)**

Time :3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Question No.1 and Question No.06 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from the remaining Nos. 2,3,4 and 5.*

Q1) Multiple choice questions. [6]

- a) _____ is a Legally required review of the accuracy of a company's or government's financial statements and records.
 - i) Statutory audit
 - ii) Bank audit
 - iii) Interim audit
 - iv) Closed audit
- b) _____ auditing examines and assesses company records, workflows, systems, and processes.
 - i) Process
 - ii) Sales
 - iii) Internal
 - iv) Case
- c) Full form of NFRA
 - i) National Financial Reporting Agency
 - ii) Net Financial Reporting Authority
 - iii) National Functional Reporting Authority
 - iv) National Financial Reporting Authority
- d) _____ agencies use letter grades to assign analyses and independent assessments of companies and countries that issue debt securities.
 - i) Credit rating
 - ii) Local
 - iii) National
 - iv) Private
- e) _____ is the system of rules, practices, and processes by which a company is directed and controlled.
 - i) Secured governance
 - ii) Stable governance
 - iii) State governance
 - iv) Corporate governance

P.T.O.

- f) Business ethics is the application of_____values to business behaviour.
i) Ethical	ii) Sustainable
iii) Beneficial	iv) Profitable

Q2) What is Auditing? Explain the basic principles and techniques of auditing.[18]

Q3) What is Corporate Governance? Explain the role of Auditors in Corporate Governance. [18]

Q4) Explain the concept of Business Ethics and values. Explain the importance of ethics in corporate governance. [18]

Q5) Explain the listing obligations and disclosure requirements as per SEBI. [18]

Q6) Short Notes. (Any two) [10]

- a) Internal Check and Internal Audit.
- b) Role of Rating Agencies.
- c) Corporate Governance Framework in India.
- d) Management and Corporate governance.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2932

[Total No. of Pages : 2

[6443]-304

M.Com. (Part - II)

IT604 MJ : INTERNATIONAL TAXATION

(2023 Credit Pattern) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 is compulsory.
- 2) Solve any 3 (Three) questions from Question No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right side indicate full Marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice

[5]

- i) In case non-resident has PE in India, _____ are liable to tax in India.
 - a) Whole business profits
 - b) Profits attributable to the business activities carried out in India by its PE
 - c) 50% of business profits
 - d) None of the above
- ii) For the purpose of claiming section 90A benefit _____.
 - a) There is a requirement to furnish Tax Residency Certificate
 - b) There is a requirement to furnish Form 10F
 - c) Both (a) and (b)
 - d) None of the above
- iii) Tax residency certificate is required _____.
 - a) To claim DTAA relief
 - b) To claim credit of withholding taxes
 - c) To claim foreign tax credit
 - d) All of the above

P.T.O.

- iv) _____ included within the definition of person.
- a) Individual
 - b) Hindu Undivided Family
 - c) Company
 - d) All of the above
- v) In _____ cases, income of previous year is assessable in the previous year itself.
- a) Assessment of persons leaving India
 - b) A person in employment in India
 - c) A person who is into illegal business
 - d) A person who is running a charitable institution

Q2) State the scope of total income as provided in Section 5 of the Income Tax Act. **[10]**

Q3) Elaborate the incomes exempted under DTAA in detail. **[10]**

Q4) Explain the consequence of Service Permanent Establishment (Service PE) in the framework of DTAA. **[10]**

Q5) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) Residential Status of an Assessee
- b) Documents required for claiming DTAA benefits
- c) Resident under DTAA

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2933

[Total No. of Pages : 2

[6443]-305

M.Com. (Part - II)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

**IP - 605 - MJ : Inflation Accounting & Investment Portfolio Management
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (Group A)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Questions No. 2 to Question No 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Choose the correct Answer (any 6) : **[6]**

- a) Inflation accounting adjusts financial statements to reflect _____ price levels.
 - i) Historical
 - ii) Current
 - iii) Nominal
 - iv) Original
- b) Human Resources Accounting (HRA) involves the measurement of _____.
 - i) Assets
 - ii) Liabilities
 - iii) Human resources
 - iv) Inventory
- c) The cost approach in Human Resource accounting includes _____ costs.
 - i) Recruitment
 - ii) Marketing
 - iii) Sales
 - iv) Production
- d) Social cost benefit analysis evaluates the overall _____ of a project.
 - i) Cost
 - ii) Impact
 - iii) Profit
 - iv) Feasibility
- e) Social Cost includes both private costs and _____ costs.
 - i) Fixed
 - ii) Variable
 - iii) External
 - iv) Capital
- f) Investment generally aims for _____ returns over a long period.
 - i) Quick
 - ii) Moderate
 - iii) High
 - iv) Immediate

P.T.O.

- g) Gambling is characterized by reliance on _____ to determine outcome.
- i) Skill
 - ii) Knowledge
 - iii) Luck
 - iv) Analysis
- h) Fundamental analysis focuses on company's _____ value.
- i) Market
 - ii) Intrinsic
 - iii) Speculative
 - iv) Future

Q2) What is Inflation Accounting. Explain the Role of Inflation Accounting. [16]

Q3) Explain the Importance of Human Resource Accounting. [16]

Q4) Explain the Social Cost Benefit Analysis in India. [16]

Q5) Write about Factors affecting Investment Decisions. [16]

Q6) Following is the details of M/s Niraj Industries for the given period. [16]

Particulars	Historical Cost (Rs.)	Price Index
Opening Stock on 1st April, 2023	10,000	100
Purchases during the year 2023-24	50,000	130
Closing Stock	45,000	125
Index No. on 31st March 2024		140

Ascertain:

- Cost of Sale
- Closing Inventory as per CPP method under FIFO

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2163

[Total No. of Pages : 4

[6443]-306

M.Com. - II

BUSINESS LAW (COMMERCIAL LAWS & PRACTICES)

IB-606-MJ : Law Relating to International Business

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any 3 questions from questions No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting a suitable choice (Any six) :

[6]

- a) GATT was born in the year _____.
 - i) 1948
 - ii) 1945
 - iii) 1947
- b) The wildlife protection act was enacted in the year _____.
 - i) 1972
 - ii) 1977
 - iii) 1981
- c) International trade means _____.
 - i) Trading Between Andhra Pradesh and Maharashtra
 - ii) Trading in Between Maharashtra and Delhi
 - iii) Trading Between India and America
- d) The term euro currency market refers to _____.
 - i) The market where the borrowing and lending of currencies takes place outside the country of issue
 - ii) The international foreign exchange market
 - iii) The countries which have adopted Euro as their currency
- e) The three disputes of FDI are over _____.
 - i) Concern
 - ii) Interest
 - iii) Regard

P.T.O.

- f) Public Law is divided into _____ Categories.
 - i) Three
 - ii) Four
 - iii) Two
- g) What's an arbitrator's role?
 - i) Sit and talk
 - ii) Act like a judge
 - iii) Acts like a jury
- h) _____ means selling the products at a price less than on going price in the market.
 - i) Quota
 - ii) Tariff
 - iii) Dumping

Q2) What is mean by International Law? Explain the Sources and Evidences of International Law. **[18]**

Q3) What is mean by Trans-National Corporations? Explain the Rights and Duties under International Law. **[18]**

Q4) What is International Business Law? Explain the Environment Protection and Norms of International Environment Law. **[18]**

Q5) What is the International Commercial Dispute Resolution Mechanism? Explain the International Commercial Arbitration and Conciliation under UNCITRAL - Model Law. **[18]**

Q6) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Scope of International Business.
- b) Protectionism
- c) Indian Foreign Trade Policies.
- d) International Court of Justice and its jurisdiction.

Total No. of Questions : 6]

PD2163

[6443]-306

M.Com. - II

BUSINESS LAW (COMMERCIAL LAWS & PRACTICES)

IB-606-MJ : Law Relating to International Business

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) GATT चा जन्म साली झाला.
 - i) 1948
 - ii) 1945
 - iii) 1947
- ब) वन्यजीव संरक्षण कायदा साली लागू करण्यात आला.
 - i) 1972
 - ii) 1977
 - iii) 1981
- क) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे
 - i) आंध्रप्रदेश आणि महाराष्ट्र यांच्यात व्यापार
 - ii) महाराष्ट्र आणि दिल्ली ट्रेडिंग दरम्यान व्यापार
 - iii) भारत आणि अमेरिका यांच्यात व्यापार
- ड) युरो चलन बाजार या शब्दांचा संदर्भ आहे.
 - i) बाजार जेथे चलनांचे कर्ज घेणे आणि देणे जारी केलेल्या देशाबाहेर होते
 - ii) आंतरराष्ट्रीय परकीय चलन बाजार
 - iii) ज्या देशांनी युरो हे चलन स्वीकारले आहे
- इ) FDI चे तीन वाद संपले
 - i) चिंता
 - ii) व्याज
 - iii) आदर

- फ) सार्वजनिक कायदा श्रेणीकरण विभागलेला आहे.
- तीन
 - चार
 - दोन
- य) लवादाची भूमिका काय आहे?
- बसा आणि बोला
 - न्यायाधीशासारखे काम करते
 - ज्युरीसारखे काम करते
- र) म्हणजे बाजारातील किंमतीपेक्षा कमी किमतीत उत्पादने विकणे.
- कोटा
 - आयात मालावरील जकात
 - डंपिंग

प्र.2) आंतरराष्ट्रीय कायदा म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे स्रोत आणि पुरावे स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) ट्रान्स-नॅशनल कॉर्पोरेशन्स म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय कायद्यांतर्गत अधिकार आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) आंतरराष्ट्रीय व्यवसाय कायदा काय आहे? पर्यावरण संरक्षण समजावून सांगा आणि आंतरराष्ट्रीय पर्यावरण कायद्याचे मानदंड स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक विवाद निराकरण यंत्रणा काय आहे? आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद आणि सामंजस्य अंतर्गत UNCITRAL मॉडेल लॉ स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- आंतरराष्ट्रीय व्यवसायाची व्याप्ती
- संरक्षणवाद
- भारतीय परकीय व्यापार धोरणे
- आंतरराष्ट्रीय न्यायालय आणि त्याचे अधिकार क्षेत्र

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2164

[Total No. of Pages : 4

[6443]-307

M.Com. (Part - II)

BUSINESS LAW

**WT-607-MJ : World Trade Organisation - NORMS & Practices
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 & Q.6 are Compulsory*
- 2) *Solve any three questions from Q2 to Q5.*

Q1) Multiple Choice Questions (Any 6) : [6]

- a) Among the following options, which one is not the objective of the WTO?
 - i) To protect the environment
 - ii) To improve the balance of payment situation of the member countries.
 - iii) To improve the standard of living of people of the member countries
- b) Which of the following is the global International organization dealing with the rules of trade between nations?
 - i) International Monetary Fund
 - ii) World Trade Organization
 - iii) World Bank
- c) TRIPS (Trade- Related Aspects of Intellectual Property Rights) Agreement is administered by the _____.
 - i) World Bank
 - ii) United Nations Organization
 - iii) World Trade Organization
- d) Which of the following categories of Agriculture Subsidies are allowed under WTO?
 - i) Green Box
 - ii) Blue Box
 - iii) Amber Box
- e) When did the World Trade Organization come into effect?
 - i) March, 2000
 - ii) January, 1995
 - iii) February, 1985

P.T.O.

- f) The world Trade Organization was established under ____ rounds.
- i) Doha Round
 - ii) Uruguay Round
 - iii) Geneva Round
- g) India got the membership of WTO in ____.
- i) 1950
 - ii) 1995
 - iii) 2000
- h) Functions of the World Trade Organization includes ____.
- i) Handling trade dispute
 - ii) Monitoring national trade policies
 - iii) Both the statements are correct

Q2) What is General Agreement on Tariffs and Trade? Explain the brief history of the General Agreement on Tariffs and Trade. [18]

Q3) What is mean by WTO? Explain the Basic principles and Functions of the WTO Trading System. [18]

Q4) Write notes on WTO General Agreement on Trade in Services (GATS) and WTO Agreements on Textile and Clothing. [18]

Q5) Explain the Establishment of Panels and Terms of reference of Panels. [18]

Q6) Write short notes (Any 2) [10]

- a) Objectives of GATT at Present.
- b) Decision Making of WTO.
- c) Developing Countries and WTO.
- d) Procedure of Dispute Settlement.

Total No. of Questions : 6]

PD2164

[6443]-307

M.Com. (Part - II)

BUSINESS LAW

**WT-607-MJ : World Trade Organisation - NORMS & Practices
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहूपर्यायी प्रश्न. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) खालील पर्यायांपैकी WTO चे उद्दिष्ट कोणते नाही?
- i) पर्यावरणाचे रक्षण करणे
 - ii) सदस्य देशांच्या देयक संतुलनाची स्थिती सुधारणे
 - iii) सदस्य देशांतील लोकांचे जीवनमान सुधारणे
- ब) खालीलपैकी कोणती जागतिक आंतरराष्ट्रीय संस्था राष्ट्रांमधील व्यापाराचे नियम हाताळते?
- i) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी
 - ii) जागतिक व्यापार संघटना
 - iii) जागतिक बँक
- क) TRIPS (व्यापार-बौद्धि संपदा अधिकारांशी संबंधित पैलू) करार द्वारे प्रशासित केला जातो.
- i) जागतिक बँक
 - ii) संयुक्त राष्ट्र संघटना
 - iii) जागतिक व्यापार संघटना
- ड) जागतिक व्यापार संघटनेअंतर्गत खालीलपैकी कोणत्या श्रेणीतील कृषी अनुदानाला परवानगी आहे?
- i) हिरवा बॉक्स
 - ii) निळा बॉक्स
 - iii) अंबर बॉक्स
- इ) जागतिक व्यापार संघटना कधी अस्तित्वात आली?
- i) मार्च, 2000
 - ii) जानेवारी, 1995
 - iii) फेब्रुवारी, 1985

- फ) जागतिक व्यापार संघटनेची स्थापना या फेरीमध्ये झाली.
- दोहा फेरी
 - उरुग्वे फेरी
 - जिनिव्हा फेरी
- य) भारताला जागतिक व्यापार संघटनेचे सदस्यत्व मध्ये मिळाले.
- 1950
 - 1995
 - 2000
- र) जागतिक व्यापार संघटनेच्या कार्यामध्ये यांचा समावेश होतो.
- व्यापार विवाद हाताळणे
 - राष्ट्रीय व्यापार धोरणांचे निरीक्षण करणे
 - दोन्ही विधाने बरोबर आहेत

प्र.2) दर आणि व्यापारावरील सामान्य करार म्हणजे काय? दर आणि व्यापारावरील सामान्य कराराचा संक्षिप्त इतिहास स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) जागतिक व्यापार संघटना (WTO) म्हणजे काय? जागतिक व्यापार संघटनेच्या व्यापार प्रणालीची मूलभूत तत्त्वे आणि कार्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) टिपा लिहा :- जागतिक व्यापार संघटनेच्या (WTO) सेवेतील व्यापारावरील सामान्य करार (GATS) आणि जागतिक व्यापार संघटना (WTO) टेक्सटाईल आणि कपड्यांवरील करार. [18]

प्र.5) पॅनेलची स्थापना आणि पॅनेलच्या संदर्भात अटी स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- GATT ची उद्दिष्टे
- WTO ची निर्णय प्रक्रिया
- विकसनशील देश आणि जागतिक व्यापार संघटना (WTO)
- विवाद निवारण प्रक्रिया

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2165

[Total No. of Pages : 4

[6443]-308

M.Com. (Part - II)

**ST-608-MJ : SCIENCE, TECHNOLOGY & LAWS
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates :

- 1) Question No. 1 is compulsory.*
- 2) Attempt any Two Questions from Question No. 2 to Question No. 6.*

Q1) Fill in the Blanks :

[5]

- a) _____ of the following best defines the relationship between science, technology and law.
 - i) Science and law are mutually exclusive disciplines with no overlap
 - ii) Technology is independent of legal frameworks
 - iii) Law regulates the ethical implications of advancements in science and technology
 - iv) Legal frameworks hinder scientific progress.
- b) _____ is the primary challenge in aligning science, technology and law.
 - i) Scientific advancements often progress faster than legal regulations
 - ii) Laws always support unrestricted technological development
 - iii) Science and technology have no ethical implications
 - iv) Legal frameworks are universally accepted by scientists
- c) _____ is a significant concern for privacy in the context of science and technology.
 - i) Reduced internet access
 - ii) Unauthorized use and sharing of personal data
 - iii) Lack of innovation in technology
 - iv) Limited applications of artificial intelligence

P.T.O.

- d) Science and technology enhanced the effectiveness of legal proceedings by _____.
- i) replacing human judges with AI systems
 - ii) improving evidence analysis and case management
 - iii) eliminating the need for cross-examination
 - iv) making courtroom hearings completely virtual
- e) _____ of the following is a key contribution of forensic science to criminal investigations.
- i) Delaying the trial process for accuracy
 - ii) Determining the admissibility of evidence without examination
 - iii) Providing scientific analysis to link suspects with crimes
 - iv) Reducing the role of eyewitness testimony

Q2) Discuss in detail the Development in Science, Technology and Law. [15]

Q3) Discuss in detail the interrelationship between science, technology, and law in detail. [15]

Q4) Write in detail about the emerging legal issues in biotechnology and nuclear technology from national and international perspectives. [15]

Q5) Discuss in detail the Importance of Science and Technology in the Legal Proceedings. [15]

Q6) Write short notes on: (Any three) [15]

- a) Conceptual Framework of Science and Technology
- b) Problems between Law and Science
- c) Law of Privacy Vis-a Vis Science and Technology
- d) The Indian Judiciary on the Use of Science and Technology

Total No. of Questions : 6]

PD2165

[6443]-308

M.Com. (Part - II)

ST-608-MJ : SCIENCE, TECHNOLOGY & LAWS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 6 मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) यापैकी विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायद्यामधील नाते चांगल्या प्रकारे स्पष्ट करते.
- विज्ञान आणि कायदा परस्पर वेगळे विषय आहेत
 - तंत्रज्ञान कायद्याच्या चौकटीपासून स्वतंत्र आहे.
 - कायदा विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे उद्भवणाऱ्या नैतिक परिणामांना नियंत्रित करतो
 - कायद्याच्या चौकटी वैज्ञानिक प्रगतीला अडथळा आणतात
- ब) हे विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायदा यामध्ये तालमेळ घालण्याचे मुख्य आव्हान आहे.
- वैज्ञानिक प्रगती कायद्याच्या नियमांपेक्षा वेगाने होते
 - कायदे नेहमीच तंत्रज्ञानाच्या निर्बंधाविना विकासाली पाठिंबा देतात
 - विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे कोणतेही नैतिक परिणाम नाहीत
 - कायद्याच्या चौकटी वैज्ञानिकांद्वारे सार्वत्रिकरित्या स्वीकारल्या जातात.
- क) ही विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या संदर्भात गोपनीयतेसाठी मोठी समस्या आहे.
- इंटरनेट वापर कमी होणे
 - वैयक्तिक माहितीचा अनधिकृत वापर व वाटणी
 - तंत्रज्ञानातील नवकल्पनांचा अभाव
 - कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या मर्यादित अनुप्रयोग

- ड) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाने कायदेशीर कार्यवाहीची कार्यक्षमता वाढवली आहे.
- मानवी न्यायधीशांना AI प्रणालींनी बदलून
 - पुराव्याचे विश्लेषण आणि प्रकरण व्यवस्थापन सुधारून
 - क्रॉस-एक्झामिनेशनची गरज काढून टाकून
 - न्यायालयीन सुनावणी पूर्णपणे आभासी बनवून
- इ) यापैकी फॉरेंसिक विज्ञानाचा गुन्हेगारी तपासणीसाठी प्रमुख योगदान आहे.
- अचूकतेसाठी खटल्याची प्रक्रिया विलंबित करणे
 - पुराव्याच्या वैधतेचा तपास न करता निश्चित करणे
 - आरोपींची गुन्हांशी वैज्ञानिक विश्लेषणाद्वारे जोडणी करणे
 - साक्षीदाराच्या साक्षीची भूमिका कमी करणे

प्र.2) विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायद्यातील प्रगतीचा तपशीलवार आढावा द्या. [15]

प्र.3) विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायदा यांच्यातील परस्पर नातेसंबंधाचा सखोल आढावा द्या. [15]

प्र.4) जैवतंत्रज्ञान आणि अणु तंत्रज्ञानातील उद्योन्मुख कायदेशीर समस्यांबद्दल राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय दृष्टिकोनातून सविस्तर लिहा. [15]

प्र.5) कायदेशीर कार्यवाहीमध्ये विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे महत्त्व तपशीलवार चर्चा करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे संकल्पनात्मक रूपरेखा
- कायदा आणि विज्ञान यांच्यातील समस्या
- विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या संदर्भातील गोपनीयतेच्या कायदा
- विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या वापराबद्दल भारतीय न्यायालये

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2166

[Total No. of Pages : 4

[6443]-309

M.Com. (Part - II)

IL-609-MJ : INSURANCE LAWS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q.2 to Q.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions (any 6).

[6]

- a) Insurance cannot prevent the occurrence of risk but it provides for the _____.
 - i) Losses of risk
 - ii) Occurrence of risk
 - iii) Chance of risk
 - iv) None of these
- b) The LIC of India to take over was set up in _____.
 - i) 1955
 - ii) 1956
 - iii) 1957
 - iv) 1958
- c) Which of the following insurance contract is not based of on the principle indemnity?
 - i) Fire Insurance
 - ii) Marine Insurance
 - iii) Life Insurance
 - iv) All of the above
- d) _____ is the first comprehensive legislation not- non- life branches of insurance being over the insurance business in India.
 - i) Insurance Act-1938
 - ii) Insurance Act. - 1939
 - iii) Insurance Act-1940
 - iv) Insurance- Act 1941
- e) Insurance business is based on _____.
 - i) Newton's Law
 - ii) Boyles law
 - iii) The Theory of Probability & Law of large numbers
 - iv) Parkinson's law

P.T.O.

- f) Under _____ insurances, loss of profit policy is called as consequential loss policy.
i) Marine	ii) Property
iii) Fire	iv) Life
- g) The IRDA was set up in _____.
i) 1999	ii) 1991
iii) 2000	iv) 2001
- h) _____ is a social device for eliminating or reducing the loss of society from certain risk?
i) Premium	ii) Policy
iii) Insurance	iv) Contract

Q2) What is mean by Insurance contract? Explain various types of Insurance Contract? [18]

Q3) Explain concept of 'Fire Insurance'. Explain Feature, Significance and condition of Fire Insurance. [18]

Q4) Explain in detail The Life Insurance Corporation Act 1956. [18]

Q5) Explain concept and classification of Insurance claims. [18]

Q6) Write short notes on (Any 2) . [10]

- Scope of Insurance
- Health Insurance
- The Life Insurance Corporation Act, 1956
- Claim procedure

Total No. of Questions : 6]

PD2166

[6443]-309

M.Com. (Part - II)

IL-609-MJ : INSURANCE LAWS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (कोणतेही 6)

[6]

- अ) विमा जोखमीच्या घटना रोखू शकत नाही परंतु ते साठी तरतूद करते.
- i) जोखमीचे नुकसान
 - ii) जोखीम होण्याची घटना
 - iii) जोखीम होण्याची शक्यता
 - iv) वरीलपैकी काहीही नाही
- ब) भारतातील LIC ची स्थापना मध्ये करण्यात आली.
- i) 1955
 - ii) 1956
 - iii) 1957
 - iv) 1958
- क) खालीलपैकी कोणता विमा करार मुख्य नुकसान भरपाईवर आधारित नाही?
- i) अग्नि विमा
 - ii) सागरी विमा
 - iii) जीवन विमा
 - iv) वरील सर्व
- ड) हा पहिला सर्वसमावेशक कायदा आहे जो भारतातील विमा व्यवसायावर नसलेला विम्याच्या नॉन-लाइफ शाखा आहे.
- i) विमा कायदा-1938
 - ii) विमा कायदा-1939
 - iii) विमा कायदा-1940
 - iv) विमा कायदा-1941
- इ) विमा व्यवसाय यावर आधारित आहे.
- i) न्यूटनचा कायदा
 - ii) बॉयल कायदा
 - iii) नफ्याचा सिद्धांत आणि मोठ्या संख्येचा कायदा
 - iv) पार्किन्सन कायदा

- फ) विमा अंतर्गत, नफा तोटा पॉलिसीला परिणामी तोटा पॉलिसी म्हणतात.
- i) सागरी ii) मालमत्ता
iii) आग iv) जीवन
- य) मध्ये IRDA ची स्थापना मध्ये झाली.
- i) 1999 ii) 1991
iii) 2000 iv) 2001
- र) हे विशिष्ट व्यक्तींपासून समाजाचे नुकसान दूर करण्यासाठी किंवा कमी करण्यासाठी एक सामाजिक साधन आहे.
- i) प्रीमियम ii) पॉलिसी
iii) विमा iv) करार

प्र.2) विमा करार म्हणजे काय? विमा कराराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) 'अग्नि विमा' ची संकल्पना स्पष्ट करा. 'अग्नि विमा' ची वैशिष्ट्य, महत्त्व आणि स्थिती स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) जीवन विमा निगम कायदा 1956 तपशीलवार स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) विमा दाव्यांची संकल्पना आणि वर्गीकरण स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [10]

- अ) विम्याची व्याप्ती
ब) आरोग्य विमा
क) जीवन विमा निगम अधिनियम, 1956
ड) दावा प्रक्रिया

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2167

[Total No. of Pages : 2

[6443]-310

M.Com.

**CA 610 MJ : COST AUDIT
(2023 Pattern) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Solve any Three Questions from the remaining question Nos. 2, 3, 4 and 5

Q1) Fill in the blanks. [6]

- i) Efficiency audit is systematic examination of _____ effort to accomplish goals efficiently and effectively.
A) Management B) Shareholders
C) Governments D) Banks
- ii) Businesses that produce, process, manufacture, or mine particular goods or services are required to appoint a _____.
A) Bank B) Liquidator
C) Underwriter D) Cost auditor
- iii) Audit working papers are used to support the audit work done in order to provide the assurance that the audit was performed in accordance with the relevant _____.
A) Auditing standards B) Rules
C) Regulations D) Policies
- iv) An environmental audit evaluates a company's _____.
A) Green performance B) Social performance
C) Ethical performance D) Environmental performance
- v) Cost auditor is responsible for the preparation of ____ report.
A) Cost audit B) Financial audit
C) Management audit D) Secondary
- vi) _____ controls are processes and records that ensure the integrity of financial and accounting information and prevent fraud.
A) Internal B) External
C) Informative D) Observation

P.T.O.

Q2) What is Cost Audit? Explain the advantages and Limitations of Cost Audit.
[18]

Q3) Explain the role of Cost auditor? Explain the rights and duties of Cost Auditor.
[18]

Q4) What is Cost audit programme? Explain the planning process for cost audit programme?
[18]

Q5) What is Cost audit report? Explain the format and contents of the report.**[18]**

Q6) Short Notes (Any Two) :
[10]

- a) Concept of Green Audit
- b) Qualifications and Disqualification of Cost auditor
- c) Explain the challenges of a Cost auditor in EDP environment
- d) Technological advancement in cost audit.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2168

[Total No. of Pages : 2

[6443]-311

M.Com. - II

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

MA611MJ : Management Audit

(2023 Credit Pattern) (Semester-III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 & 6 compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from que. No. 2 to 5.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- a) The term 'Management Audit' was first introduced by _____.
i) Taylor	ii) Fayol
iii) Newman	iv) Drucker
- b) Audit planning involves establishing clear _____ to guide the audit process.
i) Objectives	ii) Controls
iii) Policies	iv) Rules
- c) One of the key objective of a corporate service Audit is to enhance customer _____.
i) Satisfaction	ii) Revenue
iii) Base	iv) Loyalty
- d) Capacity utilization analysis examines the extent to which an organisation uses its _____.
i) Revenue	ii) Resources
iii) Workforce	iv) Profits

P.T.O.

- e) One of the techniques used in social cost benefit analysis is the _____ valuation of impacts.
- i) Monetary
 - ii) Non-monetary
 - iii) Immediate
 - iv) Partial
- f) The report should clearly state the _____ identified during the audit process.
- i) Revenues
 - ii) Profits
 - iii) Issues
 - iv) Goals

Q2) What is Management Audit? Explain its objectives and importance. [18]

Q3) Explain the Reporting and Recommendations phase in Management Audit. [18]

Q4) Explain the features and objectives of Environmental Pollution Control. [18]

Q5) What is Performance Analysis? Explain the process of Performance Analysis. [18]

Q6) Write Short Notes (Any Two) : [10]

- a) Role of Management Accountant in Decision making.
- b) Developing Audit Plan.
- c) Corporate Service Audit.
- d) Capacity Utilization Analysis.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2169

[Total No. of Pages : 2

[6443]-312

M.Com. (Part - II)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

DM612MJ : Decision Making Techniques

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 is compulsory.
- 2) Attempt any two questions from Q.2 to Q.4.

Q1) Multiple Choice Questions (any 5) :

[5]

- a) _____ transfer pricing involves setting prices for goods or services exchanged between different departments or divisions within the same company.
 - i) Marginal rate
 - ii) Interdepartmental
 - iii) Dual rate
 - iv) Two part
- b) _____ transfer pricing is a method where the transfer price is based on the observable market price for similar goods and services.
 - i) Market based
 - ii) Cost based
 - iii) Negotiating
 - iv) Maximum
- c) The _____ method in transfer pricing is a versatile approach that can provide a balanced solution for intra-company transactions. It covering both fixed and variable costs.
 - i) Two-part tariff
 - ii) Marginal cost
 - iii) Absorption cost
 - iv) Standard Cost
- d) Target Cost = _____ - Desired Profit Margin.
 - i) Tender Selling Price
 - ii) Estimated Selling Price
 - iii) Desired Selling Price
 - iv) Target Selling Price
- e) Understanding customer's needs, performance and willingness to pay for the product is known as _____.
 - i) New Product Development
 - ii) Market Research
 - iii) Cost Target
 - iv) Competitive Analysis

P.T.O.

- f) _____ involves developing long-term relations between buyers and suppliers.
- i) Supply Chain Management ii) Absorption Costing
- iii) Functional Analysis iv) i, ii, iii
- g) _____ considers costs over the entire life cycle of a product which can span several years or even decades.
- i) Target Costing ii) Standard Costing
- iii) Life Cycle Costing iv) Marginal Costing

Q2) Define explain the term Target Costing. Explain the Advantages and Limitations of Target Costing. **[15]**

Q3) XYZ Company Ltd., is a leading manufacturer of a certain consumer durable product. The company has two divisions - Production and Assembly. The output of the engineering division is transferred to the assembly division for further processing and assembling before being sold to the customer as complete product. Verification of the company's records reveals that the variable cost per unit of the product for engineering and assembly are Rs. 250 and Rs. 300 respectively. The fixed cost of production division is Rs. 15,000 and that of the assembly division is Rs. 10,000.

The product variable cost per unit of engineering division is Rs. 400, and the total output is 100 units which are sold to customer on completion @ Rs. 2000 per unit. If the production division decides to charge its transfers to assembly division at cost plus 150%, what will be ABC's overall profit and the profits of its two divisions? **[15]**

Q4) Write short notes (any 3) : **[15]**

- a) International Transfer Pricing
- b) Dual Rate Transfer Pricing
- c) Negotiated Transfer Pricing
- d) Process of Target Costing
- e) Addition Method

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2170

[Total No. of Pages : 2

[6443]-313

S.Y.M.Com.

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

SC613MJ : Strategic Cost Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (Major Elective) (NEP)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Use of simple calculator is allowed.

Q1) Choose the correct answer with the most appropriate alternative (any six). **[6]**

- a) The word _____ is mostly associated with operational strategy.
 - i) Strategy
 - ii) Policy
 - iii) Tactics
 - iv) Procedure
- b) Other name of Value Analysis is:
 - i) Value Engineering
 - ii) Kaizen Costing
 - iii) Value Added
 - iv) Just in Time
- c) _____ is typically used in JIT manufacturing environments.
 - i) Business Process Re-engineering
 - ii) Lean Accounting
 - iii) Socio Economics Costing
 - iv) Back Flush Accounting
- d) Which of the following is not a forecasting technique?
 - i) Judgmental
 - ii) Time Series
 - iii) Time Horizon
 - iv) Associative
- e) Delphi Method is used for _____
 - i) Judgmental Forecast
 - ii) Time Series Forecast
 - iii) Associative Model
 - iv) All of the above

P.T.O.

- f) In strategic thinking, how long is the long-term approximately?
- i) 3 to 5 years
 - ii) 2 to 3 years
 - iii) 1 month to 1 year
 - iv) More than 5 years
- g) The 5S method which is used to increase efficiency and cost reduction, fostering an environment of continuous improvement in ____.
- i) Value Analysis
 - ii) Kaizen Costing
 - iii) Value Added
 - iv) Just in Time

Q2) Define Strategic Cost Management. Explain it's advantages and disadvantages. [18]

Q3) Explain the term value Analysis and explain the steps in Value Analysis. [18]

Q4) XYZ Ltd. follows JIT system. It had following transactions in May, 2024: [18]

- a) Raw materials were purchased for ₹ 2,00,000
- b) Direct labour cost incurred ₹ 36,000
- c) Actual overhead costs ₹ 3,00,000
- d) Conversion costs applied ₹ 3,16,000
- All materials, that were purchased, were placed into production and the production was also completed and sold during the month.
- You are required to pass Back flush journal entries

Q5) A company has observed the following demand for its product over the past 6 months. [18]

Months	1	2	3	4	5	6
Demand (units)	120	130	125	140	135	145

The company wishes to forecast the demand for the 7th month using Simple Exponential Smoothing with a smoothing constant (α) fo 0.2.

Q6) Write Short Notes. (any 2) [10]

- a) Limitations of Traditional Cost Management
- b) Characteristics of Life Cycle Costing
- c) Lean Accounting
- d) Challenges of Business Forecasting

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2171

[Total No. of Pages : 4

[6443]-314

M.Com. (Part - II)

CC 614 MJ : COOPERATIVE CREDIT SYSTEM

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks :

[6]

- i) _____ is a financial mechanism designed to provide financial support to individuals, farmers, and businesses in rural areas.
 - a) Rural Credit
 - b) Urban Credit
 - c) Medium Credit
 - d) Moneylenders Credit
- ii) The informal sector loans incorporate _____.
 - a) State Bank of India
 - b) NABARD
 - c) Both (a) and (b)
 - d) Moneylenders
- iii) _____ is taken for the period of 5 to 20 years.
 - a) Short term credit
 - b) Medium term credit
 - c) Long term credit
 - d) None of the above
- iv) Generally _____ Provide short-term and medium-term loans to farmers for agricultural purposes.
 - a) Primary Agricultural Credit Society
 - b) State Cooperative Bank
 - c) Urban Cooperative Bank
 - d) Private Bank
- v) _____ Committee was responsible for the establishment of State Cooperative Bank.
 - a) Maclagan Committee
 - b) Narasimham Committee
 - c) PJ Nayak Committee
 - d) Gadgil Committee
- vi) Three-tier structure of cooperative credit institutions in India include State Cooperative Banks, _____ and Primary Agricultural Credit Societies.
 - a) District Central Cooperative Banks
 - b) Nationalized Banks
 - c) Rural Cooperative Banks
 - d) Urban Cooperative Societies

P.T.O.

Q2) What is Rural Credit? Explain in detail features and various types of Rural Credit. [18]

Q3) Explain in detail structure of Cooperative Credit Institutions in India and also describe various challenges facing the Cooperative Credit Institutions in India. [18]

Q4) What is 'Primary Agricultural Credit Cooperative Society'? Explain in detail about functioning of Agricultural Credit Cooperative Society and types of Agricultural Cooperatives. [18]

Q5) What is 'Rural Cooperative Banking System'? Explain in detail role of Cooperative Banks in the development of Rural Area. Also explain various challenges faced by Cooperative Banks in India. [18]

Q6) Write short notes (Any 2) : [10]

- a) Sources of Rural Credit in India
- b) Federal Credit Cooperatives
- c) Salary Earners Cooperative Credit Societies
- d) Need and Objectives of Rural Cooperative Banks

CC 614 MJ : COOPERATIVE CREDIT SYSTEM
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. [6]

- i) ही अशी एक आर्थिक यंत्रणा आहे जी ग्रामीण भागातील लोकांना, शेतकऱ्यांना आणि व्यवसायांना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी तयार केलेली आहे.
 अ) ग्रामीण पत ब) शहरी पत
 क) मध्यम पत ड) सावकार पत
- ii) अनौपचारिक क्षेत्रातील कर्जांमध्ये समाविष्ट आहे.
 अ) स्टेट बँक ऑफ इंडियाने दिलेल्या कर्जाचा
 ब) नाबार्डने दिलेल्या कर्जाचा
 क) अ) आणि ब) दोन्ही प्रकारे दिलेल्या कर्जाचा
 ड) सावकाराने दिलेल्या कर्जाचा
- iii) 5 ते 20 वर्षांच्या कालावधीसाठी घेतले जाते.
 अ) अल्पकालीन कर्ज ब) मध्यम मुदतीचे कर्ज
 क) दीर्घकालीन कर्ज ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- iv) साधारणपणे, शेतकऱ्यांना शेतीसाठी अल्पकालीन आणि मध्यम मुदतीची कर्जे देतात.
 अ) प्राथमिक कृषी पतसंस्था ब) राज्य सहकारी बँक
 क) नागरी सहकारी बँक ड) खाजगी बँक
- v) या समितीवर राज्य सहकारी बँकेच्या स्थापनेची जबाबदारी होती.
 अ) मॅक्लागन समिती ब) नरसिंहम समिती
 क) पी.जे. नायक समिती ड) गाडगीळ समिती
- vi) भारतातील सहकारी पतसंस्थांच्या त्रिस्तरीय संरचनेत राज्य सहकारी बँका, आणि प्राथमिक कृषी पतसंस्था यांचा समावेश होतो.
 अ) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका ब) राष्ट्रीयीकृत बँका
 क) ग्रामीण सहकारी बँका ड) नागरी सहकारी संस्था

- प्रश्न 2)** ग्रामीण पत (Rural Credit) म्हणजे काय? ग्रामीण कर्जाचे वैशिष्ट्ये आणि विविध प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3)** भारतातील सहकारी पतसंस्थांची रचना सविस्तर स्पष्ट करून भारतातील सहकारी पतसंस्थांसमोरील विविध आव्हानांचे वर्णन करा. [18]
- प्रश्न 4)** 'प्राथमिक कृषी सहकारी पतसंस्था' म्हणजे काय? सहकारी कृषी पत संस्थेचे कार्ये आणि प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5)** 'ग्रामीण सहकारी बँकिंग प्रणाली' म्हणजे काय? ग्रामीण भागाच्या विकासात सहकारी बँकांची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा. तसेच भारतातील सहकारी बँकांसमोरील विविध आव्हाने यांचेही वर्णन करा. [18]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [10]
- अ) भारतातील ग्रामीण कर्जाचे स्रोत
 - ब) फेडरल क्रेडिट को-ऑपरेटिव्ह
 - क) पगारदार सेवकांच्या सहकारी पतसंस्था
 - ड) ग्रामीण सहकारी बँकांची गरज आणि उद्दिष्टे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2172

[Total No. of Pages : 4

[6443]-315

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

**SF-615-MJ : Statutory Framework of Co-operation in Maharashtra
(2023 Credit Pattern) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and Question No.6 are Compulsory.*
- 2) Solve any Three Questions from question No.2 to Question No.5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- a) Cooperative Societies are compulsorily registered under _____.
Act.
 - i) Companies Act 2013
 - ii) Cooperative Societies Act, 1912
 - iii) Indian Contract Act, 1872
 - iv) Partnership Act 1932
- b) The members of a Co-operative Society have _____.
 - i) Unlimited liability
 - ii) Limited liability
 - iii) Joint and Several liability
 - iv) Joint liability
- c) _____ is a statutory reserve created from net profit of a Co-operative Society.
 - i) Building fund
 - ii) Reserve fund
 - iii) depreciation fund
 - iv) Asset Fund
- d) Every society shall maintain _____ for recording the proceedings of the general body.
 - i) Note book
 - ii) Minutes book
 - iii) File
 - iv) Record book

P.T.O.

- e) _____ year was the first Co-operative Society law formed in India.
- i) 1950 ii) 1904
- iii) 1947 iv) 1948
- f) _____ is required to maintain the minutes' book of a Society.
- i) Treasurer ii) Secretary
- iii) Managing Committee iv) Registrar

Q2) What is Registrar? Explain various powers of Registrar and classification of societies. [18]

Q3) What is cooperative society? Explain the various Rights, duties and Voting powers of cooperative society members. [18]

Q4) Explain the Constitution of District Level and State Level Committees of cooperative society. [18]

Q5) What is Annual general body meeting? Explain in detail about Annual general body meeting and Special general body meeting of Societies. [18]

Q6) Write short notes (Any 2) **[10]**

- Cooperative Bank
- Co-operative education
- Reserve Fund
- Qualification of Manager for societies

Total No. of Questions : 6]

PD2172

[6443]-315

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

**SF-615-MJ : Statutory Framework of Co-operation in Maharashtra
(2023 Credit Pattern) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) सहकारी संस्थांची नोंदणी अनिवार्यपणे अधिनियमांतर्गत केली जाते.
i) कंपनी कायदा, 2013	ii) सहकारी संस्था कायदा, 1912
iii) भारतीय करार कायदा, 1872	iv) भागीदारी कायदा, 1932
- ब) सहकारी संस्थेच्या सभासदांची असते.
i) अमर्यादित जबाबदारी	ii) मर्यादित जबाबदारी
iii) संयुक्त आणि अनेक जबाबदारी	iv) संयुक्त जबाबदारी
- क) हा सहकारी संस्थेच्या निव्वळ नफ्यातून निर्माण केलेला वैधानिक राखीव निधी आहे.
i) इमारत निधी	ii) राखीव निधी
iii) घसारा निधी	iv) मालमत्ता निधी
- ड) प्रत्येक सोसायटीने सर्वसाधारण सभेच्या कामकाजाची नोंद ठेवण्यासाठी ठेवली पाहिजे.
i) नोट बुक	ii) मिनिट बुक
iii) फाईल	iv) रेकॉर्ड बुक

इ) भारतातील पहिला सहकारी संस्था कायदा या वर्षी तयार करण्यात आला.

i) 1950

ii) 1904

iii) 1947

iv) 1948

फ) सोसायटीचे इतिवृत्त पुस्तक सांभाळण्यासाठी ची आवश्यकता असते.

i) खजिनदार

ii) सचिव

iii) व्यवस्थापकीय समिती

iv) निबंधक

प्र.2) निबंधक म्हणजे काय? निबंधकांचे विविध अधिकार आणि सोसायटीचे वर्गीकरण स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) सहकारी संस्था म्हणजे काय? सहकारी संस्था सदस्यांचे विविध अधिकार, कर्तव्ये आणि मतदानाचे अधिकार स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) सहकारी संस्थांच्या जिल्हास्तरीय आणि राज्यस्तरीय समित्यांची रचना स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) वार्षिक सर्वसाधारण सभा म्हणजे काय? वार्षिक सर्वसाधारण सभा आणि सोसायट्यांच्या विशेष सर्वसाधारण सभेबाबत सविस्तर वर्णन करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) सहकारी बँका

ब) सहकारी शिक्षण

क) राखीव निधी

ड) सोसायट्यांसाठी व्यवस्थापकाची पात्रता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2173

[Total No. of Pages : 4

[6443]-316

S.Y. M.Com.

**GA-616-MJ : GOVERNANCE OF AGRICULTURAL PRODUCER
MARKETING COMMITTEE (APMC)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 is Compulsory.*
- 2) Attempt any two questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct options for the following and write the correct answer : **[5]**

- a) The primary function of a 'Market Committee' in agricultural markets is to:
 - i) Set farming practices for the region
 - ii) Oversee market regulations and maintain fair trading practices
 - iii) Control market prices for the farmers' produce
 - iv) Directly sell goods to consumers
- b) A 'Special Commodity Market' is designated for:
 - i) All types of agricultural goods
 - ii) High-demand food products
 - iii) A specific category of produce, like fruits or vegetables
 - iv) Only seasonal produce
- c) If the normal term of office of Market Committee members expires, who may be appointed?
 - i) The original members only
 - ii) A new Chairman immediately
 - iii) An Administrator to manage the committee temporarily
 - iv) A police official to oversee committee duties

P.T.O.

- d) In the event of a casual vacancy due to a member's resignation or removal, the vacant position is usually:
 - i) Left unfilled
 - ii) Filled through a nomination or a by-election
 - iii) Given to the family member of the resigned person
 - iv) Managed by the Chairman alone
- e) Market Committees have the power to levy fees and commission rates (Adat). What does this primarily mean?
 - i) They can charge traders a specific fee for services rendered in the market
 - ii) They can sell licenses to vendors
 - iii) They can set up toll booths in the market area
 - iv) They can collect tax on imported goods

Q2) What is meant by the regulation of marketing of agricultural produce? Explain the role of the Market Committee in regulating agricultural produce marketing. [15]

Q3) What is the process for holding Market Committee meetings, and why are these meetings important for the committee's work? [15]

Q4) What are the powers and duties of a Market Committee? [15]

Q5) Write Short Notes on (Any 3) [15]

- a) Importance of the power to make alternative arrangements during a strike
- b) Importance of Annual General Meeting (AGM) of the Market Committee
- c) Importance of Market Committee meetings
- d) Agriculturist

Total No. of Questions : 5]

PD2173

[6443]-316

S.Y. M.Com.

**GA-616-MJ : GOVERNANCE OF AGRICULTURAL PRODUCER
MARKETING COMMITTEE (APMC)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) कृषी बाजारात 'बाजार समिती' ची मुख्य कार्ये कोणती आहेत ?
- i) प्रदेशातील शेती पद्धती ठरवणे
 - ii) बाजारातील नियमांचे पालन आणि न्याय व्यापार पद्धती राखणे
 - iii) शेतकऱ्यांच्या उत्पादनांसाठी बाजार भाव ठरवणे
 - iv) ग्राहकांना थेट विक्री करणे
- ब) 'विशेष वस्तू बाजार' का कशासाठी असतो ?
- i) सर्व प्रकारच्या कृषी उत्पादनांसाठी
 - ii) उच्च मागणी असलेल्या अन्नपदार्थांसाठी
 - iii) फळे किंवा भाजीपाला सारख्या विशिष्ट वर्गासाठी
 - iv) फक्त हंगामी उत्पादनांसाठी
- क) बाजार समितीच्या सदस्यांचा सामान्य कार्यकाळ संपल्यानंतर कोण नेमले जाऊ शकतात ?
- i) मूळ सदस्यच
 - ii) त्वरित नवीन अध्यक्ष
 - iii) तात्पुरते समितीचे प्रशासन करण्यासाठी प्रशासक
 - iv) समितीच्या कामावर देखरेख करण्यासाठी पोलिस अधिकारी

- ड) एखाद्या सदस्याच्या राजीनामा किंवा दूर करण्यामुळे झालेल्या रिक्त जागेस साधारणतः कसे भरले जाते?
- ते रिक्त ठेवले जाते
 - नामांकन किंवा उप-निवडणुकीद्वारे भरले जाते
 - राजीनामा दिलेल्या व्यक्तीच्या कुटुंबातील सदस्याला दिले जाते
 - फक्त अध्यक्षाद्वारे व्यवस्थापित केले जाते
- इ) मार्केट कमिटीला शुल्क आणि दलाली दर (अडत) आकारण्याचा अधिकार आहे. याचा मुख्य अर्थ काय?
- व्यापाऱ्यांकडून दिलेल्या सेवेसाठी विशिष्ट शुल्क आकारू शकतात
 - विक्रेत्यांना परवाने विकू शकतात
 - मार्केट क्षेत्रात टोल बूथ उभारू शकतात
 - आयात केलेल्या वस्तूवर कर आकारू शकतात

प्र.2) कृषी उत्पादनांचे विपणन नियंत्रित करणे म्हणजे काय? कृषी उत्पादनांच्या विपणनाचे नियमन करण्यात मार्केट कमिटीची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) मार्केट कमिटीच्या बैठका घेण्याची प्रक्रिया काय आहे, आणि कमिटीच्या कामकाजासाठी या बैठका का महत्वाच्या आहेत? [15]

प्र.4) मार्केट कमिटीचे अधिकार आणि कर्तव्ये कोणती आहेत? [15]

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- संपावेली पर्यायी व्यवस्था करण्याच्या अधिकारांचे महत्त्व
- मार्केट कमिटीच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेचे (AGM) महत्त्व
- मार्केट कमिटीच्या सभांचे महत्त्व
- कृषक

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2174

[Total No. of Pages : 2b

[6443]-317

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CB-617-MJ : Co-operative Banking System

(2023 Pattern) (Credit System) (NEP -2020) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Any three questions from Q.No. 2 to Q.No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks. **[5]**

- a) The head office of NABARD is located at _____.
- b) _____ Organization set up Core banking infrastructure for Rural banks.
- c) Maharashtra State Co-operative banks was established in the year _____.
- d) Kisan Credit Card (KCC) was prepared by NABARD on the recommendation of _____ committee.
- e) Expand NPA _____.

Q2) Explain in detail the Kisan Credit Card and crop loan policy. **[15]**

Q3) Explain in detail the role of Maharashtra state co-operative banks. **[15]**

Q4) Write down the detail role of NABARD in agriculture finance and rural Development. **[15]**

Q5) Explain the role of RBI in Cooperative credit. **[15]**

Q6) Write short notes. (Any four) **[20]**

- a) Criteria for advances.
- b) NPA Concept.
- c) Scope of NABARD.
- d) Problems of Maharashtra state cooperative banks.
- e) National Federation of state cooperative banks.

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

PD2174

[6443]-317

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CB-617-MJ : Co-operative Banking System

(2023 Pattern) (Credit System) (NEP -2020) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) नाबार्ड चे मुख्य कार्यालय येथे आहे.
- ब) संस्थेने ग्रामीण बँकांसाठी कोर बँकिंग पायाभूत सुविधा निर्माण केली आहे.
- क) महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँक वर्षी स्थापन करण्यात आली.
- ड) किसान क्रेडिट कार्ड (KCC) नाबार्ड ने समितीच्या शिफारसी वर सुरू केले.
- इ) NPA चा पूर्ण विस्तार आहे.

प्र.2) किसान क्रेडिट कार्ड आणि पिक कर्ज योजना सविस्तर स्पष्ट करा.

[15]

प्र.3) महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँकांची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

[15]

प्र.4) नाबार्डची कृषी वित्त आणि ग्रामीण विकासामध्ये भूमिका सविस्तर लिहा.

[15]

प्र.5) सहकारी वित्त पुरवठ्यामध्ये रिझर्व बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

[15]

प्र.6) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अग्रिमचे निकष
- ब) एनपीए ची संकल्पना
- क) नाबार्ड ची व्याप्ती
- ड) महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँकांच्या समस्या
- इ) राष्ट्रीय सहकारी बँक महासंघ

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2175

[Total No. of Pages : 4

[6443]-318

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES

TE - 618 - MJ : Tourism Entrepreneurship and Start - UP
(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Questions No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q. 2 to Q.5
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill up the blanks with appropriate answers :

[6]

- i) Tourists visit beaches, desert, mountain etc. that is called as ____ tourism
 - a) Rural
 - b) Urban
 - c) Nature
 - d) Agri
- ii) If turnover is up to 50 crores and investment is up to 10 crores, those enterprises are known as _____ enterprises.
 - a) Micro
 - b) Small
 - c) Medium
 - d) Macro
- iii) _____ refers to a process of starting and operating a Business.
 - a) Enterprise
 - b) Entrepreneurship
 - c) Entrepreneur
 - d) Forecasting
- iv) Analysis of initial demand is the part of _____.
 - a) Tourism entrepreneurship
 - b) Opportunity Identification
 - c) Entrepreneurship development
 - d) Economic development
- v) _____ is the last process for business plan.
 - a) Identification
 - b) Implementation
 - c) Analysis
 - d) Selection
- vi) The Indian Tourism Development Corporation was established in _____.
 - a) 1936
 - b) 1946
 - c) 1956
 - d) 1966

P.T.O.

Q2) What is tourism entrepreneurship? Explain the role of tourism sector in Indian economy. **[18]**

Q3) What is micro enterprises? Explain the role and problems of micro enterprises. **[18]**

Q4) Explain the identification of opportunities. Write steps in setting up of opportunities selection for small enterprises. **[18]**

Q5) What do you mean by a business plan. Explain planning commission's guidelines for formulating project report. **[18]**

Q6) Write short notes on (Any Two) : **[10]**

- a) Rural Tourism
- b) Small enterprises
- c) Product identification
- d) Significance of business plan

PD-2175

[6443]-318

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES

TE - 618 - MJ : Tourism Entrepreneurship and Start - UP
(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रं 1 व 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्रं 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावेत.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) पर्यटक समुद्र चौपाटी, वाळवंट, डोंगर, इत्यादि स्थळांना भेटी देतात त्यास पर्यटन असे म्हणतात .
अ) ग्रामीण ब) शहरी
क) निसर्ग ड) कृषि
- ii) ज्या उपक्रमांची उलाढाल 50 कोटी पर्यंत आणि गुंतवणूक 10 कोटी पर्यंत असते. असे उपक्रम म्हणजे उपक्रम होय.
अ) सूक्ष्म ब) लघु
क) मध्यम ड) मोठे
- iii) व्यवसाय सुरु करणे व चालवणे या प्रक्रियेला म्हणतात.
अ) उद्योग ब) उद्योजगता
क) उद्योजक ड) अनुमान
- iv) सुरुवातीचे मागणी विश्लेषण हा चा भाग आहे.
अ) पर्यटन उद्योजगता ब) संधी ओळख
क) उद्योजकता विकास ड) आर्थिक विकास
- v) ही व्यवसाय आराखड्याची शेवटची पायरी आहे.
अ) ओळख ब) अंमलबजावणी
क) विश्लेषण ड) निवड
- vi) भारत पर्यटन विकास महामंडळ मध्ये स्थापन झाले.
अ) 1936 ब) 1946
क) 1956 ड) 1966

प्रश्न 2) पर्यटन उद्योजगता म्हणजे काय? पर्यटन क्षेत्राची भारतीय अर्थव्यवस्थेमध्ये भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) सुक्ष्म व्यवसाय उपक्रम म्हणजे काय? सुक्ष्म उपक्रमाची भूमिका आणि समस्या स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) संधी ओळख संकल्पना स्पष्ट करा. लघु उद्योगासाठी संधी निवड करण्याचे टप्पे लिहा. [18]

प्रश्न 5) व्यवसाय आराखडा म्हणजे काय? प्रकल्प अहवाल तयार करण्याबाबत नियोजन आयोगाची मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

अ) ग्रामीण पर्यटन

ब) लघु उद्योग

क) वस्तु ओळख

ड) व्यवसाय आराखड्याचे महत्व

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2176

[Total No. of Pages : 4

[6443]-319

M.Com. (Part - II)

ENTREPRENEURSHIP SUPPORT

**ES-619-MJ : Business Practices and Environment
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- a) One of the primary objectives of government policies for small-scale enterprises is _____.
 - i) Increased taxation
 - ii) Promoting import dependency
 - iii) Employment generation
 - iv) Increased regulation
- b) The _____ laid the foundation for small-scale industrial policy in India in 1948.
 - i) Industrial Policy Resolution
 - ii) MSME Development Act
 - iii) SIDBI Policy
 - iv) New Enterprise Policy
- c) A well-designed entrepreneurship training program should be _____ oriented.
 - i) Theory
 - ii) Academically
 - iii) Research
 - iv) Practice
- d) Inputs for entrepreneurship development training include _____.
 - i) Only technical skills
 - ii) Motivational and leadership skills
 - iii) Marketing strategies
 - iv) Financial planning only

P.T.O.

- e) The District Industries Centers (DICs) are responsible for providing _____ to small industries.
- i) Legal assistance
 - ii) Production guidance
 - iii) Subsidies
 - iv) Technical and financial support
- f) Institutional finance is needed for _____ of businesses.
- i) Training
 - ii) Growth and expansion
 - iii) Branding
 - iv) International trade

Q2) Define Training. Explain its objectives and importance of Training for the Growth and Development of Entrepreneurship. [18]

Q3) Discuss the Contribution of Small-Scale Industries Board in the Development of Entrepreneurship. [18]

Q4) Discuss the need for institutional support to an Entrepreneur. Explain the contribution of Small Industries Development Organization for the growth of an Entrepreneurship. [18]

Q5) Explain the role and support of small-scale industries during Plan Period. [18]

Q6) Write short notes (Any 2) [10]

- a) Commercial Banks and Entrepreneurship.
- b) Industrial Policy 1980.
- c) Methods of Training
- d) Micro Small and Medium Enterprises Development Act 2006.

Total No. of Questions : 6]

PD2176

[6443]-319

M.Com. (Part - II)

ENTREPRENEURSHIP SUPPORT

ES-619-MJ : Business Practices and Environment

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) लघुउद्योगांसाठी सरकारी धोरणांचे एक प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.
i) वाढीव कर	ii) आयात अवलंबित्व वाढवणे
iii) रोजगार निर्मिती	iv) वाढीव नियमावली
- ब) 1948 मध्ये ने लघुउद्योग धोरणाची पायाभरणी केली.
i) औद्योगिक धोरण ठराव	ii) MSME विकास अधिनियम
iii) SIDBI धोरण	iv) नवीन उद्यम धोरण
- क) एक चांगले डिझाइन केलेले उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रम केंद्रित असावे.
i) सिद्धांत	ii) शैक्षणिक
iii) संशोधन	iv) व्यवहार
- ड) उद्योजकता विकास प्रशिक्षणाचे इनपुट समाविष्ट करतात.
i) फक्त तांत्रिक कौशल्ये	ii) प्रेरणा आणि नेतृत्व कौशल्ये
iii) विपणन धोरणे	iv) फक्त आर्थिक नियोजन

इ) जिल्हा उद्योग केंद्रे (DICs) लघुउद्योगांना प्रदान करण्यासाठी जबाबदार आहेत.

i) कायदेशीर मदत

ii) उत्पादन मार्गदर्शन

iii) अनुदान

iv) तांत्रिक आणि आर्थिक सहाय्य

फ) व्यवसायांच्या साठी संस्थात्मक वित्त आवश्यक आहे.

i) प्रशिक्षण

ii) वाढ आणि विस्तार

iii) ब्रँडिंग

iv) आंतरराष्ट्रीय व्यापार

प्र.2) प्रशिक्षण व्याख्या द्या. उद्योजकतेच्या वाढीसाठी आणि विकासासाठी प्रशिक्षणाचे उद्देश आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) उद्योजकतेच्या विकासात लघुउद्योग मंडळाच्या योगदानावर चर्चा करा. [18]

प्र.4) उद्योजकाला संस्थात्मक समर्थनाची गरज यावर चर्चा करा. उद्योजकतेच्या वाढीसाठी लघुउद्योग विकास संस्थेच्या योगदानाचे स्पष्टीकरण द्या. [18]

प्र.5) योजना कालावधीत लघुउद्योगांची भूमिका आणि त्यांना मिळालेले समर्थन स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) व्यावसायिक बँका धोरण उद्योजकता

ब) औद्योगिक धोरण 1980

क) प्रशिक्षणाच्या पद्धती

ड) सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास अधिनियम 2006

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2177

[Total No. of Pages : 4

[6443]-320

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

**AR-620-MJ : Agri-Preneurship and Intellectual Property Rights
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 is compulsory.*
- 2) Attempt any two questions from Question No. 2 to 4.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- a) _____ protect the visual appearance or design of a product.
i) Patents	ii) Industrial designs
iii) Trademarks	iv) Trade secrets
- b) Geographical indications (GIs) are used to identify products originating from _____.
i) any geographical area	ii) a specific region or location
iii) a corporate office	iv) international borders
- c) One suggestion for improving agri-preneurship is _____.
i) reducing agricultural technology usage
ii) providing better training and financial support to farmers
iii) increasing agricultural subsidies
iv) restricting exports

P.T.O.

- d) A key challenge in developing agri-preneurship is _____.
- i) lack of agricultural resources
 - ii) limited access to finance and markets
 - iii) abundance of skilled labor
 - iv) high government support
- e) Developing agri-preneurship in India provides opportunities such as _____.
- i) reducing agricultural exports
 - ii) value addition to agricultural products
 - iii) restricting technology usage
 - iv) promoting traditional farming methods only

Q2) What do you mean by Agri-Preneurship? Explain various challenges involved in developing Agri-Preneurship. [15]

Q3) What is Patent? Explain various types of patent & patent process. [15]

Q4) Write Short Notes (Any 3) [15]

- a) Opportunities involved in developing Agri-Preneurship
- b) Need for developing Agri-Preneurhsip
- c) Trademark
- d) Industrial Design

Total No. of Questions : 4]

PD2177

[6443]-320

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

**AR-620-MJ : Agri-Preneurship and Intellectual Property Rights
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 4 मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

अ) उत्पादनाच्या दृश्य स्वरूपाचे किंवा डिझाइनचे संरक्षण करतात.

i) पेटंट्स	ii) औद्योगिक डिझाईन्स
iii) ट्रेड मार्क्स	iv) व्यापार गुपिते

ब) भौगोलिक निर्देशक (GIs) विशिष्ट मधून तयार होणारी उत्पादने ओळखण्यासाठी वापरली जातात.

i) कोणतेही भौगोलिक क्षेत्र	ii) विशिष्ट प्रदेश किंवा स्थान
iii) कॉर्पोरेट कार्यालय	iv) आंतरराष्ट्रीय सीमा

क) कृषी-उद्योजकता सुधारण्याचा एक उपाय म्हणजे होय.

- i) कृषी तंत्रज्ञानाचा वापर कमी करणे
- ii) शेतकऱ्यांना अधिक चांगले प्रशिक्षण आणि आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे
- iii) कृषी अनुदान वाढवणे
- iv) निर्यातीवर निर्बंध लादणे

ड) कृषी-उद्योजकता विकसित करण्यातील एक महत्त्वाची अडचण म्हणजे होय.

i) कृषी संसाधनाचा अभाव	ii) वित्त आणि बाजारपेठेचा मर्यादित प्रवेश
iii) प्रचंड कुशल मजूर उपलब्धता	iv) सरकारी पाठिंबा जास्त असणे

इ) भारतात कृषी-उद्योजकता विकसित केल्याने मिळणाऱ्या संधी म्हणजे होय.

i) कृषी निर्यात कमी करणे	ii) कृषी उत्पादनांना मूल्यवर्धन करणे
iii) तंत्रज्ञानाचा वापर कमी करणे	iv) फक्त पारंपारिक शेती पद्धतींचा प्रचार करणे

प्र.2) कृषी-उद्योजकता म्हणजे काय? कृषी-उद्योजकता विकसित करण्यातील विविध आव्हाने स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) पेटंट म्हणजे काय? पेटंटचे विविध प्रकार आणि पेटंट प्रक्रिया स्पष्ट करा. [15]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) कृषी-उद्योजकता विकसित करण्यातील संधी
- ब) कृषी-उद्योजकता विकसित करण्याची गरज
- क) ट्रेडमार्क
- ड) औद्योगिक डिझाइन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2178

[Total No. of Pages : 4

[6443]-321

M.Com. - II

BUSINESS PRACTICE AND ENVIRONMENT

CE-621-MJ : Corporate Entrepreneurship

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three question from question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions (any 6).

[6]

- a) One of the key factors influencing corporate entrepreneurship is _____.
i) market saturation ii) organizational culture
iii) product quality iv) supply chain
- b) One of the _____ type is internal corporate venturing, where new business units are created within an organization.
i) monitoring ii) controlling
iii) corporate entrepreneurship iv) technology transfer
- c) Corporate entrepreneurial strategies involve developing new business ideas while maintaining alignment with _____.
i) corporate ethics ii) external stakeholders
iii) core business strategy iv) competitors' models
- d) The era of innovation and corporate entrepreneurship focuses on achieving competitive advantage through _____.
i) traditional management ii) constant innovation
iii) mass production iv) product stability

P.T.O.

- e) Many businesses _____ during the pandemic due to their ability to adapt quickly and innovate.
- i) flourished
 - ii) collapsed
 - iii) downsized
 - iv) struggled
- f) The Covid- 19 pandemic created a _____ environment that significantly impacted businesses worldwide.
- i) VUCA (Volatile, Uncertain, Complex and Ambiguous)
 - ii) stable
 - iii) predictable
 - iv) linear

Q2) What is Corporate Entrepreneurship? Explain the factors influencing of Corporate Entrepreneurship. [18]

Q3) Write the measures and performances of Corporate Entrepreneurship. [18]

Q4) Discuss any case study of the flourished during pandemic. [18]

Q5) Explain meaning, definition and characteristics of Corporate Entrepreneurship. [18]

Q6) Write Short Notes (Any Two). [10]

- a) Covid 19 VUCA
- b) Modification of Corporate Entrepreneurship
- c) Sustainable Development
- d) Hurdles of Corporate Entrepreneurship

Total No. of Questions : 6]

PD2178

[6443]-321

M.Com. - II

BUSINESS PRACTICE AND ENVIRONMENT

CE-621-MJ : Corporate Entrepreneurship

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) कॉर्पोरेट उद्योजकतेवर प्रभाव टाकणारा एक महत्वाचा घटक आहे.
i) बाजार संपृक्तता	ii) संघटनात्मक संस्कृती
iii) उत्पादनाची गुणवत्ता	iv) पुरवठा साखळी
- ब) प्रकारांपैकी एक अंतर्गत कॉर्पोरेट उपक्रम आहे, जेथे नवीन व्यवसाय युनिट्स संस्थेमध्ये तयार केले जातात.
i) देखरेख	ii) नियंत्रण
iii) कॉर्पोरेट उद्योजकता	iv) तंत्रज्ञान हस्तांतरण
- क) कॉर्पोरेट उद्योजकीय धोरणांमध्ये नवीन व्यवसाय कल्पना विकसित करणे सह सरेखन राखणे समाविष्ट असते.
i) कॉर्पोरेट नैतिकता	ii) बाह्य भागधारक
iii) मुख्य व्यवसाय धोरण	iv) स्पर्धकांचे मॉडेल
- ड) नवकल्पना आणि कॉर्पोरेट उद्योजकतेचे युग स्पर्धात्मक फायदा साध्य करण्यावर द्वारे लक्ष केंद्रित करते.
i) पारंपारिक व्यवस्थापन	ii) सतत नाविन्य
iii) मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन	iv) उत्पादनाची स्थिरता

- इ) अनेक व्यवसाय महामारीच्या काळात त्वरीत जुळवून घेण्याच्या क्षमतेमुळे आणि नवीन करण्याचा हेतूने त्यांच्यामध्ये
- i) भरभराट झाली ii) ते कोसळले
- iii) आकार कमी केला गेला iv) संघर्ष निर्माण झाला
- फ) कोविड-19 साथीच्या रोगाने वातावरण तयार केले ज्याचा लक्षणीय परिणाम जगभरातील सर्व व्यवसायावर झाला.
- i) अस्थिर, अनिश्चित, जटिल आणि अस्पष्ट (VUCA)
- ii) स्थिर
- iii) अंदाज करण्यायोग्य
- iv) रेखीव

प्र.2) कॉर्पोरेट उद्योजकता म्हणजे काय? कॉर्पोरेट उद्योजकतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) कॉर्पोरेट उद्योजकतेचे उपाय आणि कामगिरी लिहा. [18]

प्र.4) महामारीच्या काळात भरभराट झालेल्या कोणत्याही केस स्टडीची चर्चा करा. [18]

प्र.5) कॉर्पोरेट उद्योजकतेचा अर्थ, व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) कोविड-19 VUCA
- ब) कॉर्पोरेट उद्योजकतेत बदल
- क) शाश्वत विकास
- ड) कॉर्पोरेट उद्योजकतेतील अडथळे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2179

[Total No. of Pages : 4

[6443]-322

M.Com. (Part - II)

**HR622MJ : HUMAN RESOURCE PLANNING &
DEVELOPMENT**

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and 6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from Q2. to Q.5
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- i) The focus of Human Resource Management revolves around _____.
 - a) Machine
 - b) Money
 - c) Men
- ii) Human Resource Management is _____.
 - a) Employee Oriented
 - b) Employer oriented
 - c) Legal oriented
- iii) The first step in Human Resource Planning process is _____.
 - a) Preparing a job analysis
 - b) Forecasting future human resource needs
 - c) Assessing future demand
- iv) E-Recruiting methods include _____.
 - a) Internet job boards
 - b) Career websites
 - c) Employer websites

P.T.O.

- v) _____ is linked with performance appraisal.
- a) Job Analysis
 - b) Development
 - c) Job enlargement
- vi) The purpose of E-Selection are/is _____ .
- a) Achieving cost reduction
 - b) Maximum utilization of human capital
 - c) Both A & B

Q2) Define the term Human Resource Management. Explain in detail approaches and functions of Human Resource Management. **[18]**

Q3) Define the term recruitment. Explain in detail the sources and policy of recruitment. **[18]**

Q4) What is training? Explain in detail importance and process of training. **[18]**

Q5) Explain the recent trends in Human Resource Management after covid 2019. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any two) **[2 × 5 = 10]**

- a) Human Resource Environment
- b) Kinds of Retirement
- c) Performance Appraisal
- d) Human Capital Management

Total No. of Questions : 6]

PD-2179

[6443]-322

M.Com. (Part - II)

HR622MJ : HUMAN RESOURCE PLANNING &
DEVELOPMENT

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न 1 आणि प्रश्न 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

-
- प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) मानव संसाधनाचे लक्ष्य हे सभोवती फिरत असते.
अ) मशीन
ब) पैसा
क) मानव
- ii) मानव संसाधन व्यवस्थापन हे असते.
अ) कर्मचारी केंद्रित
ब) मालक केंद्रित
क) कायदे केंद्रित
- iii) मानव संसाधन नियोजनाच्या प्रक्रियेतील पहिली पायरी म्हणून या पायरीकडे बघितले जाते.
अ) कार्याचे विश्लेषण तयार करणे
ब) भविष्यकालीन मानवी संसाधनांच्या गरजांचे पूर्वअंदाज करणे
क) भविष्यकाळातील मागणीचे मूल्यांकन करणे
- iv) ई-भरतीच्या पद्धतींमध्ये चा समावेश केला जातो.
अ) इंटरनेट जॉब बोर्डस्
ब) करिअर वेबसाईटस्
क) एम्प्लॉयर वेबसाईट

v) कार्यक्षमता मूल्यांकनासाठी चा संबंध असतो.

अ) कार्य विश्लेषण

ब) विकास

क) कार्य आरेखन

vi) ई-निवडीचा हेतू असा आहे.

अ) व्यय कपात साध्य करणे

ब) मानवी भांडवलाचे महत्तम उपयोजन

क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही

प्रश्न 2) 'मानव संसाधन व्यवस्थापन' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. मानव संसाधन व्यवस्थापनाचे दृष्टिकोन व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) 'कामगार भरती' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. कामगार भरतीचे मार्ग किंवा स्रोत व धोरणे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) 'कर्मचारी प्रशिक्षण' म्हणजे काय? प्रशिक्षणाचे महत्व व प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) कोविड-19 नंतर मानव संसाधन व्यवस्थापनातील सद्यकालीन प्रवृत्ती स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [2 × 5 = 10]

अ) मानव संसाधन पर्यावरण

ब) निवृत्तीचे प्रकार

क) कार्यक्षमता मूल्यांकन

ड) मानवी भांडवल व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2180

[Total No. of Pages : 4

[6443]-323

S.Y. M.Com.

**PM-623-MJ : PROJECT MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) Answer any 3 questions from Q2 to Q5.*
- 3) Figures to the right side indicate full Marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice :

[6]

- a) A Project is characterized by its _____ nature, meaning it has a defined start and end date.
 - i) Continuous
 - ii) Temporary
 - iii) Ongoing
- b) The main difference between a project and a process is that a project is _____, while a process is ongoing.
 - i) Continuous
 - ii) Temporary
 - iii) Permanent
- c) The Government acts as a _____ to ensure fair business practices.
 - i) Facilitator
 - ii) Arbitrator
 - iii) Regulator
- d) Regulatory frameworks are established to protect _____ interest.
 - i) Private
 - ii) Government
 - iii) Public

P.T.O.

- e) The process of evaluating the technical feasibility of a project is known as _____ Appraisal.
- i) Financial
 - ii) Technical
 - iii) Commercial
- f) A detailed assessment of market demand and competition is part of the _____ Appraisal.
- i) Social
 - ii) Technical
 - iii) Commercial

Q2) What do you mean by Technical Appraisal? Explain the nature and techniques of technical Appraisal. [18]

Q3) What do you mean by the term project cost estimation? Explain the components of capital cost of a project. [18]

Q4) Write the meaning of the term Project. Discuss different types of projects.[18]

Q5) Explain the term Project Identification. Discuss the characteristics of Project Identification. [18]

Q6) Write Short Notes on (any two) [10]

- a) General Management
- b) Financial Appraisal
- c) Techniques of Project Risk Analysis
- d) Role of Financial Institutions in Project Management

Total No. of Questions : 6]

PD2180

[6443]-323

S.Y. M.Com.

**PM-623-MJ : PROJECT MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) प्रकल्प त्याच्या स्वरूपाद्वारे वैशिष्ट्यीकृत आहे, म्हणजे त्याची एक परिभाषित प्रारंभ आणि समाप्ती आहे.
- i) सतत
 - ii) तात्पुरत्या
 - iii) चालू
- ब) प्रकल्प आणि प्रक्रियेतील मुख्य फरक हा आहे की प्रकल्प असतो, तर प्रक्रिया चालू असते.
- i) सतत
 - ii) तात्पुरत्या
 - iii) कायमस्वरूपी
- क) सरकार न्याय व्यवसाय पद्धती सुनिश्चित करण्यासाठी म्हणून काम करते.
- i) सुविधा देणारा
 - ii) लवाद
 - iii) नियामक
- ड) हितसंबंधांचे संरक्षण करण्यासाठी नियामक चौकट स्थापित केली जाते.
- i) खाजगी
 - ii) सरकारी
 - iii) सार्वजनिक

- इ) प्रकल्पाच्या तांत्रिक व्यवहार्यतचे मूल्यमापन करण्याची प्रक्रिया म्हणून ओळखली जाते.
- i) वित्तीय
 - ii) तांत्रिक
 - iii) व्यावसायिक
- फ) बाजारपेठेतील मागणी आणि स्पर्धेचे तपशीलवार मूल्यमापन हा मूल्यमापनाचा भाग आहे.
- i) सामाजिक
 - ii) तांत्रिक
 - iii) व्यावसायिक

प्र.2) तांत्रिक मूल्यमापन म्हणजे काय? तांत्रिक मूल्यमापनाचे स्वरूप आणि तंत्रे स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) प्रकल्प खर्च अंदाज म्हणजे काय? प्रकल्पाच्या भांडवली खर्चाचे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) प्रकल्प या संज्ञेचा अर्थ लिहा. प्रकल्पाच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. [18]

प्र.5) प्रकल्प ओळख ही संज्ञा स्पष्ट करा. प्रकल्प ओळखण्याच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सामान्य व्यवस्थापन
- ब) वित्तीय मूल्यमापन
- क) प्रकल्प जोखीम विश्लेषणाची तंत्रे
- ड) प्रकल्प व्यवस्थापनातील वित्तीय संस्थांची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2181

[Total No. of Pages : 4

[6443]-324

S.Y. M.Com.

**PM-624-MJ : PROJECT MANAGEMENT - INPUTS,
MONITORING AND CONTROL
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question no 1 and 5 are compulsory.*
- 2) Answer any two questions from Q2 to Q4*
- 3) Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice :

[5]

- a) Project management helps in _____ resources effectively, lending cost savings.
 - i) Allocating
 - ii) Losing
 - iii) Ignoring
- b) Through proper planning and control, project management enhances _____ satisfaction by meeting project requirements.
 - i) Employee
 - ii) Vendor
 - iii) Customer
- c) A potential disadvantage of a project organization is the _____ of resources when projects overlap.
 - i) Misallocation
 - ii) Efficiency
 - iii) Coordination

P.T.O.

- d) Effective control involves _____ deviations from the project plan to ensure alignment with goals.
- i) Identifying
 - ii) ignoring
 - iii) expanding
- e) In the _____ phase, market research and customer feedback are used to refine the product concept
- i) Design
 - ii) Production
 - iii) Development

Q2) Explain the term community participation in projects? Discuss the importance & types of community participation in projects. **[10]**

Q3) Discuss in detail the advantages and disadvantages of pure matrix form of organization. **[10]**

Q4) Discuss in detail the techniques and importance of project benefit monitoring. **[10]**

Q5) Write Short Notes on (any two) **[2×5=10]**

- a) Advantages of project organization
- b) Operating cycle method of working capital assessment
- c) Break down structure
- d) Preparation of specifications for project activities

Total No. of Questions : 5]

PD2181

[6443]-324

S.Y. M.Com.

**PM-624-MJ : PROJECT MANAGEMENT - INPUTS,
MONITORING AND CONTROL
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 5 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 4 पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) प्रकल्प व्यवस्थापन संसाधनाचा कार्यक्षम वापर करण्यात मदत करते, त्यामुळे खर्चाची बचत होते.
- i) वाटप करणे
 - ii) वाया घालवणे
 - iii) दुर्लक्ष करणे
- ब) योग्य नियोजन आणि नियंत्रणाद्वारे, प्रकल्प व्यवस्थापन प्रकल्पाच्या आवश्यकतांची पूर्तता करते आणि समाधान वाढवते.
- i) कर्मचारी
 - ii) विक्रेता
 - iii) ग्राहक
- क) प्रकल्प संघटनेचा संभाव्य तोटा म्हणजे संसाधनांचे जेव्हा प्रकल्प अतिव्याप्त होतो.
- i) चुकीचे वाटप
 - ii) कार्यक्षमता
 - iii) समन्वय

- ड) प्रभावी नियंत्रणामध्ये उद्दिष्टांसारखे सरेखन सुनिश्चित करण्यासाठी प्रकल्प योजनेतील विचलन यांचा समावेश होतो.
- i) ओळखण्याच्या
 - ii) दुर्लक्ष करण्याच्या
 - iii) विस्तार करण्याच्या
- इ) टप्यात, उत्पादन संकल्पना सुधारण्यासाठी बाजारपेठ संशोधन आणि ग्राहक अभिप्राय वापरला जातो.
- i) सरेखन/आराखडा
 - ii) उत्पादन
 - iii) विकास

प्र.2) 'प्रकल्पांमध्ये समुदायाचा सहभाग' स्पष्ट करा. प्रकल्पातील समुदायाचे महत्त्व आणि प्रकार विशद करा. [10]

प्र.3) शुद्ध मॅट्रिक्स संघटनेच्या स्वरूपाचे फायदे आणि तोटे लिहा. [10]

प्र.4) प्रकल्प फायदा मूल्यमापनाची तंत्रे आणि महत्त्व विशद करा. [10]

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [2×5=10]

- अ) प्रकल्प संघटनेचे फायदे
- ब) खेळत्या भांडवल मूल्यांकनाची कार्यकारी चक्र पद्धत
- क) खंडीत संरचना
- ड) प्रकल्प उपक्रमांसाठी तपशील तयार करणे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2182

[Total No. of Pages : 4

[6443]-325

M. Com. - II

**OB-625-MJ : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) Answer any three questions from Q.2 to Q.5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- a) A common definition of organizational behaviour is that it is the study of _____.
 - i) Group behavior
 - ii) Individual behavior
 - iii) Both (i) & (ii)
- b) Fundamental concepts of organizational behavior revolve around _____.
 - i) The nature of human beings
 - ii) The working of human beings
 - iii) Both (i) & (ii)
- c) The job satisfaction of an employee is dependent on the _____.
 - i) Behavior
 - ii) Attitude
 - iii) Personality
- d) Components of attitude can majorly be segregated into _____ types.
 - i) 7
 - ii) 4
 - iii) 3

P.T.O.

- e) Emotional intelligence can be studied through _____.
i) The abilities - focused approach
ii) The integrative model approach
iii) Both (i) & (ii)
- f) _____ is/are the basic sources of stress.
i) The environment
ii) Psychological
iii) Both (i) & (ii)

Q2) Define the term 'Organizational Behavior'. Explain in detail elements and importance of organizational behavior. **[18]**

Q3) What do you mean by the term 'Personality' and 'Attitude'? Explain the characteristics of personality and attitude. **[18]**

Q4) Define the term 'Motivation'. Describe in detail different types of motives and explain the motivational process. **[18]**

Q5) Define the term 'Stress'. Explain the causes of stress and approaches regarding stress management. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (any two). **[10]**

- a) Role of Information Technology in organization
b) Organization design
c) Vroom's Expectancy Theory of Motivation
d) Conflict

Total No. of Questions : 6]

PD2182

[6443]-325

M. Com. - II

OB-625-MJ : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) संघटनात्मक वर्तनाची सर्वसाधारण व्याख्या म्हणजे चा तपशीलवार केला जाणारा अभ्यास होय.
- i) सामूहिक वर्तन
 - ii) व्यक्तिगत वर्तन
 - iii) (i) आणि (ii) दोन्हीही
- ब) संघटनात्मक वर्तनाच्या मूलभूत संकल्पना या सभोवती फिरतात.
- i) मानवी स्वभावाचे स्वरूप
 - ii) मानवी वर्तनाची कार्यपद्धती
 - iii) (i) आणि (ii) दोन्हीही
- क) कर्मचाऱ्याचे कार्य समाधान हे घटकावर अवलंबून असते.
- i) वर्तन
 - ii) प्रवृत्ती
 - iii) व्यक्तिमत्व
- ड) प्रवृत्तीचे जे घटक असतात त्यांचे प्रामुख्याने विभाजन हे प्रकारांमध्ये केले जाते.
- i) 7
 - ii) 4
 - iii) 3

इ) भावनिक बुद्धीमत्तेचा अभ्यास हा द्वारे केला जातो.

- i) क्षमता केंद्रित दृष्टिकोन
- ii) एकात्मिक प्रारूप दृष्टिकोन
- iii) (i) आणि (ii) दोन्हीही

फ) हे ताणाचे मूलभूत स्रोत आहे.

- i) पर्यावरण
- ii) मानसिक घटक
- iii) (i) आणि (ii) दोन्हीही

प्र.2) 'संघटनात्मक वर्तन' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संघटनात्मक वर्तनाचे घटक आणि महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) 'व्यक्तिमत्व' व 'प्रवृत्ती' म्हणजे काय? व्यक्तिमत्व व प्रवृत्तीची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) 'अभिप्रेरणा' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. प्रेरणेचे विविध प्रकार विशद करा आणि प्रेरणात्मक प्रक्रिया स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) 'ताणतणाव' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. ताणतणावाची कारणे सांगून ताणतणाव व्यवस्थापनासंबंधीचे दृष्टिकोन स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) माहिती तंत्रज्ञानाची संघटनेतील भूमिका
- ब) संघटनात्मक आराखडा
- क) रूमचा संप्रेरण सिद्धांत
- ड) संघर्ष

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2183

[Total No. of Pages : 6

[6443]-326

M.Com. (Part - II)

FB 626 MJ : INTERNATIONAL BANKING AND
FINANCE

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from question No.2 to 5.
- 3) Figures to the right side indicates full marks.

Q1) Fill in the blanks. (Any Six)

[6]

- i) International trade and domestic trade differ because of _____.
A) Different government policy B) Immobility of factors
C) Trade Restrictions D) All of the above
- ii) Which of the following is international trade
A) Trade between countries B) Trade between Regions
C) Both A and B D) None of These
- iii) NRE full form _____.
A) Non- Resident External B) Non - Regular External
C) Non- Resident Earnings D) None of These
- iv) Syndicated loan is a loan that is _____.
A) Secured by Mortgages
B) Unsecured
C) Provided by Group of Banks
D) Provided to a Group of Customers

P.T.O.

- v) The major types of business risk include all of the following except
 - A) Price Risk
 - B) Diversification Risk
 - C) Pure Risk
 - D) Credit Risk
- vi) Which country is a part of BRICS
 - A) Brazil
 - B) Russia
 - C) India
 - D) All of the above
- vii) Which country first adopted the euro in 2015?
 - A) Bulgaria
 - B) Poland
 - C) Germany
 - D) Lithuania

Q2) Define International banking. Explain the Global Trends and Developments in International Banking. [18]

OR

Define International banking. Explain the Evolution of International Banking.

Q3) What is Derivative? State the advantages and disadvantages of Derivatives.[18]

OR

What is meant by Merchant Banking? Explain the Need and Services of Merchant Banking.

Q4) What is International Finance? Explain the objective and importance of International Finance. [18]

OR

What is a Risk Management in Banking? Explain the types of Risk Management in Banking.

Q5) What is International Finance Corporation? Explain the functions and Criticisms of International Finance corporation. [18]

OR

What is the Multilateral Investment Guarantee Agency? Explain the Function of Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

Q6) Write Short Notes (Any Two) :

[10]

- a) BRICS
- b) International Monetary Fund
- c) Assets Liability Management
- d) Export Finance

PD-2183

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

[6]

- v) व्यवसाय जोखमीच्या प्रमुख प्रकारांमध्ये खालील वगळता सर्व समाविष्ट आहेत.
अ) किंमत जोखीम	ब) जोखीम विविधता
क) शुद्ध धोका	ड) क्रेडिट जोखीम
- vi) कोणता देश BRICS चा भाग आहे
अ) ब्राझील	ब) रशिया
क) भारत	ड) वरील सर्व
- vii) 2015 मध्ये कोणत्या देशाने पहिल्यांदा युरो स्वीकारला?
अ) बल्गेरिया	ब) पोलंड
क) जर्मनी	ड) लिथुआनिया

प्रश्न 2) आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची व्याख्या करा. आंतरराष्ट्रीय बँकिंगमधील जागतिक ट्रेंड आणि विकास स्पष्ट करा. [18]

किंवा

आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची व्याख्या करा. आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची उत्क्रांती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) व्युत्पन्न (Derivative) म्हणजे काय? व्युत्पन्न फायदे आणि तोटे सांगा. [18]

किंवा

मर्चंट बँकिंग म्हणजे काय? मर्चंट बँकिंगची गरज आणि सेवा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) आंतरराष्ट्रीय वित्त म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय वित्ताचे उद्दिष्ट आणि महत्व स्पष्ट करा. [18]

किंवा

बँकिंगमध्ये जोखीम व्यवस्थापन म्हणजे काय? बँकिंगमधील जोखीम व्यवस्थापनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) आंतरराष्ट्रीय वित्त निगम म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय वित्त निगमाची कार्ये आणि टीका स्पष्ट करा. [18]

किंवा

बहुपक्षीय गुंतवणूक हमी एजन्सी म्हणजे काय? बहुपक्षीय गुंतवणूक हमी एजन्सी (MIGA) चे कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

- अ) ब्रिक्स
- ब) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी
- क) मालमत्ता दायित्व व्यवस्थापन
- ड) निर्यात वित्त

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2184

[Total No. of Pages : 4

[6443]-327

M.Com. - II

IS-627-MJ : INSURANCE STUDIES
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) Solve any Three Questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) Figures to the right side indicate full Marks.*

Q1) Choose the correct answer :

[6]

- a) Insurance provides _____ against financial losses.
i) Investment	ii) Protection
iii) Risk	iv) Capital
- b) The amount paid by the insured to the insurer for insurance coverage is called the _____.
i) Sum Assured	ii) Premium
iii) Claim	iv) Deductible
- c) General Insurance was nationalized in the year _____.
i) 1956	ii) 1972
iii) 1991	iv) 1999
- d) General insurance in India includes policies related to _____.
i) Life	ii) Vehicles
iii) Education	iv) Savings

P.T.O.

- e) Motor insurance covers vehicles against _____ and third-party liability.
- i) Theft
 - ii) Premiums
 - iii) Interest
 - iv) Legal claims
- f) The primary objective of IRDAI is to protect the interests of _____.
- i) Policyholders
 - ii) Insurance companies
 - iii) Banks
 - iv) Government

Q2) Explain the Principles and Components of Insurance. [18]

Q3) Describe the current structure of the insurance sector in India. [18]

Q4) Explain the concept and importance of Motor Insurance. [18]

Q5) Explain the Challenges and Opportunities in Insurance Sector. [18]

Q6) Write short notes. (Any 2) [10]

- a) Functions of Insurance
- b) Role of Insurance in Economic Development
- c) Insurance and Social Security Schemes
- d) Performance of Insurance Sector in India

Total No. of Questions : 6]

PD2184

[6443]-327

M.Com. - II

IS-627-MJ : INSURANCE STUDIES
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा.

[6]

अ) विमा आर्थिक नुकसानीपासून प्रदान करतो.

i) गुंतवणूक	ii) संरक्षण
iii) जोखीम	iv) भांडवल

ब) विमा संरक्षणासाठी विमाधारकाने विमा कंपनीला दिलेली रक्कम म्हणून ओळखली जाते.

i) निश्चित रक्कम	ii) हप्ता
iii) दावा	iv) कपात

क) सामान्य विम्याचे सन मध्ये राष्ट्रीयीकरण करण्यात आले.

i) 1956	ii) 1972
iii) 1991	iv) 1999

ड) भारतातील सामान्य विम्यामध्ये संबंधित पॉलिसी समाविष्ट आहेत.

i) जीवन	ii) वाहन
iii) शिक्षण	iv) बचत

इ) वाहन विमा वाहनांना आणि तृतीय पक्ष जबाबदारीपासून संरक्षण देतो.

i) चोरी

ii) हप्ते

iii) व्याज

iv) कायदेशीर दावे

फ) IRDAI चा मुख्य उद्देश म्हणजे च्या हिताचे संरक्षण करणे.

i) विमाधारक

ii) विमा कंपन्या

iii) बँका

iv) सरकार

प्र.2) विम्याचे तत्त्वे आणि घटक स्पष्ट करा.

[18]

प्र.3) भारतातील विमा क्षेत्राच्या सध्याच्या संरचनेचे वर्णन करा.

[18]

प्र.4) वाहन विम्याची संकल्पना आणि वाहन विम्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

[18]

प्र.5) विमा क्षेत्रातील आव्हाने आणि संधी स्पष्ट करा.

[18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

अ) विम्याची कार्ये

ब) आर्थिक विकासात विम्याची भूमिका

क) विमा आणि सामाजिक सुरक्षा योजना

ड) भारतातील विमा क्षेत्राची कामगिरी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD2185

[Total No. of Pages : 4

[6443]-328

M.Com. - II

ADVANCED BANKING AND FINANCE

**IA-628-MJ : Introduction to Actuarial Studies
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Que. No 1 Compulsory.*
- 2) *Que. No. 2 to 4 solve any two.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks. (any five) :

[5]

- a) By enabling complex calculations and information analysis _____ revolutionized insurance operations.
 - i) By computer
 - ii) By table
 - iii) By calculator
 - iv) By graph
- b) The development of _____ charts by Edmund Halley in the seventeenth century led to significant advances in the science of insurance.
 - i) Life
 - ii) Health
 - iii) Risk
 - iv) Economic
- c) The origin of actuarial science can be traced back to the beginning of the _____ century like the development of probability theory.
 - i) 16th
 - ii) 17th
 - iii) 18th
 - iv) 19th
- d) Actuaries in health care evaluate the economic aspects of _____ services.
 - i) Medical
 - ii) Health
 - iii) Risk
 - iv) (i) and (ii)

P.T.O.

- e) Risk is the possibility of harm or loss due to _____ events.
- i) Expected
 - ii) Unexpected
 - iii) Uncertainty
 - iv) (ii) and (iii)
- f) _____ Risk arises from internal processes, systems or human error.
- i) Currency
 - ii) Working
 - iii) Market
 - iv) Interest
- g) _____ Risk is the possibility of loss due to failure of the borrower to repay the loan.
- i) Debt/loan
 - ii) Liquidity
 - iii) Strategic
 - iv) Systematic

Q2) Explain the responsibilities and duties of actuaries. [15]

Q3) ‘What is risk? Explain the types of risk. [15]

Q4) Write to short notes (any three). [15]

- a) History of Actuarial Studies.
- b) Misconceptions about insurance.
- c) Role of Insurance Scientists in the Insurance Industry.
- d) Role of Insurers in Healthcare.

Total No. of Questions : 4]

PD2185

[6443]-328

M.Com. - II

ADVANCED BANKING AND FINANCE

**IA-628-MJ : Introduction to Actuarial Studies
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 4 पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही पाच)

[5]

- अ) जटील गणना आणि माहिती विश्लेषण सक्षम करून विमा कार्यामध्ये क्रांती घडवून आणली.
i) संगणकाने	ii) तक्त्याने
iii) कॅल्क्युलेटरने	iv) आलेखाने
- ब) एडमंड हॅलीने सतराव्या शतकात तक्त्यांचा विकास केल्याने विमा विज्ञानात लक्षणीय प्रगती झाली.
i) जीवन	ii) आरोग्य
iii) जोखीम	iv) आर्थिक
- क) संभाव्यता सिद्धांताच्या विकासासारखी शतकाच्या सुरुवातीस विमा शास्त्राची उत्पत्ती शोधली जाते.
i) 16 व्या	ii) 17 व्या
iii) 18 व्या	iv) 19 व्या
- ड) आरोग्य सेवेमधील विमाशास्त्रज्ञ सेवांच्या आर्थिक पैलूंचे मूल्यमापन करतात.
i) वैद्यकीय	ii) आरोग्य
iii) जोखीम	iv) (i) आणि (ii)
- इ) जोखीम म्हणजे घटनांमुळे हानी किंवा नुकसान होण्याची शक्यता होय.
i) अपेक्षित	ii) अनपेक्षित
iii) अनिश्चितता	iv) (ii) आणि (iii)

फ) जोखीम अंतर्गत प्रक्रिया, प्रणाली किंवा मानवी चुकामुळे उद्भवते.

i) चलन

ii) कार्यरत

iii) बाजारपेठ

iv) व्याज

य) जोखीम म्हणजे कर्जदाराच्या कर्जाची परतफेड करण्यात अयशस्वी झाल्यामुळे नुकसान होण्याची शक्यता होय.

i) कर्ज

ii) तरलता

iii) धोरणात्मक

iv) पद्धतशीर

प्र.2) विमाशास्त्रज्ञांच्या जबाबदाऱ्या आणि कर्तव्य विशद करा.

[15]

प्र.3) जोखीम म्हणजे काय? जोखमीचे प्रकार स्पष्ट करा.

[15]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

अ) विमाशास्त्राचा इतिहास

ब) विमाशास्त्राबद्दलचे गैरसमज

क) विमा उद्योगातील विमा शास्त्रज्ञांची भूमिका

ड) आरोग्यसेवेमधील विमा शास्त्रज्ञांची भूमिका

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2186

[Total No. of Pages : 4

[6443]-329

S.Y. M.Com.

**BC629MJ : COMMERCIAL BANKING AND INVESTMENT
BANKING**

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from question No.2 to Question No. 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct options for the following and write the correct answer. **[6]**

- a) What is the primary goal of the Securities and Exchange Board of India (SEBI)?
 - i) To regulate insurance companies
 - ii) To oversee capital markets and protect investor interests
 - iii) To manage the monetary policy of India
 - iv) To regulate retail banking operations
- b) What is the primary purpose of Anti-Money Laundering (AML) regulations in investment banking?
 - i) To ensure investment banks generate profits
 - ii) To prevent fraudulent transactions
 - iii) To verify the identities of customers and prevent illegal activities
 - iv) To regulate the issuance of new securities
- c) Investment banks help promote economic growth by:
 - i) Facilitating retail banking services
 - ii) Raising capital for businesses to invest in expansion and innovation
 - iii) Providing savings accounts
 - iv) Issuing consumer credit cards
- d) When investment banks manage the assets of high-net-worth individuals and institutional investors, this is known as:
 - i) Trading
 - ii) Asset Management
 - iii) Mergers and Acquisitions
 - iv) Debt Underwriting

P.T.O.

- e) Banks provide trade finance services to businesses engaged in international trade. Which of the following is an example of such a service?
- i) Personal Loan
 - ii) Export Credit
 - iii) Housing Loan
 - iv) Gold Loan
- f) Which of the following refers to loans extended to large businesses or corporations for significant capital expenditures?
- i) Personal Loan
 - ii) Corporate Loan
 - iii) Agriculture Loan
 - iv) Priority Sector Loan

Q2) What are the challenges faced by commercial banks in India in terms of organizational structure and operational efficiency? **[18]**

Q3) What are the different types of loans offered by commercial banks? And how do they cater to various customer needs? **[18]**

Q4) How do investment banks assess and manage risks associated with their operations? **[18]**

Q5) What is the significance of legal documentation in investment transactions, and what key documents are typically involved? **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any 2) : **[10]**

- i) Importance of Legal Documentation
- ii) Dispute Resolution Mechanisms
- iii) Electronic Banking Services
- d) Types of loans provided by commercial banks

Total No. of Questions : 6]

PD2186

[6443]-329

S.Y. M.Com.

**BC629MJ : COMMERCIAL BANKING AND INVESTMENT
BANKING**

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) सिक््युरिटीज आणि एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया (SEBI) यांचे मुख्य उद्दिष्ट काय आहे?
- i) विमा कंपन्या नियंत्रित करणे
 - ii) भांडवल बाजाराचे निरीक्षण करणे आणि गुंतवणूकदारांचे संरक्षण करणे
 - iii) भारताच्या वित्तीय धोरणाचे व्यवस्थापन करणे
 - iv) किरकोळ बँकिंग ऑपरेशन्स नियंत्रित करणे
- ब) गुंतवणूक बँकिंगमध्ये अँटी-मनी लॉन्ड्रिंग (AML) नियमांचा प्रमुख उद्देश काय आहे?
- i) गुंतवणूक बँकांना नफा मिळवण्यासाठी मदत करणे
 - ii) फसवणूक रोखणे
 - iii) ग्राहकांच्या ओळखीची पडताळणी करणे आणि बेकायदेशीर क्रियाकलाप थांबवणे
 - iv) नवीन सिक््युरिटीज जारी करणे नियंत्रित करणे
- क) गुंतवणूक बँका आर्थिक विकासाला कशामुळे प्रोत्साहन देतात?
- i) किरकोळ बँकिंग सेवा सुलभ करणे
 - ii) कंपन्यांना विस्तार आणि नवोपक्रमासाठी भांडवल उभारून देणे
 - iii) बचत खाते प्रदान करणे
 - iv) ग्राहकांना क्रेडिट कार्ड जारी करणे
- ड) जेव्हा गुंतवणूक बँका उच्च-मूल्यवान व्यक्ती आणि संस्थात्मक गुंतवणूकदारांसाठी मालमत्ता व्यवस्थापन करतात, तेव्हा त्याला काय म्हणतात?
- i) ट्रेडिंग
 - ii) मालमत्ता व्यवस्थापन
 - iii) विलीनीकरण आणि अधिग्रहण
 - iv) कर्ज अंडररायटिंग

- इ) बँका आंतरराष्ट्रीय व्यापारात गुंतलेल्या व्यवसायांना व्यापार वित्त सेवा पुरवतात. त्यापैकी कोणती सेवा याचे उदाहरण आहे?
- वैयक्तिक कर्ज
 - निर्यात कर्ज
 - गृहनिर्माण कर्ज
 - सोने कर्ज
- फ) खालीलपैकी कोणते मोठ्या व्यवसायांना किंवा कंपन्यांना मोठ्या भांडवली खर्चासाठी दिले जाणारे कर्ज आहे?
- वैयक्तिक कर्ज
 - कॉर्पोरेट कर्ज
 - कृषी कर्ज
 - प्राथमिक क्षेत्र कर्ज

प्र.2) वाणिज्य बँकांना संघटनात्मक संरचना आणि कार्यक्षमतेच्या दृष्टीने कोणत्या आव्हानांना सामना करावा लागतो? [18]

प्र.3) वाणिज्य बँकांनी दिलेल्या विविध प्रकाराच्या कर्जांचा तपशील काय आहे? आणि ते विविध ग्राहकांच्या आवश्यकतांसाठी कसे उपयुक्त आहेत? [18]

प्र.4) गुंतवणूक बँका त्यांच्या कार्याशी संबंधित जोखमीचे मूल्यांकन आणि व्यवस्थापन कशाप्रकारे करतात? [18]

प्र.5) गुंतवणूक व्यवहारांमध्ये कायदेशीर दस्तऐवजांचे महत्त्व काय आहे, आणि सामान्यतः कोणते प्रमुख दस्तऐवज समाविष्ट असतात? [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- कायदेशीर दस्तऐवजांचे महत्त्व
- वाद निराकरण यंत्रणा
- इलेक्ट्रॉनिक बँकिंग सेवा
- वाणिज्य बँकांद्वारे दिल्या जाणाऱ्या विविध कर्जांचे प्रकार

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2187

[Total No. of Pages : 4

[6443]-330

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

IM - 630 - MJ : International Marketing

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Questions No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Students can attempt any three questions from Q. 2 to Q.5

Q1) Fill in the blanks (any three) :

[6]

- i) Domestic marketing focuses on a _____ market while International marketing requires. Understanding and adopting to multiple foreign market.
 - a) Single
 - b) Nione
 - c) Narrow
 - d) Greater
- ii) The process of selecting developing and managing Distribution channel is called _____.
 - a) Channel management
 - b) Logistic
 - c) Supply chain
 - d) Warehousing
- iii) Secondry sources involve collecting data that _____.
 - a) already exists
 - b) already begining
 - c) researchers
 - d) already research
- iv) The International marketing mix requires a _____ of the target markets and flexible approach.
 - a) closing understanding
 - b) deep understanding
 - c) only understanding
 - d) global market
- v) Language difference affect how _____ are perceived.
 - a) Singnificance
 - b) Marketing message
 - c) Channel message
 - d) Good message

Q2) Explain about cross cultural communication and negotiations.

[18]

OR

State scope of International marketing.

P.T.O.

Q3) Describe Economic Environment and International trade theories. [18]

OR

State Distribution channels and logistics.

Q4) Explain the factors, influencing International consumer Behaviour. [18]

Q5) Explain the International Brand management. [18]

Q6) Write short notes (any two) : [10]

- a) Cultural Environment of International marketing.
- b) Types of Trade Barriers.
- c) Strategies for Effective language and communication.
- d) Distribution channels in Global market.

[6443]-330
M.Com. (Part - II)
ADVANCED MARKETING
IM - 630 - MJ : International Marketing
(2023 Pattern) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रं 1 व 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्रं 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावेत.

-
- प्रश्न 1) रिकाम्या जागी योग्य पर्यायी शब्द भरा. (कोणतेही तीन) [6]
- i) देशातर्गत बाजार एक बाजारपेठेवर लक्ष्य केंद्रित करते, तर आंतरराष्ट्रीय विपणना साठी परदेशी बाजारपेठेचे गुणाकार करण्या साठी समजून घेणे व स्वीकारणे आवश्यक आहे.
अ) एकेटी ब) विशिष्ट
क) अरुंद ड) अधिककतम
- ii) विसरण मार्ग निवडणे, विकसित करणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे यास म्हणतात.
अ) वितरण व्यवस्थापन ब) लॉजीस्टीक
क) वितरण साखळी ड) वेअर हाउसिंग
- iii) दुय्यम स्रोता मध्ये माहिती गोळा करण्यात चा समावेश असतो.
अ) आधीच आस्तितवात असलेला बाबी ब) सुरुवात केलेल्या बाबी
क) संशोधक ड) आधीचे संशोधन
- iv) आंतरराष्ट्रीय विपणन मिश्रात लक्ष्य बाजार व लवचिक दृष्टीकोनासाठी आवश्यकता असते.
अ) बंद करण्याची समज ब) खोली समजून घेण्याची
क) फक्त समजून घेणे ड) जागतिक बाजारपेठ
- v) कसा समजला जातो, यावर भाषेचा फरक पडत असतो.
अ) महत्त्व ब) विपणन संदेश
क) मार्ग संदेश ड) चांगला संदेश

- प्रश्न 2) बाह्य संस्कृती संज्ञापन (संप्रेषण) व वाटाघाटीची माहिती स्पष्ट करा. [18]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय विपणनाची व्याप्ती विषद करा.
- प्रश्न 3) आर्थिक वातावरण आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार सिद्धांताचे वर्णन करा. [18]
किंवा
वितरणाचे मार्ग व लॉजीस्टिक संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) आंतरराष्ट्रीय ग्राहक वर्सनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5) जागतिक ब्रँड व्यवस्थापन सविस्तर स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 6) टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]
अ) आंतरराष्ट्रीय विपणनातील सांस्कृतिक वातावरण.
ब) व्यापार अडथळ्यातील प्रकार.
क) प्रभावी भाषा आणि संवादासमिचे धोरणे.
ड) जागतिक बाजारपेठेतील वितरणाचे मार्ग.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2188

[Total No. of Pages : 4

[6443]-331

M.Com. (Part - II)

MARKETING RESEARCH

MR-631-MJ : Advanced Marketing

(2023 Pattern) (NEP) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions :

[6]

- a) _____ are the two types of research data.
- i) Predictive and Quantitative ii) Primary and Secondary
 - iii) Qualitative and Quantitative iv) Qualitative and Predictive
- b) A business activity that discovers information of use in making marketing decisions is _____.
- i) Market Segmentation ii) Product Distribution
 - iii) Sales Performance iv) Market Research
- c) Modern Marketing is only based on _____.
- i) Consumer Buying Behaviour ii) Market Research
 - iii) Customer Satisfaction iv) Customers Delivered Value
- d) _____ is the first and most important step in the marketing process.
- i) Understanding customers' needs and demands
 - ii) Implementation and control
 - iii) Developing Marketing Strategy
 - iv) Creating Customer Satisfaction

P.T.O.

- e) _____ is the process of marketing accomplished or facilitated via the use of internet technologies.
- i) Internet Marketing ii) Search Marketing
 - iii) E-Marketing iv) Mobile Marketing
- f) _____ platform is widely known for affiliate marketing.
- i) Google Ads ii) Amazon Associates
 - iii) Facebook Ads iv) LinkedIn

Q2) What is Marketing Research? Explain the role of marketing research in marketing. **[18]**

Q3) What is Market Information? Explain the importance of Market Information. **[18]**

Q4) What is Web Based Marketing Research? Explain the marketing research in social media. **[18]**

Q5) Explain the attitude measurement and scaling techniques in marketing research. **[18]**

Q6) Write a short notes on (any 2 out of 4) **[10]**

- a) Nature of Marketing Research
- b) Types of Report
- c) Social Media Marketing
- d) Product Research

Total No. of Questions : 6]

PD2188

[6443]-331

M.Com. (Part - II)

MARKETING RESEARCH

MR-631-MJ : Advanced Marketing

(2023 Pattern) (NEP) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागी अचूक पर्याय लिहा.

[6]

- अ) हे संशोधन माहितीचे प्रमुख दोन प्रकार आहेत.
- i) भविष्यसूचक व संख्यात्मक
 - ii) प्राथमिक व दुय्यम
 - iii) गुणात्मक व संख्यात्मक
 - iv) गुणात्मक व भविष्यसूचक
- ब) ही एक व्यावसायिक क्रिया आहे ज्यामध्ये विपणन निर्णय घेण्यासाठी उपयुक्त माहिती शोधली जाते.
- i) बाजारपेठ विभाजन
 - ii) वस्तू वितरण
 - iii) विक्री कामगिरी
 - iv) बाजारपेठ संशोधन
- क) आधुनिक विपणन हे फक्त वर आधारित आहे.
- i) ग्राहक खरेदीचे वर्तन
 - ii) बाजारपेठ संशोधन
 - iii) ग्राहकांचे समाधान
 - iv) ग्राहकांना वितरित मूल्य
- ड) हा विपणन प्रक्रियेतील पहिला आणि सर्वात महत्वाचा टप्पा आहे.
- i) ग्राहकांच्या गरजा आणि मागण्या समजणे
 - ii) अंमलबजावणी आणि नियंत्रण
 - iii) विपणन धोरण विकसित करणे
 - iv) ग्राहकांचे समाधान निर्माण करणे

इ) ही इंटरनेट तंत्रज्ञान वापरून पूर्ण केलेली योग्य व सुलभ विपणन प्रक्रिया आहे.

i) इंटरनेट मार्केटिंग

ii) सर्च मार्केटिंग

iii) ई-मार्केटिंग

iv) मोबाइल मार्केटिंग

फ) प्लॅटफॉर्म हे संलग्न विपणनासाठी मोठ्या प्रमाणावर ओळखले जाते.

i) Google Ads

ii) Amazon Associates

iii) Facebook Ads

iv) LinkedIn

प्र.2) विपणन संशोधन म्हणजे काय? विपणनामध्ये विपणन संशोधनाची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) बाजारपेठ माहिती म्हणजे काय? बाजारपेठ माहितीचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) वेब आधारित विपणन संशोधन म्हणजे काय? सोशल मीडियामधील विपणन संशोधन स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) विपणन संशोधनातील ग्राहक वृत्ती मापन आणि स्केलिंग तंत्र स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) विपणन संशोधनाचे स्वरूप

ब) अहवालाचे प्रकार

क) सोशल मीडिया मार्केटिंग

ड) वस्तु संशोधन

PD2189

[Total No. of Pages : 4

M.Com. (Part - II)

Time : 2 Hours/

[Max. Marks : 35]

Q1) Fill in the blank selecting suitable choice :

[5]

- i) LinkedIn
 - ii) Facebook
 - iii) Instagram
 - iv) Twitter

P.T.O.

- d) Net working capital means current assets minus _____.
- i) fixed assets ii) current liabilities
- iii) current assets iv) long term capital
- e) Role of Merchant Bankers _____.
- i) Mobilization of funds ii) Promotional function
- iii) Innovation iv) All of these.

Q2) What is Financial Services? Explain the Role and Contribution of Financial Services. [15]

Q3) What do you mean by Social Media Marketing? Explain the various types Social Media Marketing? [15]

Q4) Explain the Role and Responsibilities of Merchant Banker. [15]

Q5) Write a Short Note (Any 3) **[15]**

- Capital Market.
- Challenges & opportunities in financial market.
- Block chain.
- Corporate Consultancy.
- Arranging working capital finance.

Total No. of Questions : 5]

PD2189

[6443]-332

M.Com. (Part - II)

FS-632-MJ : MARKETING OF FINANCIAL SERVICES

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[5]

अ) एक वर्षापेक्षा जास्त मुदतीचा कालावधी असलेल्या कर्ज साधनांना असे म्हणतात.

i) सामान्य भाग	ii) लाभांशदेय्य
iii) अग्रहक्क भाग	iv) बंधपत्रे

ब) खालीलपैकी साधने मनी मार्केट अंतर्गत नाहीत.

i) ट्रेझरी बिले	ii) व्यावसायिक कागदपत्रे
iii) कर्जरोखे	iv) ठेवींची प्रमाणपत्रे

क) नोकऱ्या शोधणे, व्यावसायिकांशी संपर्कात राहणे आणि नवीन कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करणे याव्यतिरिक्त, अनुभवी कर्मचाऱ्यांच्या सल्ल्याने आमच्या व्यवसायाचा प्रचार करण्यास मदत करते.

i) लिंकडइन	ii) फेसबुक
iii) इंस्टाग्राम	iv) ट्विटर

- ड) निव्वळ खेळते भांडवल म्हणजे चालू मालमत्ता वजा
i) स्थिर मालमत्ता	ii) चालू दायित्व
iii) चालू मालमत्ता	iv) दीर्घकालीन भांडवल
- इ) व्यापारी बँकेची भूमिका आहे.
i) निधी जमा करणे	ii) प्रचारात्मक कार्य
iii) नविन गोष्टी सुरू करणे	iv) वरील सर्व

प्र.2) वित्तीय सेवा म्हणजे काय ते सांगून वित्तीय सेवांची भूमिका आणि योगदान स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) सामाजिक प्रसार विपणन म्हणजे काय? सामाजिक प्रसार विपणन विविध प्रकार सांगा. [15]

प्र.4) मर्चंट बँकरची भूमिका आणि जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) भांडवल बाजार
ब) आर्थिक बाजारपेठेतील आव्हाने आणि संधी
क) ब्लॉकचेन
ड) कॉर्पोरेट सल्लागार
इ) खेळते भांडवल उभारणी

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2190

[Total No. of Pages : 4

[6443]-333

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MS-633-MJ : Marketing Strategy

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) Attempt any three questions from question No. 2 to 5.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) _____ is not a major driver of the new economy
 - i) Traditional advertising
 - ii) Digital Platform
 - iii) Data analysis
 - iv) E - Marketing
- b) While Setting pricing objectives is the first step in developing _____
 - i) Increasing advertising
 - ii) Pricing Strategy
 - iii) Budget
 - iv) Market Demand
- c) _____ is primary advantage of using M-marketing
 - i) Hight Cost
 - ii) 24/7 availability
 - iii) Limited audience
 - iv) Product Launches
- d) _____ is not core component of a marketing planning
 - i) Product Development
 - ii) Market Research
 - iii) SWOT analysis
 - iv) Market Presentation

P.T.O.

- e) _____ is essential for formulating a marketing strategy
- i) Market Research
 - ii) Employee Feedback
 - iii) Data analysis
 - iv) Finance Performance
- f) _____ is a primary goal of direct marketing
- i) Increase brand awareness
 - ii) Build long term relationship
 - iii) Generate direct response and sales
 - iv) Develop corporate identity

Q2) Define Marketing Strategy? Explain its Significance. [18]

Q3) What is channel strategy? Explain the steps involved in channel strategy. [18]

Q4) Define Mobile Marketing? State the advantages of mobile marketing. [18]

Q5) Explain mission of corporate strategic planning. [18]

Q6) Write a short note (any two) : [10]

- a) Market leader strategy
- b) Key components of E - Marketing
- c) Product development
- d) Benefits of marketing Audit

Total No. of Questions : 6]

PD2190

[6443]-333

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MS-633-MJ : Marketing Strategy

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवावे.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) नवीन अर्थव्यवस्थेचा प्रमुख चालक नाही.
- i) पारंपारिक जाहिराती ii) डिजिटल प्लॅटफॉर्म
- iii) डेटा विश्लेषण iv) ई-विपणन
- ब) किंमतीची उद्दिष्टे निश्चित करणे ही विकसित करण्याची पहिली पायरी आहे.
- i) वाढत्या जाहिराती ii) किंमत धोरण
- iii) अंदाजपत्रक iv) बाजाराची मागणी
- क) हा M-मार्केटिंग वापरण्याचा प्राथमिक फायदा आहे.
- i) उच्च परिचय ii) 24/7 उपलब्धता
- iii) मर्यादित प्रेक्षक iv) उत्पादन सुरूवात
- ड) हा विपणन नियोजनाचा मुख्य घटक नाही.
- i) उत्पादन विकास ii) बाजार संशोधन
- iii) SWOT विश्लेषण iv) बाजार सादरीकरण

इ) विपणन धोरण तयार करण्यासाठी आवश्यक आहे.

i) बाजार संशोधन

ii) कर्मचारी अभिप्राय

iii) डेटा विश्लेषण

iv) वित्त कामगिरी

फ) हे थेट विपणनाचे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.

i) ब्रँड जागरूकता वाढवणे

ii) दीर्घकालीन संबंध तयार करणे

iii) थेट प्रतिसाद आणि विक्री निर्माण करणे

iv) कॉर्पोरेट ओळख विकसित करणे

प्र.2) विपणन धोरण म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

[18]

प्र.3) चॅनल व्यूहरचना म्हणजे काय? चॅनल व्यूहरचनेमध्ये समाविष्ट असलेल्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

[18]

प्र.4) मोबाइल मार्केटिंगची व्याख्या स्पष्ट करा. मोबाइल मार्केटिंगचे फायदे सांगा.

[18]

प्र.5) कॉर्पोरेट व्यूहरचना नियोजनाचे ध्येय स्पष्ट करा.

[18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

अ) मार्केट लीडर स्ट्रॅटेजी

ब) ई-मार्केटिंगचे प्रमुख घटक

क) उत्पादन विकास

ड) विपणन अंकेक्षणाचे फायदे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2865

[Total No. of Pages : 4

[6443]-401

M.Com. (Part - II)

CMFS651MJ : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL
SERVICES

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Q6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from Q2 to Q5.
- 3) Figures to the right indicate full marks

Q1) Choose the correct answer from the given options.

[6]

- i) The financial market that facilitates raising of new capital is called _____.
A) Secondary Market
B) Primary Market
C) Derivative Market
- ii) Debentures provide returns in the form of _____.
A) Dividends
B) Interest
C) Bonus Shares
- iii) BSE Sensex is a stock market index comprising _____.
A) 50 companies
B) 30 companies
C) 100 companies
- iv) The apex regulator of Indian Capital Market is _____.
A) RBI
B) IRDA
C) SEBI
- v) A market where existing securities are bought and sold is called _____.
A) Primary Market
B) Forward Market
C) Secondary Market

P.T.O.

- vi) Portfolio Management helps in minimizing _____.
- A) Risks
 - B) Returns
 - C) Profits

Q2) Discuss in detail about the innovative Debt Instruments - Junk Bonds, Naked Bonds, Deep Discount Bonds. Forward Contracts and Future Contracts.
(any four) **[18]**

Q3) Explain the concept of Stock Exchange. Explain various functions and Trading Volumes of NSE and BSE. **[18]**

Q4) What is Mutual Fund? Explain the functions and types of Mutual Funds.**[18]**

Q5) Who is a SEBI approved Financial Adviser? Explain the role and functions of a SEBI approved Financial Adviser. **[18]**

Q6) Write Short notes (any two) : **[10]**

- a) Preference Shares
- b) Governing Body of Stock Exchange
- c) Credit Rating
- d) Recent changes in SEBI.

Total No. of Questions : 6]

PD-2865

[6443]-401

M.Com. (Part - II)

CMFS651MJ : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL
SERVICES

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक. 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) नवीन भांडवल उभारणी सुलभ करणाऱ्या वित्तीय बाजाराला म्हणतात.
अ) दुय्यम बाजार
ब) प्राथमिक बाजार
क) डेरिव्हेटिव्ह बाजार
- ii) कर्जरोखे स्वरूपात परतावा देतात.
अ) लाभांश
ब) व्याज
क) बोनस भाग
- iii) बीएसई सेन्सेक्स हा शेअर बाजाराचा निर्देशांक आहे, ज्यामध्ये चा समावेश आहे.
अ) 50 कंपनी
ब) 30 कंपनी
क) 100 कंपनी
- iv) भारतीय भांडवल बाजाराची सर्वोच्च नियामक संस्था आहे.
अ) आरबीआय
ब) आयआरडीए
क) सेबी

- v) ज्या बाजारामध्ये विद्यमान प्रतिभूतींची खरेदी-विक्री केली जाते, त्याला म्हणतात.
- अ) प्राथमिक बाजार
ब) फॉरवर्ड बाजार
क) दुय्यम बाजार
- vi) पोर्टफोलिओ व्यवस्थापन कमी करण्यास मदत करते.
- अ) जोखीम
ब) परतावा
क) नफा

प्रश्न 2) नाविन्यपूर्ण कर्ज साधनांबद्दल सविस्तर चर्चा करा. – जंक बॉण्डस्, नेकेड बॉण्डस्, डीप डिस्काउंट बॉण्डस्, फॉरवर्ड कॉन्ट्रॅक्टस् आणि फ्युचर कॉन्ट्रॅक्टस् (कोणतेही चार) [18]

प्रश्न 3) 'स्टॉक एक्सचेंज' ही संकल्पना स्पष्ट करा. एनएसई व बीएसई ची कार्ये आणि ट्रेडिंग व्हॉल्यूम स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) 'परस्पर निधी' म्हणजे काय? परस्पर निधीची कार्ये व प्रकार स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) सेबी मान्यताप्राप्त आर्थिक सल्लागार कोण आहे? सेबी मान्यताप्राप्त आर्थिक सल्लागाराची भूमिका व कार्ये स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) अग्रहक्क भाग
ब) स्टॉक एक्सचेंजची नियामक संस्था
क) क्रेडिट रेटिंग
ड) सेबीमधील अलीकडील बदल

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2191

[Total No. of Pages : 4

[6443]-402

M.Com. (Part - II)

**SDG-652-MJ : SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS
(2023 Pattern) (NEP) (Semester - IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and 6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from Q2. to Q.5
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks (any 6) :

[6]

- i) Social sustainability is _____.
 - a) Health
 - b) Gender equality
 - c) Equitable economic growth
 - d) Renewable energy
- ii) _____ scheme is implemented in India for sustainable development.
 - a) Swachh Bharat Mission
 - b) Jan Dhan Yojana
 - c) Economic growth
 - d) Loan waiver for industrialists.
- iii) The objective of Pradhan Mantri Ayushman Bharat Yojana is to provide _____ scheme to the poor and underprivileged.
 - a) Crop Insurance Scheme
 - b) Crop Protection Scheme
 - c) Food Security Scheme
 - d) Health Insurance Scheme
- iv) Renewable energy sources include solar, wind and _____ Power.
 - a) Hydro
 - b) CNG
 - c) Coal
 - d) LPG
- v) There are _____ Sustainable Development Goals.
 - a) 10
 - b) 20
 - c) 17
 - d) 07

P.T.O.

- vi) Sustainable development was first mentioned in the Brundtland Commission Report in the year _____ .
- a) 1987 b) 1887
c) 2017 d) 2000
- vii) Quality education is included under Sustainable Development Goal number _____.
- a) 10 b) 09
c) 04 d) 15

Q2) Explain the meaning and objectives of sustainability. [18]

Q3) Explain the importance of the Sustainable Development Goals in poverty eradication. [18]

Q4) What is climate change? Explain the impacts of climate change. [18]

Q5) Discuss the various strategies for sustainable cities and communities. [18]

Q6) Write Short Notes on (Any two) : [10]

- a) Income inequality
- b) Gender equality
- c) Life below water
- d) Peace, justice and institutions

vi) शाश्वत विकासाचा उल्लेख प्रथम ब्रुंडलँड कमिशन रिपोर्टमध्ये साली करण्यात आला होता.

अ) 1987

ब) 1887

क) 2017

ड) 2000

vii) दर्जेदार शिक्षण हे शाश्वत विकास ध्येय क्रमांक अंतर्गत समाविष्ट आहे.

अ) 10

ब) 09

क) 04

ड) 15

प्रश्न 2) शाश्वततेचा अर्थ आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) दारिद्र्य निर्मूलनातील शाश्वत विकास ध्येयाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) हवामान बदल म्हणजे काय? हवामान बदलाचे परिणाम स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) शाश्वत शहरे आणि समुदायांसाठीच्या विविध व्युत्पन्नचर्चांवर चर्चा करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) उत्पन्न असमानता

ब) लिंग समानता

क) समुद्राखालील जीवन

ड) शांतता, न्याय आणि संस्था

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2934

[Total No. of Pages : 4

[6443]-403

M.Com. (Part - II)

OR - 653 - MJ : OPERATIONS RESEARCH
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of non-programmable calculator is allowed.*

Q1) Attempt any Five of the following :

[5 × 2 = 10]

- a) Give any two applications of linear programming problem.
- b) What is transportation problem?
- c) Define : Balanced transportation problem.
- d) Define : Unbalanced assignment problem.
- e) What is two person game?
- f) What is fair game?
- g) Define : Slack variable.

Q2) Attempt any Three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Define and explain the following terms :
 - i) Feasible solution to linear programming problem.
 - ii) Optimum solution to linear programming problem.
- b) A company produces three products P, Q and R from three raw materials A, B and C. One unit of product P requires 2 units of A and 3 units of B. One unit of product Q requires 2 units of B and 5 units of C and One unit of product R requires 3 units of A, Z units of B and 4 units of C. The company has 8 units of material A, 10 units of material B and 15 units of material C available to it. Profits per unit of products P, Q and R are Rs. 3, Rs. 5 and Rs. 4 respectively.

Formulate the problem as a linear programming problem.

P.T.O.

- c) Using graphical method, solve the following linear programming problem.

$$\text{Maximize } Z = 9x + 3y$$

Subject to,

$$2x + 3y \leq 13$$

$$2x + y \leq 5$$

$$x, y \geq 0$$

- d) Obtain the dual of

$$\text{Maximize } Z = 5x_1 + 3x_2$$

Subject to the constraints,

$$x_1 + x_2 \leq 2$$

$$5x_1 + 2x_2 \leq 10$$

$$3x_1 + 8x_2 \leq 12$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- e) What is canonical form of linear programming problem?

Q3) Attempt any Three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Explain North West Corner Method.
- b) Obtain the initial basic feasible solution of the following transportation problem by matrix-minima method.

Warehouse → Factory ↓	W ₁	W ₂	W ₃	W ₄	Capacity
F ₁	21	16	25	13	11
F ₂	17	18	14	23	13
F ₃	32	27	18	41	19
Requirements	6	10	12	15	43

- c) Use Vogel's approximation method to obtain an initial basic feasible solution of the transportation problem.

	D	E	F	G	Available
A	11	13	17	14	250
B	16	18	14	10	300
C	21	24	13	10	400
Demand	200	225	275	250	

- d) Solve the following transportation problem.

From	To			Available
	A	B	C	
I	6	8	4	14
II	4	9	8	12
III	1	2	6	5
Demand	6	10	15	

- e) What is unbalanced transportation problem? How do you convert to balanced transportation problem?

Q4) Attempt any Three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Describe the assignment problem by giving a suitable example. Give two areas of its application.
- b) Describe Hungarian algorithm for the solution of assignment problem.
- c) Solve the following assignment problem.

	A	B	C	D
I	1	4	6	3
II	9	7	10	9
III	4	5	11	7
IV	8	7	8	5

- d) Give the optimum assignment of the four salesmen to the four sales territories, given the estimated sales (in lakhs of rupees) as follows :

Salesmen	Sales Territories			
	Allahabad	Mumbai	Kolkata	Delhi
X	10	11	15	12
Y	18	17	15	16
Z	20	15	18	19
W	12	14	14	13

- e) Explain the restricted assignment problem with illustration. How you solve such problem?

Q5) Attempt any Three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Explain the following terms :
 - i) Pure strategy
 - ii) Saddle point
- b) Write a short note on characteristics of game theory.
- c) Following is the payoff matrix for player A :

		Player B				
		I	II	III	IV	V
Player A	I	2	4	3	8	4
	II	5	6	3	7	8
	III	6	7	9	8	7
	IV	4	2	8	4	3

Using dominance property, obtain the optimum strategies for both the players and determine the value of the game.

- d) Solve the following 2×2 game without saddle points.

		Player B	
		I	II
Player A	I	5	1
	II	3	4

- e) Find the saddle point and hence solve the following game.

		Player B		
		B ₁	B ₂	B ₃
Player A	A ₁	15	2	3
	A ₂	6	5	7
	A ₃	-7	4	0

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3809

[Total No. of Pages : 2

[6443]-404

M.Com. (Part - II)

**CACTA - 654 - MJ : CUSTOMS ACT, 1962 AND
CUSTOMS TARIFF ACT, 1975**

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 6 are compulsory.
- 2) Attempt any 3 questions from question numbers 2 to 5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) _____ is a type of customs duty under the Customs Tariff Act, 1975.
 - a) Excise Duty
 - b) Income Tax
 - c) Basic Customs Duty
 - d) Property Tax
- ii) Integrated Tax on imported goods is levied under section _____ of the Customs Tariff Act.
 - a) Section 3(5)
 - b) Section 3(6)
 - c) Section 3(7)
 - d) Section 3(9)
- iii) Exemptions from customs duty can be granted by _____.
 - a) GST Council
 - b) Central Government
 - c) RBI
 - d) State Government
- iv) _____ section of the Customs Act deals with the warehousing bond.
 - a) Section 58
 - b) Section 59
 - c) Section 60
 - d) Section 61
- v) The Rules of Interpretation for classifying goods are part of _____ Schedule of the Customs Tariff Act.
 - a) Second Schedule
 - b) First Schedule
 - c) Third Schedule
 - d) None of the above
- vi) The valuation of imported goods is governed by _____ Rules.
 - a) Export Valuation Rules, 2005
 - b) Customs Valuation Rules, 2007
 - c) GST Valuation Rules, 2017
 - d) Income Tax Valuation Rules, 1965

P.T.O.

- Q2)** a) What is Customs? Explain the Constitutional Provisions of Custom Law. [10]
b) Explain the different types of customs duties under the Customs Tariff Act, 1975. [8]
- Q3)** a) Explain the Customs Valuation (Determination of Value of Export Goods) Rule, 2007. [10]
b) Describes the concept of Customs Tariff. [8]
- Q4)** a) Explain the Statutory Provisions of Importations. [10]
b) Explain the Special Provisions relating to Store. [8]
- Q5)** a) What is Warehouse? Explain the various provisions of Warehousing. [10]
b) What is Import Duty? Describes Refund of Import Duties in certain cases u/s 26A. [8]
- Q6) Write short notes (Any 2 out of 4) :** [10]
a) Integrated Tax.
b) Concepts of Indirect Tax.
c) Transit (Sect. 53).
d) Removal of Goods from Warehouse.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3810

[Total No. of Pages : 2

[6443]-405

M.Com. (Part - II)

**FTPESG 655 MJ : FOREIGN TRADE POLICY (FTP) &
ENVIRONMENT, SOCIAL AND GOVERNANCE (ESG)
ASSURANCE
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from question numbers 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- i) _____ organization is primarily responsible for the administration and implementation of the FTP.
 - A) NITI Aayog
 - B) DGFT
 - C) SEBI
 - D) Ministry of Commerce and Industry
- ii) Under the EPCG Scheme, the importer must fulfil an export obligation over _____ years.
 - A) 2 to 3 years
 - B) 4 to 5 years
 - C) 5 to 6 years
 - D) 6 to 8 years
- iii) EPCG stand for _____ in the context of FTP
 - A) Export Promotion Capital Goods
 - B) Export Policy for Consumer Goods
 - C) Essential Product Customs Group
 - D) Export Processing Commodity Goods
- iv) _____ Sustainable Development Goals (SDGs) were adopted by the United Nations in 2015.
 - A) 10
 - B) 15
 - C) 17
 - D) 20

P.T.O.

- v) _____ qualifies as Deemed Exports.
- A) Exports to another country
 - B) Sale to SEZ units
 - C) Sale to retail domestic customers
 - D) Sale of used goods
- vi) The United kingdom follows _____ reporting framework for ESG disclosures
- A) TCFD
 - B) GRI
 - C) UNCTAD
 - D) OECD

Q2) What is Foreign Trade Policy 2023? Explain the importance of effective administration of Foreign Trade policy. **[18]**

Q3) What is Software Technology Park? Explain the benefits of Software Technology Park Scheme. **[18]**

Q4) Explain 17 Sustainable Development Goals (17 SDG) **[18]**

Q5) What is BRSR? Explain various steps in the BRSR Assurance Methodology. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any Two out of four) : **[10]**

- a) Trade Facilitation
- b) Exports Oriented Units Scheme.
- c) Pillars of Sustainability.
- d) Business Responsibility.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2935

[Total No. of Pages : 2

[6443]-406

M.Com. (Part - II)

**RACLP-656 MJ : RECENT ADVANCES IN
COMMERCIAL LAWS & PRACTICES**

(2023 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Questions No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2. to 5.

Q1) Fill in blanks with appropriate answers :

[6]

- i) The Competition Act, 2002 deals with the prohibition of certain _____.
 - a) Services
 - b) Agreements
 - c) Taxes
 - d) Mergers
- ii) The Competition Commission of India is covered under Sections _____ of the Act.
 - a) 3 to 5
 - b) 7 to 13
 - c) 10 to 15
 - d) 12 to 18
- iii) What is the main objective of the SEZ Act, 2005?
 - a) Promote exports
 - b) Regulate import taxes
 - c) Encourage industrial strikes
 - d) Discourage foreign investments
- iv) Who constitutes the Board of Approval under the SEZ Act?
 - a) Prime Minister
 - b) Ministry of Finance
 - c) Central Government
 - d) State Government

P.T.O.

- v) What is the main purpose of the SARFAESI Act?
 - a) To control inflation
 - b) To allow banks to auction properties for loan recovery
 - c) To regulate the stock market
 - d) To provide financial aid to students
- vi) What is the minimum debt amount for applying to the DRT?
 - a) Rs. 10,000
 - b) Rs. 1 Lakh
 - c) Rs.10 Lakhs
 - d) Rs. 1 Crore

Q2) What is the role of the Single Window Clearance system under the SEZ Act? Discuss its importance in promoting business. **[18]**

Q3) Explain the objectives and significance of the Competition Act, 2002 and how does it aim to promote healthy competition in the market? **[18]**

Q4) What is the SARFAESI Act, 2002? Explain its objectives and importance for the financial sector. **[18]**

Q5) How are Debt Recovery Tribunals (DRTs) and Appellate Tribunals established under the Act? Describe their structure. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any Two) : **[10]**

- a) Offences and Penalties (sec.27 to 30) under SARFAESI Act, 2002
- b) Need & Objective of Debt Recovery Tribunals (DRTs) and Appellate Tribunals
- c) Prohibition of Certain Agreement (Section3)
- d) Special Economic Zones Act,2005

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

[6443]-406

M.Com. (Part - II)

**RACLP-656 : RECENT ADVANCES IN
COMEERCIAL LAWS & PRACTICES
(2023 Pattern) (Semester - IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) योग्य उत्तर निवडून रिकाम्या जागा भरा.

(6 गुण)

1. स्पर्धा अधिनियम, 2002 मध्ये ____ वर बंदी घालण्याची तरतूद आहे.
A) सेवा
B) करार
C) कर
D) विलीनीकरण
2. भारताची स्पर्धा आयोग (CCI) अधिनियमाच्या ____ कलमांतर्गत येते.
A) 3 ते 5
B) 7 ते 13
C) 10 ते 15
D) 12 ते 18
3. विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) अधिनियम, 2005 चा मुख्य उद्देश काय आहे?
A) निर्यात प्रोत्साहन
B) आयात करांचे नियंत्रण
C) औद्योगिक संपांना प्रोत्साहन
D) परकीय गुंतवणूक नकार
4. SEZ अधिनियमानुसार मंजूरी मंडळ (Board of Approval) कोण स्थापन करते?
A) पंतप्रधान
B) अर्थ मंत्रालय
C) केंद्र सरकार
D) राज्य सरकार

P.T.O.

5. सरफेसी अधिनियमाचा (SARFAESI Act) मुख्य हेतू काय आहे?
- A) महागाई नियंत्रण
 - B) कर्ज वसुलीसाठी बँकांना मालमत्ता लिलाव करण्याची परवानगी
 - C) शेअर बाजार नियमन
 - D) विद्यार्थ्यांना आर्थिक सहाय्य देणे
6. कर्ज वसुली न्यायाधिकरणात (DRT) अर्ज करण्यासाठी कर्जाची किमान रक्कम काय आहे?
- A) ₹10,000
 - B) ₹1 लाख
 - C) ₹10 लाख
 - D) ₹1 कोटी

Q2) विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) कायद्यान्वये सिंगल विंडो क्लीयरन्स सिस्टीमची भूमिका काय आहे? व्यवसाय वाढीसाठी तिचे महत्त्व स्पष्ट करा. (18 गुण)

Q3) स्पर्धा अधिनियम, 2002 चे उद्दिष्टे व महत्त्व स्पष्ट करा. तसेच ते बाजारात आरोग्यदायी स्पर्धा कशी प्रोत्साहित करते ते सांगा. (18 गुण)

Q4) सरफेसी कायदा, 2002 म्हणजे काय? याचे उद्दिष्टे व आर्थिक क्षेत्रासाठी महत्त्व स्पष्ट करा. (18 गुण)

Q5) कर्जवसुली न्यायाधिकरण (DRTs) व अपीलीय न्यायाधिकरणांची रचना कशी केली जाते? त्यांची रचना स्पष्ट करा. (18 गुण)

Q6) थोडक्यात लिहा (पैकी कोणतेही दोन) (10 गुण)

1. SARFAESI अधिनियम, 2002 अंतर्गत गुन्हे व शिक्षा (कलम 27 ते 30)
2. कर्ज वसुली न्यायाधिकरण (DRT) व अपीलीय न्यायाधिकरण यांची गरज व उद्देश
3. विशिष्ट करारांवर बंदी (कलम 3):
4. विशेष आर्थिक क्षेत्र अधिनियम, 2005

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3811

[Total No. of Pages : 4

[6443]-407

M.Com. (Part - II)

**LAIR657MJ : LEGAL ASPECTS OF INDUSTRIAL
RELATIONS**

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from question No. 2 to 5.

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) Absence of strikes and lock-outs is an indicator of _____.
- ii) The Court of Inquiry under the Industrial Disputes Act, 1947 will conclude its proceeding within a period of _____.
- iii) A _____ strike denotes Going on strike suddenly.
- iv) A lockout in an industry is declared by _____.
- v) A lay-off is declared is case of _____.
- vi) _____ is the last weapon in the hands of workers against the employer.

Q2) Explain the Directive Principles of State Policy and Distribution of Legislative Powers.

[18]

Q3) Explain the role of Authorities regarding the Procedures of Retrenchment.

[18]

Q4) What is meant by Code of Discipline? Explain the disciplinary proceedings in industry.

[18]

Q5) Explain the law relating to Working hours of Adults and employment of young persons and women.

[18]

P.T.O.

Q6) Write Short Notes (Any 2) :

[10]

- a) Employee Relations and Industrial Relations
- b) Retrenchment
- c) Standing order
- d) Charge-sheet

Total No. of Questions : 6]

PD-3811

[6443]-407

M.Com. (Part - II)

**LAIR657MJ : औद्योगिक संबंधांचे कायदेशीर दृष्टिकोन
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडविणे.

-
- प्रश्न 1)** रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) संप आणि टाळेबंदी नसणे हे उद्योगात सूचक आहे.
 - ii) औद्योगिक विवाद कायदा 1947 अंतर्गत चौकशी न्यायालय कालावधीत आपली कार्यवाही पूर्ण करेल.
 - iii) संप म्हणजे अचानक संपावर जाणे.
 - iv) औद्योगिक ताळेबंदी घोषित करतो.
 - v) प्रकरणामध्ये कामगार कपात केली जाते.
 - vi) मालका विरुद्ध तक्रार करण्याचे कामगारांच्या हातातील शेवटचे शस्त्र म्हणजेच
- प्रश्न 2)** औद्योगिक राज्य धोरण आणि कायदेविषयक अधिकारांचे वितरण यासंबंधी मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3)** औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 अंतर्गत कामगार कपात प्रक्रिये बाबत प्रशासकीय अधिकाराची भूमिका स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 4)** शिस्त संहिताचा अर्थ सांगा? औद्योगिक क्षेत्रातील शिस्तभंगाची कार्यवाही स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5)** प्रौढांचे कामाचे तास आणि तरुण व महिलांच्या कामासंबंधित औद्योगिक कायद्यातील तरतुदी सांगा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणतेही दोन)

[10]

- अ) कर्मचारी संबंध आणि औद्योगिक संबंध
- ब) कामगार कपात
- क) स्थायी आदेश
- ड) आरोप पत्र

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-3912

[Total No. of Pages : 2

[6443]-409

M.Com. (Part - II)

**RACACS - 659 - MJ : Recent Advances in Cost Auditing
and Cost System
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any 3 questions from question No.2 to 5
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by choosing correct alternative.

[6]

- i) In the context of big data, _____ refers to the speed at which data is generated.
 - a) Volume
 - b) Velocity
 - c) Variety
 - d) Value
- ii) _____ type of big data is generated through social media platformed.
 - a) Structured data
 - b) Unstructured data
 - c) Semi - Structured data
 - d) Transactional data
- iii) _____ Software helps manage labour and overhead costs in business.
 - a) Google meet
 - b) Zoom
 - c) Quick Books
 - d) Linked in
- iv) AI stands for _____.
 - a) Automatic Intelligence
 - b) Automatic Idea
 - c) Article Idea
 - d) Artificial Intelligence
- v) A _____ is a systematic review of all waste that is generated within a workplace.
 - a) Environmental audit
 - b) Cost audit
 - c) Internal audit
 - d) Waste audit
- vi) A Green Audit, also known as an _____ audit.
 - a) Environmental
 - b) Cost
 - c) Internal
 - d) Forensic

P.T.O.

- Q2) a)** Define the big data and Explain the characteristics of big data. **[10]**
b) State the difference between big data and traditional data. **[8]**
- Q3)** State the meaning of Internet of things. Explain the importance of Internet of things. **[18]**
- Q4)** State the meaning of GST Audit and Explain the Features of GST Audit. **[18]**
- Q5) a)** State the importance and benefits of Environmental cost management. **[10]**
b) Write a detail note on Green audit. **[8]**
- Q6)** Write a short note (any Two) **[10]**
a) Advantages of big data.
b) Artificial Intelligence.
c) Qualification of Auditor.
d) Environmental Cost.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2937

[Total No. of Pages : 4

[6443]-410

S.Y.M.Com.

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**RTCRD660MJ: Recent Trends in Cooperatives and Rural Developments
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester- IV) (NEP-2020)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6) :

[6]

- a) MNREGA is related to _____.
 - i) Urban employment
 - ii) Rural employment
 - iii) Foreign investment
 - iv) Banking reforms
- b) SHGs stand for:
 - i) Self Help Groups
 - ii) Social Help Groups
 - iii) Student Help Groups
 - iv) Senior Help Groups
- c) Precision farming uses:
 - i) Traditional tools
 - ii) Guesswork
 - iii) Technology and data
 - iv) None of the above
- d) _____ tax reform affected cooperatives significantly.
 - i) VAT
 - ii) Service Tax
 - iii) Excise Duty
 - iv) GST
- e) In the year _____ was the first cooperative society act passed in India.
 - i) 1900
 - ii) 1904
 - iii) 1912
 - iv) 1925
- f) Co-operative societies contribute mainly to:
 - i) Private profits
 - ii) Government taxes
 - iii) Community welfare
 - iv) Imports
- g) _____ of the following is NOT a principle of cooperatives.
 - i) Voluntary membership
 - ii) Profit maximization
 - iii) Education and training
 - iv) Democratic control

P.T.O.

Q2) Describe the importance and functions of co-operatives in rural development. **[18]**

Q3) Discuss the role and challenges of co-operatives in adapting to technological changes. **[18]**

Q4) Explain the role and need of AI and precision farming in agriculture. **[18]**

Q5) Describe the role of government initiatives PM-FME, Digital India, MNREGA. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any 2) **[10]**

- a) Principles of Co-operatives.
- b) Role of Digitalization in Co-operatives.
- c) Green Energy Initiatives.
- d) Explain the financial challenges in co-operatives.

Total No. of Questions : 6]

PD2937

[6443]-410

S.Y.M.Com.

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**RTCRD660MJ: Recent Trends in Cooperatives and Rural Developments
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester- IV) (NEP-2020)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) मनरेगा योजना क्षेत्राशी संबंधित आहे.
i) शहरी रोजगार	ii) ग्रामीण रोजगार
iii) परकीय गुंतवणूक	iv) बँकिंग सुधारणा
- ब) SHGs याचा अर्थ
i) स्वयं-सहायता गट	ii) सामाजिक मदत गट
iii) विद्यार्थी मदत गट	iv) वरिष्ठ मदत गट
- क) आधुनिक (Precision) शेतीमध्ये वापरले जाते.
i) पारंपरिक साधने	ii) अंदाज
iii) तंत्रज्ञान व माहिती	iv) वरीलपैकी काहीही नाही
- ड) सहकारी संस्थांवर कर सुधारणा अधिक प्रभावी ठरली.
i) व्हॅट	ii) सेवा कर
iii) उत्पादन शुल्क	iv) जीएसटी
- इ) भारतात सहकारी संस्था कायदा वर्षी लागू झाला.
i) 1900	ii) 1904
iii) 1912	iv) 1925
- फ) सहकारी संस्था मुख्यतः उद्देशाने कार्य करतात.
i) नफा कमविणे	ii) खाजगी मालकी
iii) सामाजिक कल्याण	iv) वरीलपैकी काहीही नाही
- य) खालीलपैकी सहकारितेचे तत्त्व नाही.
i) ऐच्छिक सदस्यत्व	ii) नफ्याची कमाल
iii) शिक्षण व प्रशिक्षण	iv) लोकशाही नियंत्रण

- प्र.2)** ग्रामिण विकासात सहकारी संस्थांचे महत्त्व व कार्य सविस्तर स्पष्ट करा. [18]
- प्र.3)** तांत्रिक बदलांशी जुळवून घेण्यात सहकारी संस्थांची भूमिका व अडचणी सविस्तर स्पष्ट करा. [18]
- प्र.4)** कृषी क्षेत्रात एआय (AI) व आधुनिक (Precision) शेतीची भूमिका व गरज स्पष्ट करा. [18]
- प्र.5)** पीएम-एफएमई, डिजिटल इंडिया, मनरेगा या सरकारी योजनांची सविस्तर माहिती द्या. [18]
- प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) सहकारितेची तत्वे सांगा.
 - ब) सहकारी संस्थांमध्ये डिजिटलीकरणाची भूमिका.
 - क) हरित ऊर्जा उपक्रम.
 - ड) सहकारी संस्थांमधील आर्थिक अडचणी स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2938

[Total No. of Pages : 4

[6443]-411

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

ETCRD661MJ : Emerging Trends in

Co-operation and Rural Development

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - IV) (Major Mandatory)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 compulsory.
- 2) Solve any Three questions from question No. 2 to Question No. 5.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) _____ is the primary function of rural development.
 - a) Urbanization
 - b) Export Promotion
 - c) Improving the Standard of Living
- ii) The organization is known for financing rural development in India is known as _____.
 - a) RBI
 - b) SEBI
 - c) NABARD
- iii) The Digital India Programme was launched in _____.
 - a) 26th January, 1914
 - b) 1st July, 2015
 - c) 15th August, 2016
- iv) The Ministry of _____ of Indian Government is implements the scheme of MGNREGA.
 - a) Rural Development
 - b) Labour
 - c) Finance
- v) The primary function of Dairy Farming is _____.
 - a) Meat Production
 - b) Milk Production
 - c) Egg Production

P.T.O.

- vi) The National Cooperative Development Corporation (NCDC) is established on _____.
- a) 1963
 - b) 1972
 - c) 1980

Q2) What is mean by Co-operative? Explain the role of Co-operative in rural development. **[18]**

Q3) Explain the objective and various schemes of National Cooperative Development Corporation (NCDC) for rural development. **[18]**

Q4) State the role of Digital India? What are the challenges to implementation of Digital India in rural connectivity. **[18]**

Q5) Explain the importance of Dairy Farming. What are the opportunities in Dairy Farming business? **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any Two) : **[10]**

- a) MGNREGA
- b) Pradhan Mantri Gram Sadak Yojana
- c) Objectives of Self- Reliance
- d) Distinction between Co-operative and Private Business

Total No. of Questions : 6]

PD-2938

[6443]-411

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

ETCRD661MJ : Emerging Trends in

Co-operation and Rural Development

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - IV) (Major Mandatory)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक. 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिक्त जागा भरा.

[6]

- i) हे ग्रामीण विकासाचे प्राथमिक कार्य आहे.
अ) शहरीकरण
ब) निर्यात प्रोत्साहन
क) राहणीमानात सुधारणा
- ii) भारतातील ग्रामीण विकासासाठी वित्तपुरवठा करणारी संस्था म्हणून ओळखली जाते.
अ) RBI
ब) SEBI
क) NABARD
- iii) डिजिटल इंडिया कार्यक्रम मध्ये सुरू करण्यात आला.
अ) 26 जानेवारी, 1914
ब) 1 जुलै, 2015
क) 15 ऑगस्ट, 2016
- iv) भारत सरकारचे मंत्रालय मनरेगा योजना राबवीत असते.
अ) ग्रामीण विकास
ब) कामगार
क) वित्त

- v) दुग्धव्यवसायाचे प्राथमिक कार्य आहे.
- अ) मांस उत्पादन
 - ब) दूध उत्पादन
 - क) अंडी उत्पादन
- vi) राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (NCDC) ची स्थापना रोजी झाली.
- अ) 1963
 - ब) 1972
 - क) 1980

प्रश्न 2) सहकार म्हणजे काय? ग्रामीण विकासात सहकाराची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाचे उद्दिष्ट आणि विविध योजना स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) डिजिटल इंडियाची भूमिका सांगा? ग्रामीण संपर्कात डिजिटल इंडियाच्या अंमलबजावणीतील आव्हाने कोणती आहेत? [18]

प्रश्न 5) दुग्धव्यवसायाची महत्त्व स्पष्ट करून दुग्धव्यवसाय व्यवसायात कोणत्या संधी आहेत? [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) मनरेगा
- ब) प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजना
- क) स्वावलंबनाची उद्दिष्टे
- ड) सहकारी आणि खाजगी व्यवसायातील फरक

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2939

[Total No. of Pages : 4

[6443]-412

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

**SEBPE662MJ : Skill Enhancement in Business Practices and
Environment**

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV) (NEP 2020)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Answer any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks :

[6]

- a) _____ refers to the combination of internal and external factors that influence a company's operating situation.
 - i) Business ethics
 - ii) Business strategy
 - iii) Business environment
- b) _____ is significantly transforming traditional business model by introducing automation and data analytics.
 - i) Technology
 - ii) Marketing
 - iii) Globalization
- c) _____ skills are essential for delivering messages clearly and effectively.
 - i) Technical
 - ii) Communication
 - iii) Negotiation
- d) A _____ is a newly established business, often founded on innovative ideas.
 - i) Corporation
 - ii) Start-up
 - iii) NGO

P.T.O.

- e) The ability to manage multiple business tasks effectively is known as _____ management skills.
- i) Inventory
 - ii) Resource
 - iii) Project
- f) The use of platforms like Instagram and Facebook in business is an example of _____.
- i) Digital marketing
 - ii) Direct marketing
 - iii) Telemarketing

Q2) What is ‘Business Environment’? Explain in detail use and impact of social media, digital marketing and e- commerce in Business. [18]

Q3) What is ‘Financial Literacy’? Describe in detail Entrepreneurial Skills, Communication Skills and Presentation skills. [18]

Q4) What is ‘Business Strategy’? Explain in detail Entrepreneurship and Innovation in Business Practices. [18]

Q5) What is ‘Global Business’? Explain in detail Sustainable and Green Business Practices. [18]

Q6) Write Short Notes (Any 2 out of 4) [10]

- a) Resource management and allocation
- b) Project Management Skills
- c) Business Strategy formulation and implementation
- d) Trends in Sustainability

Total No. of Questions : 6]

PD2939

[6443]-412

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

**SEBPE662MJ : Skill Enhancement in Business Practices and
Environment**

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV) (NEP 2020)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) हे अंतर्गत आणि बाह्य घटकांच्या संयोग कंपनीच्या कार्य प्रणालीवर परिणाम करतात.
- i) व्यवसाय नैतिकता
 - ii) व्यवसाय धोरण
 - iii) व्यवसाय पर्यावरण
- ब) हे स्वयंचलन व माहिती विश्लेषणाच्या मदतीने पारंपरिक व्यवसाय मॉडेलमध्ये महत्त्वपूर्ण परिवर्तन घडवून आणत आहे.
- i) तंत्रज्ञान
 - ii) विपणन
 - iii) जागतिकीकरण
- क) कौशल्ये ही संदेश स्पष्ट आणि प्रभावीपणे पोहोचवण्यासाठी अत्यावश्यक असतात.
- i) तांत्रिक
 - ii) संवाद
 - iii) वाटाघाटी
- ड) ही नवकल्पनांवर आधारित नव्याने स्थापन झालेली व्यावसायिक संस्था असते.
- i) महामंडळ
 - ii) स्टार्टअप
 - iii) स्वयंसेवी संस्था

- इ) अनेक (Multiple) व्यावसायिक कामे प्रभावीपणे हाताळण्याची क्षमता व्यवस्थापन कौशल्ये म्हणून ओळखली जाते.
- i) साठा
 - ii) संसाधन
 - iii) प्रकल्प
- फ) इन्स्टाग्राम आणि फेसबुकसारख्या प्लॅटफॉर्मचा व्यवसायामध्ये वापर म्हणजे चे उदाहरण आहे.
- i) डिजिटल मार्केटिंग
 - ii) थेट विपणन
 - iii) टेलिमार्केटिंग

प्र.2) 'व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? व्यवसायात सोशल मीडिया, डिजिटल मार्केटिंग आणि ई-कॉमर्सचा वापर आणि प्रभाव सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) 'आर्थिक साक्षरता' म्हणजे काय? उद्योजकीय कौशल्ये, संवाद कौशल्ये आणि सादरीकरण कौशल्ये यांचे सविस्तर वर्णन करा. [18]

प्र.4) व्यवसाय व्यूहरचना म्हणजे काय? व्यवसाय पद्धतींमध्ये उद्योजकता आणि नवोपक्रम सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) जागतिक व्यवसाय म्हणजे काय? शाश्वत आणि हरित व्यवसाय पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (4 पैकी कोणत्याही 2) [10]

- अ) संसाधन व्यवस्थापन आणि वाटप
- ब) प्रकल्प व्यवस्थापन कौशल्ये
- क) व्यवसाय व्यूहरचना तयार करणे आणि अंमलबजावणी
- ड) शाश्वततेतील प्रवाह

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2940

[Total No. of Pages : 4

[6443]-413

M.Com. (Part - II)

Business Practices & Environment

RABPE663MJ: Recent Advances in Business Practices and Environment

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV) (Major Elective)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- i) Agro-Processing Policy mainly focus on _____
 - a) Export of raw agricultural produce
 - b) Taxation on farming equipment
 - c) Promoting chemical fertilizers
 - d) Value addition to agricultural products
- ii) One of the key objectives of the PMEGP scheme is to _____.
 - a) Encourage imports
 - b) Generate employment opportunities
 - c) Promote large-scale industries
 - d) Enhance FDI
- iii) The Single Point Registration Scheme is useful for
 - a) Getting GST number
 - b) Bank account opening
 - c) Participating in government tenders
 - d) Exporting goods

P.T.O.

- iv) National SC-ST Hub mainly focus on
 - a) Banking support for urban areas
 - b) Empowering SC/ST entrepreneurs
 - c) Training foreign workers
 - d) Reducing government support
- v) ISO 14000 series is related to
 - a) Financial accounting standards
 - b) Quality of education
 - c) Environmental management standards
 - d) Taxation laws
- vi) _____ is a recent development in corporate governance in India.
 - a) Introduction of mandatory CSR norms
 - b) Elimination of Board of Directors
 - c) Deregulation of stock exchanges
 - d) Removal of audit committees

Q2) Explain the Agro and Tourism Policy and Agro processing Policy. **[18]**

Q3) What is Micro Small & Medium Enterprises? Explain the Classification of MSME. **[18]**

Q4) Explain the various schemes under National Small Industries Corporation (NSIC). **[18]**

Q5) What is Environment Audit? Explain the scope and importance of Environment Audit. **[18]**

Q6) Write a short notes (Any 2 out of 4) **[10]**

- a) Retail Policy.
- b) Benefits and outcomes of MSE-CD Programme.
- c) Prime Minister Employment Generation Programme (PMEGP).
- d) Corporate Governance in India.

Total No. of Questions : 6]

PD-2940

[6443]-413
M.Com. (Part - II)
Business Practices & Environment
RABPE663MJ: Recent Advances in Business Practices and
Environment
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV) (Major Elective)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागी अचूक पर्याय लिहा. [6]

- i) कृषी प्रक्रिया धोरण मुख्यतः यावर लक्ष केंद्रित करते.
अ) कच्च्या शेती उत्पादनांची निर्यात
ब) शेती उपकरणांवर कर
क) रासायनिक खतांचा प्रसार
ड) शेती उत्पादनांना मूल्यवर्धन
- ii) PMEGP योजनेचे एक प्रमुख उद्दिष्ट हे आहे.
अ) आयात प्रोत्साहन
ब) रोजगार संधी निर्मिती
क) मोठ्या उद्योगांना चालना
ड) परकीय थेट गुंतवणूक वाढ
- iii) एक बिंदू नोंदणी योजना साठी उपयुक्त आहे.
अ) GST नंबर मिळवणे
ब) बँक खाते उघडणे
क) सरकारी टेंडरमध्ये सहभाग घेणे
ड) वस्तू निर्यात करणे

- iv) राष्ट्रीय SC-ST हब मुख्यतः यावर लक्ष केंद्रित करते.
 अ) शहरी बैंकिंग सहाय्य
 ब) अनुसूचित जाती / जमाती मधील उद्योजकांना सक्षम करणे
 क) विदेशी कामगारांचे प्रशिक्षण
 ड) सरकारी सहाय्य कमी करणे
- v) ISO 14000 मालिका शी संबंधित आहे.
 अ) आर्थिक लेखा मानके
 ब) शिक्षणाची गुणवत्ता
 क) पर्यावरण व्यवस्थापन मानके
 ड) कर प्रणाली
- vi) भारतातील कंपनी शासन व्यवस्थेमधील अलीकडील विकसित संकल्पना ही आहे.
 अ) CSR (कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी) बंधनकारक करणे
 ब) संचालक मंडळांचे उच्चाटन
 क) भाग बाजाराचे नियमन काढून टाकणे
 ड) लेखापरीक्षण समित्यांना रद्द करणे

प्रश्न 2) कृषी व पर्यटन धोरण आणि कृषी प्रक्रिया धोरण स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग म्हणजे काय? MSME चे वर्गीकरण स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) राष्ट्रीय लघु उद्योग महामंडळ (NSIC) अंतर्गत येणाऱ्या विविध योजना स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) पर्यावरण लेखापरीक्षण म्हणजे काय? पर्यावरण लेखापरीक्षणाची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (चार पैकी कोणत्याही दोन) [10]

- अ) किरकोळ व्यापार धोरण
 ब) MSE-CD कार्यक्रमाचे फायदे आणि परिणाम
 क) पंतप्रधान रोजगार निर्मिती कार्यक्रम (PMEGP)
 ड) भारतातील कंपन्यांसाठी शासनव्यवस्था

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2941

[Total No. of Pages : 4

[6443]-414

M.Com. - II

**SCLM664MJ : SUPPLY CHAIN AND LOGISTIC MANAGEMENT
(2023 Credit Pattern) (Semester- IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question no. 1 and Q6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from Q2 to Q5
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks with suitable options : **[6]**

- a) Key function of SCM is effective _____ management to maintain optimal stock levels.
 - i) Production
 - ii) Inventory
 - iii) Financial
- b) A well-defined supply chain strategy ensures business alignment and _____.
 - i) Innovation
 - ii) Integration
 - iii) Co-operation
- c) The systematic process of moving materials, components or finished goods is called _____.
 - i) Material handling
 - ii) Manufacturing flow
 - iii) Storage
- d) _____ is essential to organise and optimise space for storage, reducing the need for unnecessary movement of goods.
 - i) Space management
 - ii) Manufacturing
 - iii) Inventory management.
- e) The main objective of logistics management is to ensure customer _____.
 - i) Profitability
 - ii) Satisfaction
 - iii) Loyalty
- f) Effective distribution networks help reduce _____ complexities.
 - i) Market
 - ii) Supply
 - iii) Logistical

P.T.O.

- Q2)** What is global supply chain management? Explain the role and importance of global supply chain management. **[18]**
- Q3)** What do you mean by warehousing and store keeping? Explain strategies of warehousing and store keeping & also explain space management for warehousing and store keeping. **[18]**
- Q4)** Define the terms 'Logistic Management' and 'Integrated Logistic Management'. Explain the objectives of Logistic Management and explain in detail Logistics Strategy and Logistics Planning. **[18]**
- Q5)** Explain in detail issues in workforce management and information regarding relationship management with suppliers, customers and employees. **[18]**
- Q6)** Write Short Notes (Any Two) : **[10]**
- a) BULL - WHIP Effect.
 - b) Workflow automation.
 - c) Importance of E-SCM.
 - d) Factors Influencing Channel Design.

Total No. of Questions : 6]

PD2941

[6443]-414

M.Com. - II

SCLM664MJ : SUPPLY CHAIN AND LOGISTIC MANAGEMENT

(2023 Credit Pattern) (Semester- IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनातील एक महत्वाचे कार्य म्हणजे व्यवस्थापन, जे साथ संतुलित ठेवण्यास मदत करते.
- i) उत्पादन
 - ii) साठा
 - iii) वित्तीय
- ब) सुयोग्य पुरवठा साखळी धोरण व्यवसायाचे सरेखन आणि सुनिश्चित करते.
- i) नाविन्यता
 - ii) एकत्रीकरण
 - iii) सहकार्य
- क) सामग्री, घटक किंवा तयार वस्तू हलवण्याची प्रणाली म्हणून ओळखली जाते.
- i) सामग्री हाताळणी
 - ii) उत्पादन प्रवाह
 - iii) साठवण
- ड) साठवणीसाठी जागेचे व्यवस्थापन योग्य पद्धतीने करण्यासाठी आवश्यक आहे.
- i) जागा व्यवस्थापन
 - ii) उत्पादन
 - iii) साठा व्यवस्थापन
- इ) लॉजिस्टिक व्यवस्थापनाचे प्रमुख उद्दिष्ट ग्राहक सुनिश्चित करणे हा आहे.
- i) नफा
 - ii) समाधान
 - iii) निष्ठा
- फ) प्रभावी वितरण जाळ्यामुळे गुंतागुंत कमी करता येते.
- i) बाजार
 - ii) पुरवठा
 - iii) लॉजिस्टिक

प्र.2) जागतिक पुरवठा साखळी व्यवस्थापन म्हणजे काय? जागतिक पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाची भूमिका व महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) गोदाम व्यवस्थापन व स्टोअर किर्पींग म्हणजे काय? गोदाम व्यवस्थापन व स्टोअर किर्पींगचे विविध व्युहरचना स्पष्ट करा तसेच गोदाम व्यवस्थापन व स्टोअर किर्पींगसाठी जागा व्यवस्थापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) लॉजिस्टिक्स व्यवस्थापन व एकीकृत लॉजिस्टिक्स व्यवस्थापन या संकल्पनेची व्याख्या द्या. लॉजिस्टिक्स व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. लॉजिस्टिक्स व्युहरचना व लॉजिस्टिक्स नियोजन सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) मनुष्यबळ व्यवस्थापनातील समस्यांबाबत आणि पुरवठादार, ग्राहक व कर्मचाऱ्यांशी असलेल्या संबंध व्यवस्थापनाबाबत सविस्तर माहिती स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. [10]

- अ) बुल-व्हीप इफेक्ट
- ब) कार्यवाह स्वयंचलन
- क) इ-पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाचे महत्त्व
- ड) वितरण वाहिनी आराखड्यावर परिणाम करणारे घटक

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD-2942

[Total No. of Pages : 4

[6443]-415

M.Com. (Part - II)

RTBA - 665 - MJ : RECENT ADVANCES IN BUSINESS
ADMINISTRATION

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Answer any three questions from 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose the correct answer from the given options. [6]

- i) Strategic Change Management focuses on long-term _____ rather than short-term adjustments.
 - a) Failure
 - b) Growth
 - c) Stagnation
- ii) Change Agents are responsible for facilitating and driving organizational _____.
 - a) Regression
 - b) Transformation
 - c) Stability
- iii) A strong customer centric culture requires commitment from _____.
 - a) Only CEO
 - b) All Employees
 - c) Marketing Team only
- iv) A full 360 degree view of the customer helps businesses understand _____.
 - a) Their competitors
 - b) Their Customer's Needs
 - c) Internal Operations
- v) Acquisition refers to one company _____ another company to expand business operations.
 - a) Selling
 - b) Merging
 - c) Purchasing
- vi) A Government initiative supporting business innovation is _____.
 - a) Tax Incentives
 - b) Market Ban
 - c) Restriction

P.T.O.

Q2) Define change management. Explain dimensions and approaches towards managing change. [18]

Q3) Define customer centric approach. Explain the best practices to become a customer centric company and ways to measure the success of a customer centric company. [18]

Q4) Define Global Management System. Explain the significance of Global Management System and issues / problems in cross culture management.[18]

Q5) Define Innovation Management. Explain the role of Government and private institutions in promoting innovation. [18]

Q6) Write short notes (Any Two) : [10]

- a) Futuristic Approach towards changing business environment.
- b) Full 360° view of Customer.
- c) Current Trends in Acquisition on International Scenario.
- d) Restructuring and reengineering of Business.

Total No. of Questions : 6]

PD-2942

[6443]-415

M.Com. (Part - II)

RTBA - 665 - MJ : RECENT ADVANCES IN BUSINESS
ADMINISTRATION

(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. [6]
- i) व्यूहरचनात्मक बदल व्यवस्थापन हे अल्पकालीन बदलांऐवजी वर केंद्रित असते.
अ) अपयश ब) वाढ
क) स्थिरता
- ii) बदल सुलभ करण्यासाठी आणि संस्थात्मक घडवून आणण्यासाठी बदल एजंट जबाबदार असतात.
अ) प्रतिगमन ब) परिवर्तन
क) स्थिरता
- iii) मजबूत ग्राहक-केंद्रित संस्कृतीसाठी यांची कटिबद्धता आवश्यक आहे.
अ) फक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी ब) सर्व कर्मचारी
क) फक्त विपणन संघ
- iv) ग्राहकांचा संपूर्ण 360 अंशीय दृष्टीकोन व्यवसायांना समजून घेण्यास मदत करतो.
अ) त्यांच्या प्रतिस्पर्ध्यांना ब) त्यांच्या ग्राहकांच्या गरजा
क) अंतर्गत कार्ये
- v) संपादन म्हणजे एक कंपनी आपला व्यवसाय वाढविण्यासाठी दुसऱ्या कंपनीचे करते.
अ) विक्री ब) विलीनीकरण
क) खरेदी
- vi) व्यवसाय नाविन्यास पाठिंबा देणारी एक सरकारी योजना म्हणजे
अ) कर सवलती ब) बाजार बंदी
क) निर्बंध

- प्रश्न 2)** बदल व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. बदल व्यवस्थापनाचे आयाम आणि दृष्टीकोन स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3)** ग्राहक-केंद्रित दृष्टिकोनाची व्याख्या द्या. ग्राहक-केंद्रित कंपनी होण्यासाठी उत्तम पद्धती आणि ग्राहक-केंद्रित कंपनीच्या यशाचे मोजमाप करण्याचे मार्ग स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 4)** जागतिक व्यवस्थापन प्रणालीची व्याख्या द्या. जागतिक व्यवस्थापन प्रणालीचे महत्त्व आणि आंतर-सांस्कृतिक व्यवस्थापनातील समस्या स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5)** नाविन्य व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. नाविन्याला चालना देण्यात सरकार आणि खाजगी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) बदलत्या व्यावसायिक पर्यावरणासाठी भविष्यकालीन दृष्टीकोन
 - ब) ग्राहकाचा संपूर्ण 360 अंशीय दृष्टीकोन
 - क) आंतरराष्ट्रीय स्तरावर अधिग्रहणातील सद्यकालीन प्रवाह
 - ड) व्यवसायाची पुनर्रचना व पुनर्रअभियांत्रिकीकरण

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2943

[Total No. of Pages : 4

[6443]-416

M.Com. (Part - II)

**FEFT 666 MJ : FOREIGN EXCHANGE & FINANCING OF
FOREIGN TRADE**

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Attempt any three questions from question No. 2 to question No. 5.*

Q1) Fill in the Blanks : (any 6 out of 7)

[6]

- a) _____ is the regulatory body that regulates foreign exchange transactions in India replacing the earlier FERA.
- b) In a _____ exchange rate system, the value of currency is allowed to fluctuate according to market forces.
- c) A transaction where a company agrees to exchange currencies at a future date using today's exchange rate is known as a _____.
- d) _____ exposure arises when the value of foreign currency cash flows change due to fluctuations in exchange rate.
- e) A _____ is a negotiable instrument drawn by the exporter on the importer to pay a certain sum after a specified period.
- f) _____ involves the purchases of a firm's export receivables at a discount by a financial institution without recourse to the seller.
- g) The _____ was established in 1982 to provide financial assistance to promote India's international trade and investment.

P.T.O.

Q2) Discuss in detail the structure, features and functions of the foreign exchange market. [18]

Q3) Explain the different types of foreign exchange risk management. [18]

Q4) Write definition of foreign trade. Explain objective of foreign trade documentation. [18]

Q5) Explain the objectives, functions and role of export-import Bank of India. [18]

Q6) Write Short Notes any two of the following. [10]

- a) Exchange rate determination and fluctuation.
- b) Factoring and forfaiting in International Trade.
- c) Challenges of protectionism and Trade Wars in Global Commerce.
- d) WTO and its impact on India's Foreign Trade.

Total No. of Questions : 6]

PD2943

[6443]-416

M.Com. (Part - II)

**FEFT 666 MJ : FOREIGN EXCHANGE & FINANCING OF
FOREIGN TRADE**

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6)

[6]

- अ) FERA ऐवजी ही नियामक संस्था भारतातील परकीय चलन व्यवहारांचे नियमन करते.
- ब) विनिमय दर पद्धतीमध्ये चलनाच्या मुल्यामध्ये बाजारातील शक्तीनुसार चढउतार होतात.
- क) ज्या व्यवहारामध्ये कंपनी बाजार विनिमयदराचा वापर करून भविष्यातील तारखेला चलन विनिमय करण्यास सहमत होते, त्याला म्हणतात.
- ड) एक्सपोजर तेव्हा उद्भवते जेव्हा विनिमयदरातील चढउतारांमुळे परकीय चलनातील रोख प्रवाहाचे मुल्य बदलते.
- इ) हे एक परक्राम्य साधन आहे जे निर्यातकाने आयातदारावर विशिष्ट कालावधीनंतर काही रक्कम देण्यासाठी तयार केलेले असते.
- फ) मध्ये आर्थिक संस्थेद्वारे विक्रेत्याला कोणत्याही रिकोर्सीशिवाय निर्यात येणे रक्कमेची सवलतीच्या दरात खरेदी समाविष्ट आहे.
- य) ची स्थापना 1982 मध्ये भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी करण्यात आली होती.

प्र.2) विदेशी विनिमय बाजारची रचना, वैशिष्ट्ये आणि कार्ये यावर सविस्तर चर्चा करा. [18]

प्र.3) परकीय चलन जोखीम व्यवस्थापनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) परकीय व्यापार म्हणजे काय? परकीय व्यापार दस्तऐवजीकरणाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) भारतीय निर्यात-आयात बँकेची उद्दिष्ट्ये, कार्ये आणि भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) विनिमय दर निश्चिती आणि चढउतार
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापारातील फॅक्टरिंग आणि फॉरफेटिंग
- क) जागतिक व्यापारातील संरक्षणवाद आणि व्यापार युद्धांची आव्हाने
- ड) जागतिक व्यापार संघटनेचा (WTO) भारताच्या परकीय व्यापारावरील प्रभाव

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2944

[Total No. of Pages : 4

[6443]-417

M.Com. (Part - II)

ADVANCED BANKING & FINANCE

**ETBFI667MJ : Emerging Trends in Banking, Finance and Insurance
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q.1 and Q.6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks with appropriate answers. **[6]**

- a) Scheduled banks in India are listed under the _____ Schedule of RBI Act, 1934.
 - i) First
 - ii) Second
 - iii) Third
 - iv) Fourth
- b) Life Insurance Corporation (LIC) was established in the year _____.
 - i) 1947
 - ii) 1956
 - iii) 1965
 - iv) 1972
- c) _____ attacks are a major concern for digital banking systems.
 - i) Financial
 - ii) Cybersecurity
 - iii) Hardware
 - iv) Manual
- d) _____ is a virtual form of money used in digital transactions without physical cash.
 - i) Credit
 - ii) Digital Money
 - iii) Loan
 - iv) Investment
- e) _____ helps understand customer behavior and design better insurance products.
 - i) Behavioral Analytics
 - ii) Manual Study
 - iii) Budget Planning
 - iv) Inventory Control
- f) With the rise of online insurance, _____ has become a major concern.
 - i) Weather Risk
 - ii) Printing Cost
 - iii) Cyber Security
 - iv) Manual Process

P.T.O.

Q2) Discuss the role of the Reserve Bank of India (RBI) in regulating the Indian banking system. **[18]**

Q3) What is blockchain technology? Explain the role of blockchain in ensuring secure and transparent banking transactions. **[18]**

Q4) Explain the role of emerging financial statistical tools in transforming financial decision-making and risk management. **[18]**

Q5) Explain the significance of modern insurance statistical tools in improving risk assessment and pricing. **[18]**

Q6) Write Short Notes. (Any Two) **[10]**

- a) Evolution of the insurance sector in India
- b) Big data analytics
- c) Cryptocurrency Regulations
- d) Digital Policy Guidelines

Total No. of Questions : 6]

PD2944

[6443]-417

M.Com. (Part - II)

ADVANCED BANKING & FINANCE

ETBFI667MJ : Emerging Trends in Banking, Finance and Insurance
(2023 Credit Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) भारतातील अनुसूचित बँका भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934 च्या अनुसूचीमध्ये सूचीबद्ध आहेत.
i) पहिली	ii) दुसरी
iii) तिसरी	iv) चौथी
- ब) भारतीय जीवन विमा महामंडळ (LIC) साली स्थापन झाले.
i) 1947	ii) 1956
iii) 1965	iv) 1972
- क) डिजिटल बँकिंग प्रणालींसाठी हल्ले एक प्रमुख चिंता आहेत.
i) आर्थिक	ii) सायबर सुरक्षा
iii) हार्डवेअर	iv) मॅन्युअल
- ड) हे डिजिटल व्यवहारांमध्ये वापरले जाणारे आभासी चलन असून त्यासाठी प्रत्यक्ष रोख लागत नाही.
i) क्रेडिट	ii) डिजिटल मनी
iii) कर्ज	iv) गुंतवणूक
- इ) च्या सहाय्याने ग्राहकांचे वर्तन समजून विमा उत्पादने अधिक चांगल्या प्रकारे डिझाइन करता येतात.
i) वर्तनात्मक विश्लेषण	ii) मॅन्युअल अभ्यास
iii) अंदाजपत्रक नियोजन	iv) साठा नियंत्रण
- फ) ऑनलाइन विमा वाढल्यामुळे ही मोठी चिंता बनली आहे.
i) हवामान धोका	ii) छपाई खर्च
iii) सायबर सुरक्षा	iv) मॅन्युअल प्रक्रिया

प्र.2) भारतीय बँकिंग प्रणालीचे नियमन करण्यामध्ये रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) ब्लॉकचेन तंत्रज्ञान म्हणजे काय? सुरक्षित व पारदर्शक बँकिंग व्यवहारांसाठी ब्लॉकचेनची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) आर्थिक निर्णयप्रक्रिया आणि जोखीम व्यवस्थापन यामध्ये उदयोन्मुख आर्थिक सांख्यिकीय साधनांची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) जोखीम मूल्यांकन आणि प्रीमियम निर्धारण सुधारण्यामध्ये आधुनिक विमा सांख्यिकी साधनांचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) भारतातील विमा क्षेत्राचा विकास
- ब) बिग डेटा ॲनालिटिक्स
- क) क्रिप्टोकरन्सी नियमन
- ड) डिजिटल पॉलिसी मार्गदर्शक तत्वे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2945

[Total No. of Pages : 4

[6443]-418

M.Com. - II

**SCML668MJ : SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND
LOGISTICS
(2023 Credit Pattern) (Semester- IV)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Answer any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks with suitable answers:

[6]

- a) The supply chain process begins with _____.
 - i) Procurement
 - ii) Manufacturing
 - iii) Distribution
- b) International logistics requires compliance with _____ regulations.
 - i) banking
 - ii) customs
 - iii) advertising
- c) The main advantage of using _____ in supply chain management is real-time decision-making.
 - i) AI
 - ii) ERP
 - iii) Blockchain
- d) Just-In-Time (JIT) inventory aims to minimize _____ storage costs.
 - i) Deficit
 - ii) Surplus
 - iii) Waste
- e) Companies using a pull strategy must ensure quick _____ adjustments.
 - i) Pricing
 - ii) Demand
 - iii) Production
- f) The use of _____ in supply chain enables real time tracking in shipments.
 - i) GPS
 - ii) RFID
 - iii) IoT

P.T.O.

Q2) Define Supply Chain Management. Explain various features and functions of Supply Chain Management. **[18]**

Q3) Explain the role of IT in supply chain management. Also explain the ERP system and supply chain management software. **[18]**

Q4) Define Logistic Management. Explain the role and scope of Logistics in supply chain management. **[18]**

Q5) Write the meaning of the term 'International Logistics'. Explain various challenges in International logistics. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any two) **[10]**

- a) Outsourcing
- b) AI in Supply Chain Management
- c) Demand Forecasting
- d) Downstream in supply chain mangement

Total No. of Questions : 6]

PD2945

[6443]-418

M.Com. - II

**SCML668MJ : SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND
LOGISTICS**

(2023 Credit Pattern) (Semester- IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य उत्तरांसह रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- अ) पुरवठा साखळी प्रक्रिया ने सुरू होते.
 - i) सामग्री मिळविणे
 - ii) उत्पादन
 - iii) वितरण
- ब) आंतरराष्ट्रीय लॉजिस्टिक्ससाठी नियमांचे पालन आवश्यक आहे.
 - i) बँकिंग
 - ii) सीमाशुल्क
 - iii) जाहिरात
- क) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनात वापरण्याचा मुख्य फायदा म्हणजे रिअल-टाइम निर्णय घेणे.
 - i) एआय
 - ii) ईआरपी
 - iii) ब्लॉकचेन
- ड) जस्ट-इन-टाइम (JIT) इन्व्हेंटरीचा उद्देश साठवणूक खर्च कमी करणे आहे.
 - i) तूट
 - ii) अतिरिक्त
 - iii) कचरा
- इ) पुल स्ट्रॅटेजी वापरणाऱ्या कंपन्यांनी जलद समायोजन सुनिश्चित केले पाहिजे.
 - i) किंमत ठरवणे
 - ii) मागणी
 - iii) उत्पादन
- फ) पुरवठा साखळीत चा वापर शिपमेंटमध्ये रिअल टाइम ट्रॅकिंग सक्षम करतो.
 - i) जीपीएस
 - ii) आरएफआयडी
 - iii) आयओटी

प्र.2) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाची विविध वैशिष्ट्ये आणि कार्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनात आयटीची भूमिका स्पष्ट करा. ईआरपी प्रणाली आणि पुरवठा साखळी व्यवस्थापन सॉफ्टवेअर देखील स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) लॉजिस्टिक व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. पुरवठा साखळी व्यवस्थापनात लॉजिस्टिक्सची भूमिका आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) 'आंतरराष्ट्रीय लॉजिस्टिक्स' या शब्दाचा अर्थ लिहा. आंतरराष्ट्रीय लॉजिस्टिक्समधील विविध आव्हाने स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) आउटसोर्सिंग
- ब) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनात एआय
- क) मागणी अंदाज
- ड) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनात डाउनस्ट्रीम

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PD2946

[Total No. of Pages : 4

[6443]-419

M.Com. (Part - II)

**ETM - 669 : EMERGING TRENDS IN MARKETING
(2023 Pattern) (Semester - IV) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Choose the correct Answers. (Any six)

[6]

- a) The rapid digital transformation has significantly enhanced customer _____ through personalized marketing efforts.
 - i) Confusion
 - ii) Engagement
 - iii) Rejection
 - iv) Substitution
- b) Big data and analytics help marketers in making data-driven decisions based on _____ behavior.
 - i) Producer
 - ii) Consumer
 - iii) Employee
 - iv) Distributor
- c) Green marketing emphasizes the promotion of products based on their environmental and _____ sustainability.
 - i) Financial
 - ii) Economic
 - iii) Social
 - iv) Seasonal
- d) Customers with environmental awareness tend to support companies with strong ecological _____.
 - i) Infrastructure
 - ii) Commitment
 - iii) Pricing
 - iv) Branding
- e) Viral marketing relies on rapid and widespread _____ of marketing content across digital platforms.
 - i) Suppression
 - ii) Control
 - iii) Sharing
 - iv) Editing

P.T.O.

- f) Event-based marketing involves promoting brands through strategically organized _____ such as product launches or webinars.
- i) Discounts
 - ii) Publications
 - iii) events
 - iv) Surveys
- g) Celebrity _____ is used to influence consumer trust and enhance brand credibility.
- i) Violation
 - ii) endorsement
 - iii) Rejection
 - iv) Inflation
- h) Artificial intelligence supports real-time data analysis and customer _____ in modern marketing strategies.
- i) Grouping
 - ii) Packaging
 - iii) Segmentation
 - iv) Collaboration

Q2) Explain the role of data analytics and big data in digital marketing. **[18]**

Q3) What is viral marketing and explain advantages and disadvantages of viral marketing. **[18]**

Q4) What do you mean by event-based marketing and explain the types of events. **[18]**

Q5) Explain in detail emerging trends in marketing communications. **[18]**

Q6) Write Short Notes. (Any 2) **[10]**

- a) SEO
- b) Innovative Business Models
- c) Neuro marketing
- d) Green Marketing

Total No. of Questions : 6]

PD2946

[6443]-419

M.Com. (Part - II)

**ETM - 669 : EMERGING TRENDS IN MARKETING
(2023 Pattern) (Semester - IV) (Credit System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) योग्य उत्तर निवडा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) जलद डिजिटल परिवर्तनामुळे वैयक्तिकृत मार्केटिंग प्रयत्नांमुळे ग्राहकांचा वाढला आहे.
i) गोंधळ	ii) सहभाग
iii) नकार	iv) पर्याय
- ब) बिग डेटा आणि अॅनालिटिक्स विक्रेत्यांना वर्तनावर आधारित निर्णय घेण्यास मदत करतात.
i) उत्पादक	ii) ग्राहक
iii) कर्मचारी	iv) वितरक
- क) ग्रीन मार्केटिंग पर्यावरणीय आणि शाश्वततेवर आधारित उत्पादने प्रोत्साहित करते.
i) आर्थिक	ii) अर्थव्यवस्थात्मक
iii) सामाजिक	iv) हंगामी
- ड) पर्यावरणाबाबत जागरूक असलेले ग्राहक मजबूत पर्यावरणीय असलेल्या कंपन्यांना पाठिंबा देतात.
i) पायाभूत सुविधा	ii) बांधिलकी
iii) किंमती	iv) ब्रँडिंग
- इ) व्हायरल मार्केटिंग डिजिटल प्लॅटफॉर्मवर विपणन सामग्रीच्या जलद आणि व्यापक वर आधारित असते.
i) दबाव	ii) नियंत्रण
iii) शेअरिंग	iv) संपादन

